

**SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
BULUNAN 19. YÜZYILA AİT 3 ADET EL
YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN KİTAP
SANATLARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

Yıldız GENÇ

**Yüksek Lisans Tezi
Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ELİTOK
2019**

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANA SANAT DALI**

Yıldız GENÇ

**SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN
19. YÜZYILA AİT 3 ADET EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN
KİTAP SANATLARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ELİTOK**

ERZURUM – 2019

TEZ BEYAN FORMU
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN 19. YÜZYILA AİT 3 ADET EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN KİTAP SANATLARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

18.09.2019

Yıldız GENÇ

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokollü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Atatürk Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dr. Öğr. Hüseyin ELİTOK danışmanlığında, Yıldız GENÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 18/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Geleneksel Türk Sanatlar Anabilim / Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Lütfi KINDIĞILI	İmza	:
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ELİTOK	İmza	:
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet ARSLAN	İmza	:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 18/09/ 2019

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
RESİMLER DİZİNİ	VI
ÇİZİMLER DİZİNİ.....	XIII
ÖNSÖZ.....	XVIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KİTAP SANATLARI

1.1. HAT SANATI.....	2
1.2. TEZHİP SANATI	7
1.3. CİLT SANATI.....	18
1.3.1. Klasik Cildin Bölümleri	22
1.3.2. Klasik Cildin Çeşitleri	23
1.4. MİNYATÜR SANATI	27
1.5. EBRU SANATI	32

İKİNCİ BÖLÜM EL YAZMASI

2.1. EL YAZMALARININ HAZIRLANIŞI	34
2.2. EL YAZMALARININ KONULARI.....	37
2.2.1. Dinî Eserler.....	37
2.2.1.1. Kur'ân-ı Kerîmler	37
2.2.1.2. Dua Kitapları	38
2.2.2. İlmi Eserler	38
2.2.3. Edebî Eserler	39
2.3. KUR'ÂN-I KERİM BEZEMECİLİĞİ	39
2.4. KUR'ÂN-I KERİM'DE TEZHİPLİ ALANLAR.....	40
2.4.1. Zahriye Tezhibi	40
2.4.2. Serlevha Tezhibi.....	40

2.4.3. Başlık Tezhibi (Sûre Başı)	41
2.4.4. Hâtime Tezhibi	41
2.4.5. Koltuk Tezhibi.....	41
2.4.6. Sayfa Kenarı Tezhibi.....	42
2.4.7. Güller.....	42
2.4.8. Duraklar.....	42
2.4.9. Beyne's Sütûr (Satır Araları).....	42
2.4.10. Cetvel – Bordur (Kenar Suyu, Ulama, Zencerek)	43
2.4.11. Tığlar	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN 19.

YÜZYILA AİT 3 ADET EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN TAHLİLİ

3.1. NURUARLASEZ 88 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ.....	44
3.2. YAZMA BAĞIŞLAR 03787 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ.....	84
3.3. TERCÜMAN 00001 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ	123
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	148
LÜGATÇE VE TERİMLER.....	150
KAYNAKÇA	155
ÖZGEÇMİŞ.....	163

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN 19.
YÜZYILA AİT 3 ADET KUR'AN-I KERİM'İN KİTAP SANATLARI
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yıldız GENÇ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi. Hüseyin ELİTOK

2019, 163 Sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi. Hüseyin ELİTOK
Dr. Öğr. Üyesi. Muhammet Lütfü KINDIĞILI
Dr. Öğr. Üyesi. Muhammet ARSLAN

Bu araştırmada Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Nuriarlasez koleksiyonu 88 envanter numaralı, Yazmabağışlar koleksiyonu 03787 envanter numaralı ve Tercüman koleksiyonu 00001 envanter numaralı 19. yy la ait üç eser kitap sanatları bakımından ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümü kitap sanatları hakkında bilgi ve tarihsel gelişim bakımından ele alınmıştır. İkinci bölüm el yazmalarının hazırlanışı, konuları, Kur'an-ı Kerim bezemeciliği ve Kur'an-ı Kerimde bulunan tezhipli alanlar hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Süleymaniye Kütüphanesi eserlerinden Nuriarlasez 88, Yazmabağışlar 03787 ve Tercüman 00001 koleksiyonlarına ait üç eser yazı, üslup, desen, teknik, motif ve renk bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Süleymaniye Kütüphanesi, El yazması, Hat, Tezhip, Cilt.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

Yıldız GENÇ

**ANALYSING THE THREE 19 TH CENTURY QURANS IN THE
SÜLEYMANIYE LIBRARY OF HANDWRITTEN MANUSCRIPTS FROM A
BOOK ART PERSPEKTIFE**

Advisor: Assist. Prof. Dr. Hüseyin ELİTOK

2019, Pages: 163

Jury: Assist. Prof. Dr. Hüseyin ELİTOK

Assist. Prof. Dr. Muhammet Lütfü KINDİĞILI

Assist. Prof. Dr. Muhammet ARSLAN

In this study, three 19th century book belonging to the collections Nuriarlasez 88, Yazmabağışlar 03787 and Tercüman 00001 from the Süleymaniye Library were investigated in terms of their arts.

The first part of this work, which consists of three chapters, consists of the information and historical development of the books art. The second section provides information on the preparation of manuscripts, the fields, the design of the Koran, and the recipients of the Holy Quran.

In the third part, three works belonging to the collections Nuriarlasez 88, Yazmabağışlar 03787 and Tercüman 00001 from the Süleymaniye Library were examined in terms of writing, style, pattern, technique, motif and color.

Keywords: Solomon's Library, Handwriting, Calligraphy, Gilding, Tome

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Bakanlığı
Hız	: Hazırlayan
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ED	: Editör
MM	: Milimetre
S	: Sayı
S	: Sayfa
SA	: Sanat Ansiklopedisi
TA	: Türkler Ansiklopedisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TKSTI	: Türk Kitap Sanatları Tabir ve İstılahları
UC	: Ulucami
YEM	: Yapı Endüstri Merkezi
Yy	: Yüzyıl
TATAV	: Tarih ve Tabiat Vakfı
MÖ	: Milattan Önce
NO	: Numara
ENS	: Enstitü

RESİMLER DİZİNİ

Resim 3.1. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi	45
Resim 3.2. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası.....	47
Resim 3.4. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Resim 3.5. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Resim 3.6. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Resim 3.7. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Resim 3.8. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	51
Resim 3.9. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	51
Resim 3.10. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	51
Resim 3.11. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	51
Resim 3.12. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	52
Resim 3.13. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	52
Resim 3.14. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	52
Resim 3.15. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	52
Resim 3.16. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	53
Resim 3.17. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	53
Resim 3.18. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	56
Resim 3.19. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	56
Resim 3.20. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	57
Resim 3.21. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	57
Resim 3.22. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	58
Resim 3.23. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı 8[.....	58
Resim 3.24. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat	59
Resim 3.25 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	59
Resim 3.26. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	60
Resim 3.27. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı(Detay).....	60
Resim 3.28. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	61
3.29. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	61
Resim 3.30. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	62
Resim 3.31. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	62
Resim 3.32. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	63

Resim 3.34. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	64
Resim 3.35. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	64
Resim 3.36. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	65
Resim 3.37. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	65
Resim 3.38. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	66
Resim 3.39. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	66
Resim 3.40. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	67
Resim 3.41. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	67
Resim 3.42. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	68
Resim 3.43. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	68
Resim 3.44. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	69
Resim 3.45. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	69
Resim 3.46. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	70
Resim 3.47. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	70
Resim 3.48. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	71
Resim 3.49. 88. Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	71
Resim 3.50. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	72
Resim 3.51. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	72
Resim 3.52. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	73
Resim 3.53. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	73
Resim 3.54. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	74
Resim 3.55. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	74
Resim 3.56. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	75
Resim 3.57. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	75
Resim 3.58. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	76
Resim 3.59. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	76
Resim 3.60. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	77
Resim 3.61. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	77
Resim 3.62. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	77
Resim 3.63. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	78
Resim 3.64. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	78
Resim 3.65. 88 Envanter Numaralı Kur'an-1 Kerim'in Ketebe Sayfası	79

VIII

Resim 3.66. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı (Detay).....	79
Resim 3.67. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Ketebe Sayfas ı	82
Resim 3.68. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	83
Resim 3.69. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	83
Resim 3.70. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi.....	85
Resim 3.71. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhas ı	87
Resim 3.72. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	89
Resim 3.73. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	89
Resim 3.74. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	90
Resim 3.75. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	90
Resim 3.76. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	90
Resim 3.77. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	90
Resim 3.78. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	91
Resim 3.79. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	91
Resim 3.80. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	91
Resim 3.81. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	91
Resim 3.82. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	92
Resim 3.83. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in G ¼ l¼	92
Resim 3.84. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı	94
Resim 3.85. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı (Detay).....	94
Resim 3.86. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı	95
Resim 3.87. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı (Detay).....	95
Resim 3.88. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı	96
Resim 3.89. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı (Detay).....	96
Resim 3.90. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı	97
Resim 3.91. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı (Detay).....	97
Resim 3.92. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Ba ş ı Tezyinat ı	98

Resim 3.93. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	98
Resim 3.94. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	99
Resim 3.95. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	99
Resim 3.96. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	100
Resim 3.97. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	100
Resim 3.98. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	101
Resim 3.99. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	101
Resim 3.100. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	102
Resim 3.101. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	102
Resim 3.102. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	103
Resim 3.103. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	103
Resim 3.104. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	103
Resim 3.105. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	104
Resim 3.106. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	104
Resim 3.107. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	105
Resim 3.108. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	105
Resim 3.109. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı	106
Resim 3.110. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	106
Resim 3.111. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 Tezyinatı (Detay).....	107

Resim 3.112. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	107
Resim 3.113. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	108
Resim 3.114. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	109
Resim 3.115. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	109
Resim 3.116. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	110
Resim 3.117. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	110
Resim 3.118. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	111
Resim 3.119. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	111
Resim 3.120. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	112
Resim 3.121. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	112
Resim 3.122. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	113
Resim 3.123. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	113
Resim 3.124. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	113
Resim 3.125. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	114
Resim 3.126. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	114
Resim 3.127. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası ...	116
Resim 3.128. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası (Detay).....	117

Resim 3.129. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	118
Resim 3.130. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası (Detay).....	118
Resim 3.131. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Durakları	120
Resim 3.132. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi	124
Resim 3.133. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası.....	126
Resim 3.134. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası.....	127
Resim 3.135. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	130
Resim 3.136. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	130
Resim 3.137. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	130
Resim 3.138. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	130
Resim 3.139. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	131
Resim 3.140. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	131
Resim 3.141. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	131
Resim 3.142. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	131
Resim 3.143. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	132
Resim 3.144. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	132
Resim 3.144. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	132
Resim 3.145. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	132
Resim 3.146. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	133
Resim 3.147. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	133
Resim 3.148. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	136
Resim 3.149. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	136
Resim 3.150. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	137
Resim 3.151. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	137
Resim 3.152. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	138
Resim 3.153. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay).....	138
Resim 3.154. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı.....	139

Resim 3.155. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	139
Resim 3.157. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	140
Resim 3.158. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	140
Resim 3.159. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	141
Resim 3.160. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	141
Resim 3.161. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı	
Tezyinat ı(Detay).....	142
Resim 3.62. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	142
Resim 3.163. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı.....	143
Resim 3.164. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	143
Resim 3.165. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	144
Resim 3.166. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	144
Resim 3.167. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	144
Resim 3.168. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	145
Resim 3.169. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	145
Resim 3.170. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş ı Tezyinat ı	
(Detay).....	145
Resim 3.171. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	146
Resim 3.172. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	146
Resim 3.173. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	146
Resim 3.174. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	146
Resim 3.175. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dura ğ ı	146

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 3.1. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Üst Kapak Çizimi	45
Çizim 3.2. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Üst Kapak Çizimi(Detay).....	46
Çizim 3.3. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi	48
Çizim 3.4. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	50
Çizim 3.5. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Çizim 3.6.88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	50
Çizim 3.7. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	50
Çizim 3.8. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	51
Çizim 3.9. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	51
Çizim 3.10. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	51
Çizim 3.11. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	51
Çizim 3.12. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	52
Çizim 3.13. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	52
Çizim 3.14. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	52
Çizim 3.15. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	52
Çizim 3.16. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	53
Çizim 3.17. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	53
Çizim 3.18. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi	56
Çizim 3.19. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	57
Çizim 3.20. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	58
Çizim 3.21. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	59
Çizim 3.22. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	60
Çizim 3.23 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	61
Çizim 3.24. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	62
Çizim 3.25. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	63
Çizim 3.26. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	64
Çizim 3.27. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	65
Çizim 3.28. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	66
Çizim 3.29. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	67
Çizim 3.30. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	68
Çizim 3.31. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş1 çizimi.....	69

Çizim 3.32. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	70
Çizim 3.33. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	71
Çizim 3.34. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	72
Çizim 3.35. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	73
Çizim 3.36. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	74
Çizim 3.37. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	74
Çizim 3.38. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in sure başı çizimi.....	75
Çizim 3.39. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	75
Çizim 3.40. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	76
Çizim 3.41. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	77
Çizim 3.42. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in ç Sure Başı izimi.....	77
Çizim 3.43. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	78
Çizim 3.44. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi.....	78
Çizim 3.45. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi(Detay)	78
Çizim 3.46. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure başı çizimi	79
Çizim 3.47. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Ketebe Sayfası çizimi.....	82
Çizim 3.48. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı	83
Çizim 3.49. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı	83
Çizim 3.50. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi (detay).....	86
Çizim 3.51. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası	88
Çizim 3.52. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	89
Çizim 3.53. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	89
Çizim 3.54. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	90
Çizim 3.55. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	90
Çizim 3.56. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	90
Çizim 3.57. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	90
Çizim 3.58. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	91
Çizim 3.59. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	91
Çizim 3.60. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	91
Çizim 3.61. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	91
Çizim 3.62. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	92
Çizim 3.63. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü	92

Çizim 3.64. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	94
Çizim 3.65. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	95
Çizim 3.66. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	96
Çizim 3.67. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	97
Çizim 3.68. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	98
Çizim 3.69. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	99
Çizim 3.70. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	100
Çizim 3.71. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	101
Çizim 3.72. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	102
Çizim 3.73. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	103
Çizim 3.74. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	103
Çizim 3.75. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	104
Çizim 3.76. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	105
Çizim 3.77. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	105
Çizim 3.78. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	105
Çizim 3.79. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	106
Çizim 3.80. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	107
Çizim 3.81. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	107
Çizim 3.82. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	108
Çizim 3.83. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	109
Çizim 3.84. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	110
Çizim 3.85. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	110
Çizim 3.86. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	111
Çizim 3.87. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	111
Çizim 3.88. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	112
Çizim 3.89. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	113
Çizim 3.90. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	113
Çizim 3.91. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	114
Çizim 3.92. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	114
Çizim 3.93. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	114
Çizim 3.94. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua Ketebe Sayfası çizimi	117
Çizim 3.95. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi.....	118

Çizim 3.96. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua Ketebe Sayfası çizimi	119
Çizim 3.97. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durak çizimleri.....	121
Çizim 3.98. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durak çizimleri.....	122
Çizim 3.99. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi çizimi.....	125
Çizim 3.100. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi.....	128
Çizim 3.101. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	130
Çizim 3.102. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	130
Çizim 3.103. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	130
Çizim 3.104. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	130
Çizim 3.105. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	131
Çizim 3.106. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	131
Çizim 3.107. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	131
Çizim 3.108. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	131
Çizim 3.109. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	132
Çizim 3.110. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	132
Çizim 3.110. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	132
Çizim 3.111. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	132
Çizim 3.112. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	133
Çizim 3.113. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Gülü.....	133
Çizim 3.114. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı çizimi	136
Çizim 3.115. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı çizimi	137
Çizim 3.116. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı çizimi	138
Çizim 3.117. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	139
Çizim 3.118. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	140
Çizim 3.119. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	141
Çizim 3.120. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	142
Çizim 3.121. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	142
Çizim 3.122. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	143
Çizim 3.123. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı	144

Çizim 3.124. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı	144
Çizim 3.125. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı	144
Çizim 3.125. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı	145
Çizim 3.126. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı	145
Çizim 3.127. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı	145
Çizim 3.128. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı.....	146
Çizim 3.129. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı.....	146
Çizim 3.130. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı.....	146
Çizim 3.131. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı.....	146
Çizim 3.132. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durağı.....	146

ÖNSÖZ

Köklü bir geçmişı olan kitap sanatlarımız tarih boyunca farklı coğrafyalardaki İslam topluluklarında birbirlerinden etkilenererek essiz güzellikte eserler ortaya koymuşlardır.

Ucu Orta Asya'ya dayanan kitap sanatlarımızın bu günlere gelmesinde tüm dünyayı etkileyen geniş coğrafi topraklara sahip olan Osmanlı İmparatorluğunun payı olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Bu eserlerin günümüze ulaşmasında kütüphanelerimizin yeri büyüktür. Ülkemizin önemli kütüphanelerinden olan Süleymaniye Kütüphanesi Türk İslam âleminin en kıymetli eserlerini bünyesinde bulunduran yazma eserler bakımından dünyanın sayılı kütüphanelerinden biridir. Yapılan çalışma birçok kıymetli eser arasından seçilen 19. yy la ait üç adet Kuran'ı Kerimin İncelenmesiyle oluşmuştur. Bu çalışmada amaç eserlerin geçmişten günümüze aktarılması ve literatüre kazandırılmasıdır.

Yaptığım çalışmada bana yol gösteren desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ELİTOK'a ve her koşulda yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum-2019

Yıldız GENÇ

GİRİŞ

Kökeni Orta Asya'ya dayanan kitap sanatları Türk sanatının önemli bir parçasıdır.. İslamla birlikte şekillenen zenginleşen kitap sanatları estetik ve mana bakımından Türk İslam kültüründe önemli bir yere sahiptir. Bu önemli tarihi örnekleri ayrıntılı olarak incelemek ve topluma sunmak önemli bir görevdir. Bu çalışmayla, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş kitap sanatlarımızın eski örneklerini gün yüzüne çıkartılarak incelemeye alınmıştır. İncelemeler sonucu tarihi değere sahip Kur'an-ı Kerim örneklerini tasnif ederek ve yüzyıllara göre sınıflandırarak, dönemlerin sanat özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçladık. Bu kapsam da ülkemizin önemli kütüphanesinde Süleymaniye Kütüphanesinde çok önemli yüzlerce eseri inceledik.

İstanbul'un Eminönü ilçesinde bulunan Süleymaniye yazma eser Kütüphanesi, Türk-İslam kültürünün ana kaynaklarından olan Arapça, Türkçe ve Farsça yazma ve Arap harfli eski matbu eserleri bünyesinde barındıran, yerli ve yabancı araştırmacılara uluslararası düzeyde hizmet veren bir ihtisas ve araştırma kütüphanesidir. Kütüphane İslam coğrafyasında bin yıldan bu yana yazılan, istinsah edilen ve ciltlenip kitap haline getirilen yazma eserlerin korunduğu, tasnif edildiği ve hizmete sunulduğu önemli bir bilgi merkezi olması açısından büyük önem taşımaktadır. Kütüphaneye Süleymaniye adının verilmesinde içinde yer aldığı külliyenin etkisinin yanı sıra, cami içinde yer alan Süleymaniye koleksiyonunun da katkısı bulunmaktadır.

Kütüphanede, İçerisinde hayırsever kişilerin ve Fâtih, Hamidiye, Sultan Ahmed, I. Mahmud tarafından kurulan Ayasofya ve Lâleli gibi padişah kütüphanelerinin de bulunduğu 152 koleksiyon mevcuttur. Kütüphanede cilt, tezhip, minyatür, hat ve ebru gibi geleneksel sanatların en güzel örneklerini görmek mümkündür. Bu eserler içerisinde tarihi çok eski, müellif hattı, dünyada tek nüsha veya sultanlara ithaf edilmiş çok değerli yazmalar bulunmaktadır. Bu eserler arasından Nuriarlasez 88, Yazmabağışlar 03787 ve Tercüman 00001 koleksiyonlarına ait üç eser yazı, üslup, desen, teknik, motif ve renk bakımından ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAP SANATLARI

1.1. HAT SANATI

Yazı, insanlar arasında ses unsuru olmadan anlaşma ve haberleşmeyi sağlayan işaretlerin tamamına verilen addır (Şubaşı, 1997: 7). Yazının bulunmasıyla insanlık tarihi tarih öncesi ve tarih sonrası diye devrelere ayrılmıştır. Yazının bulunmasından önceki zamana Tarih Öncesi, sonraki zamana tarih Çağları adı verilir (Özcan, 2015: 13). Geçmişin kültür birikiminin bilinmesi değerlendirilmesi ve gelecek çağlara aktarılabilmesi, daima yazı sayesinde mümkün olabilmıştır (Şubaşı, 1997: 7).

Alfabe, ilk olarak Fenikeliler tarafından kullanıldığı kabul edilmektedir. Fenike yazısının Mısır hiyeroglifinden çıktığı ileri sürülmektedir. M. Ö. 1250 ya da 1000 yılı civarında, Fenike bölgesinde bilinmeyen bir şehirde ortaya çıkan alfabe, Akdeniz Ege limanlarından başlamak üzere bütün eski dünya ya yayılmıştır (Özcan, 2015: 13).

Yazı, aynı zamanda tüm kitap sanatlarının da varlık sebebidir. Ve bütün İslam ülkelerinde ilme verilen değer sayesinde oldukça gelişmiş güzel sanatların bir dalı haline gelmiştir (Ş. B. Özkeçeci ve İ. Özkeçeci, 2014: 207).

Hat Sanatının temeli olan Arap yazısı tarih boyunca ve günümüzde muhtelif Müslüman toplulukların ortak yazısı olmuştur, bu sebeple 'İslam Yazısı' olarak anılmaya daha layıktır. İslamiyet'in doğuşu Arap yazısının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bunun da perde arkasında Kur'an-ı Kerim'in okuma ve yazmaya verdiği önem yatmaktadır (Alpaslan, 1993: 459-460). İslam Tarihi boyunca bu yazıya büyük emekler sarf eden ve onu sanatın zirvesine yükselten Osmanlılardır. "Kur'an Hicaz'da nazil oldu, Mısırda okundu, İstanbul'da yazıldı." meşhur söz bu hakikati dile getirmektedir (Şubaşı, 1997: 8).

Arapça, yazı, çizgi, çığır, yol gibi manalara gelen hat kelimesi, terim olarak Arap yazısını estetik ölçülere bağlı kalıp, güzel bir şekilde yazma sanatı (Hüsn-i Hat) anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla sanat değeri olan İslami yazılara Hüsn-i Hat, bu yazıları yazanlara da Hattat denir (Ş. B. Özkeçeci ve İ. Özkeçeci, 2014: 207).

Ortaya çıkmasında sanat ihtiyacı ve dini vecibenin rol oynadığı hat sanatı, resim zevkinin yazı sanatında tecellisine vesile olarak, adeta soyut resim anlayışı kazanmıştır (Sarıçam ve Erşahin, 2011: 196). Hat Sanatının hızlı bir gelişme ve ilerleme göstermesinde yazıya ilişkin ayet ve hadislerle, devlet adamları ve din bilginlerinin övücü sözleri etkili olmuştur. Bunun yanında Kur'an'ın ve hadislerin yazı aracılığıyla tespit edilip belgelendirilmesi ve korunup çoğaltılarak yayılabilmesi bu sanata olan ilgiyi artırmıştır (Serin, 1999: 11-17).

Yüzyıllar boyu gelişimini sürdürerek günümüze kadar gelen İslam yazısının ilki, dik köşeli Kûfi adı verilen yazıdır. Kûfi yazının birçok çeşidi vardır ve Kur'an-ı Kerim'in yazılmasında bolca kullanılmıştır (Gündüz ve Taşkale, 2001: 9).

Menşei Arami asıllı Nebati yazısına dayanmakta olan Arap yazısı Emeviler Devrinde(41-132/661-750) fethedilen yerlerdeki milletler tarafından da kabul edilerek İslam dininin hudutları içine giren milletlerin ortak yazısı olmuştur (Özcan, 2015: 13). Bu devirde İslam yazısında büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bunların başında harf ve kelime ölçüleri daha ileriki zamanlarda gelişen nokta hesabının başlangıcı olmuş, böylece yazının ilk gramer çağı başlamıştır. Bu çağ İslam yazı sanatının (Erken Devri) sayılmaktadır. Ayrıca yazı bu devirde mimari alanlarda da süsleme unsuru olarak yer aldığı görülmektedir (Türkmen, 1999: 223). Bu gelişim mimariden resme, musikiden tezhibe bütün sanat dallarımızın 18.yy dan itibaren Batı etkisinde kalmasına rağmen hat sanatı günümüze kadar kendi klasik çizgisinde başarılı bir şekilde devam etmiştir. Bunun en büyük sebebi; diğer sanat kollarının aksine hat sanatını etkileyecek bir karşılığının Batı'da bulunmaması ve hat ustalarının nesiller boyunca sağlam kurallarla bu sanatı günümüze ulaştırılmış olmasıdır (Gündüz ve Taşkale, 2001: 10).

Abbasi devrinde ise M.750-1258 (H.133-567) sanata gösterilen yakın alaka yazı sanatının da gelişmesinde büyük rol oynamış ve yazı sanatını geliştirecek değerli hattatların ortaya çıkmasına vesile olmuştur (Türkmen, 1999:223).

Abbasilerin meşhur veziri ve hattatı İbn Mukle (273-329/886-940) sahip olduğu geometrik bilgi sayesinde kûfiden doğmaya başlayan aklam-ı sitte yazılarının ana ölçülerini ortaya koyan bir sistem geliştirmiştir. Harflerin güzelliği için “nokta”, “elif” ve “daire”yi standart bir ölçü olarak kabul etmiştir. Bu ölçüler dâhilinde, muhakkak, reyhan(i), sülüs, nesih, tevki ve rık'a adında altı çeşit yazının usul ve kaidelerini ortaya

koyarak İslam yazısında büyük reform yapmıştır (Özcan, 2015: 13). İbn Mukle'nin tevki ve rik'a yazıda, kardeşi Ebu Abdullah el- Hasan b. Ali (ö.949) ise nesih yazıda uzmanlaşmışlardır. Harflerin hendesesi, kaideleri onlar sayesinde tespit edilmiş ve hat sanatı onların aracılığıyla yayılmıştır. Mukle'nin yazıları hattatlara örnek olmuş ve bu nedenle "imamü'l hatattin" unvanını almıştır (Serin, 1999: 57).

11.yy başlarında nesih, muhakkak, reyhani hatları doğmuştur. Bu dönemin usta ismi İbnü'l Bevvab farklı bir üslup geliştirmiş ve onun üslubu 13. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir.13. yüzyılda Yakut el-Musta'simi altı kalem manasına gelen ve aklam-ı sitte denilen altı çeşit yazının en gelişmiş şeklini tespit etmiştir. Bu yazılar sülüs, nesih, muhakkak, reyhani, tevki, rıkaa hatlarıdır. Üstat yakut o zamana kadar düz kesilen kamyş kalemin ağzını eğri keserek bu buluşuyla yazıya ayrı bir kolaylık ve güzellik kazandırmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 209).

Sözlükte; "Muntazam, muhkem, sağlam söz ve sağlam dokunmuş elbise" anlamına gelmektedir (Alparslan, 2015: 34). Giriftlikten uzak, harfleri ve kelimeleri açık olan, (Alparslan, 1992:6). Görünüş itibariyle kufi'den ilk çıkan yazı olduğu anlaşılan muhakkak, bilhassa Kur'ânların yazılmasında kullanılmıştır (Alparslan, 1999: 21).

Bilhassa kitap unvanlarının, levhaların ve kıt'aların yazılmasında kullanılan sülüs 10. yy sonunda belirmeye başlamıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 210). XVI. yüzyıl'dan itibaren de bütün İslam dünyasında muhakkak 'ın yerini almıştır (Alparslan, 1999: 21).Ağız genişliği 2-3mm.kalınlığında kalemle yazılır. Kûfi yazıya göre daha yumuşak hatlara sahiptir, köşeleri sert değildir. Ucu kesilmiş kamyş kalemle yazılan sülüs yazının esasıdır; bu yüzden ümmü'l-hutut (yazıların anası)diye anılır. Bütün yazı neveleri ve kurallar ondan çıkmıştır. Hat öğrenmek isteyen sülüs öğrenerek derse başlar. Şekil zenginliği ile yeni istiflere imkân veren sülüs, aklâm-ı sitte içinde sanat göstermeye en uygun yazı karakteridir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014:210).

Sülüs tezyini yönü ve heybetli görünüşü ile kitabeler, kitaplardaki bölüm başlıkları, duvarlarımızı süsleyen levhaların da vazgeçilmez yazısı olmuştur. Halen İslam alemin de en çok kullanılan yazı çeşitlerinden biridir (Şubaşı, 1997:12).

Reyhani kalem ucu farkı itibariyle Sülüs'e göre Nesih ne ise, Muhakkak'a görede Reyhani odur. Yani Reyhani, Muhakkak'ın daha ince kalemle yazılan şekli gibidir. Metin yazısıdır. Her iki yazıda Musaf-ı Şerif istinsahında Kûfinin yerini almış fakat sonraları

fevkalade gelişen Sülüs ve Nesih karşısında varlıklarını daha fazla sürdürememiş ve 16. Yüzyıldan sonra terkedilmiştir (Şubaşı, 1997:12).

Kûfi yazının köşelerinin tamamen yuvarlanmasıyla meydana gelen nesih hattın ise ilk örnekleri 10. yüzyılda görülmüştür (Derman, 2007:1).Sülüsü andırmakla beraber, bir tarife göre “sülüs yazısının üçte ikisini almamış, üçte biri ile ona tabi olmuştur.” Nesih sülüste kullanılan kalemden ucu daha ince(takriben 1mm kalınlığında)kalemle yazılır. Daima satır nizamına tabi olduğundan istife uygun olmayan nesih yazı geliştikten sonra Kuran-ı Kerimler (özellikle Türk eserlerinde) nesih hat ile yazılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 210). Bu hattın çok ince yazılan şekline “gubâri”hattı denir (Derman, 1997: 429). Sülüse yakın olan tevki hattı, Osmanlıların divan yazısının esasını teşkil etmiştir ve devlete mahsus evraklarda kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş.B. Özkeçeci, 2014: 210). Sülüse pek yakın olan tevkî (İ. Özkeçeci ve Ş.B. Özkeçeci, 2014: 187). ‘nin sözlük anlamı, “bir şeyi vâki ettirmek, oldurmak ve tesir etmektir (Alparslan, 1999: 21). Ölçü itibariyle sülüs’ün bir parça büyüğüdür (Özcan, 2015: 231). En belirgin özelliği ise birleşmeyen harflerin de birbirine bağlanabilmesidir (Çelebi, 2003: 10). Sülüs yazıya nispeten harflerin boyları, küpler ve elifler daha kısa, küçük ve kıvrık yazılmıştır (Berk, 2006: 61). Kelime aralığı bırakılmadan yazılan Osmanlı Divani yazısının da temelini oluşturan beratlarda ve mensurların yazılmasında kullanılan bir yazı çeşididir (Alparslan, 2015: 37).

Rikaa ise resmi yazışmalarda kullanılmış bir yazı çeşididir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014:211). Nesih yazının yuvarlak şekli olan ve harekesiz yazılmış halidir. Harfler bitişik ve kalem kalınlığı değişik bir yazı türüdür. Latin harflerinin kabulünden sonra kullanılmamıştır (Binark, 1975: 13).

İranlılar Müslüman olduktan sonra bir müddet yine eski yazıları olan Pehlevi hattını kullanmışlardır. Arap alfabesi günlük hayatlarına hakim olunca da eski yazılarının da etkisinde bu alfabeden kendilerine has bir karakter devşirerek Ta’lik hattını geliştirmişlerdir. Azerbaycan ve İran’da büyük üstatlar vermiş, 18. Yüzyılın sonlarına kadar başarılı bir şekilde kullanılmıştır (Şubaşı, 1997: 16).

Genellikle ferman, emirnâme ve resmi yazılarda kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014:187). İranlıların “Cep” adını verdiği, bizde fatih devrinde görülen, fakat Yavuz Sultan Selim zamanında gelişen bir hatt nev’dir. Yalnız Divan-ı Hümayun’da

kullanılageldiği için bu adı almıştır. Muahedeler, fermanlar, beratlar bu yazı ile yazılırdı (Şubaşı, 1997: 17).

Kelimesi açık, zahir, aşikâr, ayan, uzaktan okunacak surette kalın anlamı içermekte 19. yüzyılda celi yazı tekâmül etmiştir (Derman, 1997:256). Osmanlılarda celi yazı Selçuklu etkilerinden arınıp Fatih Sultan devrinde gelişmeye başlamıştır (Bektaşoğlu, 2009: 27). Divan-ı Hümayun'da önemli fermanların, beratların vb. mühim belgelerin yazımında kullanılmıştır (Şubaşı, 1997: 18).

Rık'a Harekesiz ve Nesih yazının daha yuvarlak hatlısı, hızlı yazılabilen kalem kalınlığı farklı kalınlıktadır devlet yazışmalarından doğup günlük yazışmalarda kullanılmıştır (Serin, 1999: 32). Son asırda Osmanlılar geliştirmiş olup. Bu yazı seri yazma ihtiyacından doğmuş pratik bir yazıdır. Klasik tarzda en güzel örneklerini 19. yüzyılda vermiştir. Öz Türk yazısıdır (Baltacıoğlu, 1958: 69).

Yazı sanatının da tüm tezyini sanatlarda olduğu gibi usta çırak usulüyle öğrenimi Hz. Ali'nin öğrencisi Hasani Basri Hz.'lerinden başlamıştır (Ünver, 1958: 9).

Hat Sanatı II. Bâyezid'in padişah olması ve Şeyh Hamdullah'ın İstanbul'a gelmesiyle hız kazanmış ve âklam-ı sitte'de yeni bir dönem başlamıştır. Özellikle sülüs ve nesih yazıda büyük bir gelişme devresine girilmiştir (Berk, 2006: 18-19) Osmanlı hat ekolünün kurucusu olan Şeyh Hamdullah Osmanlı yazı ekolünün öncülüğünü yapmasından dolayı kıbletü'l- küttâb, hattatların öncüsü sıfatlarıyla anılan önemli bir zattır. Yakut el-Mustasimi'nin yolunda giderek âklam-ı sitte'yi meşk etmiştir. Onun sayesinde âklam-ı sitte yeni bir sahaya girmiş ve bu yazılar Arap ve İran sahasında kendi anlayışları içerisinde devam ederken Anadolu sahasında büyük bir gelişme göstermiştir (Alpaslan, 1993: 38). Şeyh Hamdullah'ın çağdaşı olarak kabul edilen, Şeyh Ahmet Karahisari (Ö. 1556) klasik çizgideki başarısının yanı sıra yeni yorum ve denemeleri ile tanınan önemli bir hattatımızdır (Gündüz ve Taşkale, 2001: 10). Kanuni Sultan Süleyman için yazdığı tezhipli büyük Kur'ân-ı Kerîm, 16. yüzyıl'ın başyapıtıdır (Aslanapa, 1993: 389).

17. yüzyılda Şeyh ekolünü geliştiren Hafız Osman (1642-1698) ile nesih ve sülüs yazıları tekâmülün zirvesine ulaşmıştır. Hafız Osman'ın yazdığı Kuran-ı Kerim'ler tüm İslam ülkelerine yayılmıştır (Gündüz ve Taşkale, 2001: 10). İlk defa Hilye-i Şerîf'in büyük, orta ve küçük boyda cepte taşınan formunu yapan kişidir (Serin, 1999: 30).

Ta'lik yazı ustası Mehmet Esat Yesâri, (Ö.1798), kendine has ekolu ile Mahmud Celaleddin (1829), Tuğranın son şeklini oturtan Mustafa Rakım(1758-1826), Yesarizade Mustafa İzzet (Ö.1849), Ayasofya'daki kalem ağzı genişliği 35cm olan levhaları yazan, celi hattın en başarılı isimlerinden Kazasker Mustafa İzzet (1801-1876), Sami Efendi (1838-1912),

Nazif Bey (1846-1813), Hulusi Efendi(1869-1940), Reis'ül Hattatın Hacı Kamil Aakdik(1861-1941), Emin Yazıcı(1883-1945), Tuğrakeş İsmail Hakkı Altunbezer(1873-1946), Mustafa Halim Özyazıcı(1898-1964), Necmettin Okyay(1883-1976), Hamid Aytaç(1891-1982) ve Emin Barın(1913-1987) muhteşem eserleriyle önemli hattatlarımızdandır. Bugün hat sanatı bu ustaların yolunu izleyen hat sanatçıları tarafından başarıyla devam ettirilmektedir (Gündüz ve Taşkale, 2001: 10-11).

1.2. TEZHİP SANATI

Tezhip, özellikle küçük ebatlarda hassas bir şekilde uygulanan bir kitap süsleme sanatıdır. Altınlama manasında Arapça zehep(altın) kelimesinden gelen tezhipte ana malzeme altındır. Altınla birlikte, toprak boyalardan çeşitli renklerin kullanıldığı, ince fırça tekniğinin önem kazandığı bu sanat, yazma eserlerde yazının bezenmesi olarak hayata geçmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 29). Eski geleneksel kitapçılık sanatlarımızdan biri olarak değerlendirilen tezhip sanatı uzun ve köklü bir geçmişe dayanır (Ersoy, 1988: 12).Tezhip, ezilerek fırçayla sürülecek hâle getirilmiş olan varak altın ve muhtelif renklerin bir arada kullanılmasıyla gerçekleştirilen, (Derman, 1999: 108). Kitap sanatlarının önemli bir dalıdır (Biol, 2012: 61). Tezhip yapana ‘müzehhip’, tezhiplenmiş kitaplara da ‘müzehhep’ adı verilir (Alparslan, 1997: 1768).

Tezhip sanatı, Kur'an-ı Kerîm'ler, kıt'alar ve dîvanlar gibi el yazması kitapların başlık ve sayfaları ile (Yağmurlu, 1973: 799). Duvar levhalarını, hilye-i şerifleri, hattat diploması niteliğindeki yazıları (icazet), fermanları, (Sarıçam ve Erşahin, 2011: 195). Din, edebiyat ve bilimle ilgili el yazmalarını, cilt kapaklarını, (Taşkale, 1997: 108). murakkaa denilen güzel yazı albümlerini ve tuğraları süsler (Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2007: 29). Ayrıca tılsımlı gömleklerde olduğu gibi kumaş üzerine uygulanan örneklerde bulunmaktadır (Gündüz ve Taşkale, 2001:19).

Altınla yapılan tezhibe ‘‘halkârî’’, hafif bir şekilde renklendirilmiş olanlara da ‘‘şikâf’’ denir (Keskiner, 1996: 210). Halkârî, Tahrirli ve tahrirsiz halkârî olmak üzere iki farklı şekildedir. Motiflerin etrafına tahrir çekilmiş olanlara ‘‘tahrirli halkârî’’ denir. Motiflerin etrafına tahrir çekilmemiş olanlara da ‘‘tahrirsiz halkârî’’ denir (Ersoy, 1988: 12).

Altın ezilip sonradan jelatinli su ile kullanılır (Gündüz ve Taşkale, 2001:19).ve değişik renkte boyaların kullanılmasıyla uygulanan tezhip sanatında, sarı altından başka yeşil, kırmızı ve beyaz renkte altınlar da tercihen kullanılır. Ayrıca mat veya parlak olarak mührelenmesiyle altının değişik tonları elde edilir. Tercih edilen boyalar ise; kök boya, renkli toprak boya, maden oksitleri, hazır renkli taşların tozları, sulu boya, guaş/guaj boya, akrilik boya ve plaka boya boyalarıdır. Günümüzde ise müzehhipler, yapımı zor olan toprak boyalar yerine Avrupa’dan getirilen iyi boya kullanılmaktadır (Yılmaz, 2004:342).

En önde gelen yazı süslemesi olan ve yazının giysisi olarak kabul edilen tezhip sanatında, süsleme öğeleri olarak stilize edilmiş hayvan, bitki ve bulut motifleri kullanılmış, değişen beğeni ve ekollere rağmen altın ve lacivert uyumu her dönemde ortak nokta olmuştur (Gündüz ve Taşkale, 2001: 19).

Başlangıçta kufi Mushaflarda görülen bu sanat zamanla çok gelişmiş fevkalade incelmıştır. Kuranlardan başka yazma eserlerde de kullanılan bu süslemeler, tarihi boyutta oldukça çeşitlilik kazanmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 29)

Türklerde Tezhip Sanatı Uygur Türklerine kadar uzanır. Orta Asya’da Karahoça’da yapılan Turfan kazılarında bulunmuş vakıf yapan, Maniheizt Uygur Rahipleri minyatürlerindeki basit bitkisel motifler daha sonraki dönemlerdeki bitki kökenli ‘‘hatayi’’ lerin en basit örnekleridir (Gündüz ve Taşkale, 2001: 19).

Türklerin sanat faaliyetlerini Maniheizm, Budizm ve İslam olmak üzere üç ayrı dinin içerisinde faaliyet göstermiştir. Uygurlular M.S. VII. Ve 9. yüzyıllar arasında önce Mani dinini daha sonra da Budizm’i benimsemiş mabet ve manastırların duvarlarına, tavanlarına dini resimler yaparak kendini göstermiştir (Binark, 1978: 274). Tezhip sanatının önemli bir kurumu olan nakkaşhane geleneği Uygurluların yüzyıllar boyunca çeşitli devletlerde kâtip ve nakkaş olarak çalışmalarıyla başlar (Derman, 1994: 65). Bu sanatkarların farklı coğrafyalara götürülmesi orada sanatları kendi sanatlarıyla harmanlamışlardır (Yenişehirlioğlu, 2002: 667). Böylece yeni bezemeler oluşmuş ve bu

bezemelerden tutulan kayıtlar (Aşıcı, 2015: 307). tezyini sanatların tarihine ışık tutan kaynaklar olmuşlardır (Yenişehirlioğlu, 2002: 827).

Bugün elimizdeki en erken örnekler; 12. Ve 13. Yüzyıl Selçuklu eserlerinde görülür. Bu dönem motif ve desenleri sade ve basittir (Gündüz ve Taşkale, 2001: 19). Selçuklu döneminde Kuran ve ilmi kitapların hemen her türündesüsleme örneklerine rastlanır Bu dönemde temeli İran ve çevresinde atılan tezhip sanatı, Tebriz, Herat, Bağdad, Musul, Konya, Karaman, Amasya, Harput, Sivas'a doğru gelmiştir. Selçuklu eserlerinde en zengin tezhip, kitapların zahriye kısmında, metin başlıklarında, süre başlarında ve konu bölümlerinin aralarında, kitabın son sayfasındaki hateme ve ketebe bölümünde yer alır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 29).

13. yüzyılda medeniyetin ve sanatlarının zirvesine çıkan Selçukluların hem başkenti hem de önemli sanat merkezlerinden biri olan Konya'da, "Konya stili" denebilecek bir üslûbun en güzel örneklerini Selçuklu sarayına bağlı sanatkârların elinden çıkan sade fakat olgun tezhipli eserlerde görmek mümkündür. Selçukluların büyük devlet adamlarından ve hayırsever biri olan Sahip Ata Fahreddin bin Ali, aynı zamanda hattat ve müzehhiplerin çalıştığı bir nakkaşhânenin de sahibi olduğu, o döneme ait bir yazma eserin zahriyesinde yer almaktadır (Taşkale, 2010: 8).

İlk olarak Kur'anlarda başlayan süslemeler, sure başlığı veya herhangi bir satırın yatay olarak tezhiplenmesi şeklindedir. Sayfaların kenarlarında iri rozetler yuvarlak ve oval bir formda tezhiplenerek içlerine de bilgilendirici yazılar yazılmıştır. Ayetlerin sonlarındaki noktalar farklı biçimlerde tezhiplenmiş, hareketler ise kırmızı renkle konulmuştur. Bu devirde yapılmış olan tezhipler âherli esmer kâğıtlar üzerine yapılmıştır. Süslemelerde en çok altın ağırlıklı ve pastel renkli süslemeler yapılmıştır. (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 36)

Orta Asya Türk süslemelerinde sıkça görülen helezonik şema, Selçuklu tezhibinde devamını sürdürmüş, Rumî motifleri böyle kıvrık çizgiler üzerinde tasarlanmıştır (Alparslan, 1997: 1769). Rumî Selçuklularda ve erken dönem Osmanlı eserlerinde tercih edilmiş ve sevilerek kullanılmıştır (Çetindağ, 2002: 175).

Selçuklu devrine ait başta gelen kaynaklarımızdan birisi de "Nakşî" yazının kullanıldığı Kur'an- ı Kerîm'lerdir. Kûfî yazıya ise, sadece başlıklarda yer verilmiştir. Bu dönemde Kur'an- ı Kerîm'lerle birlikte ilmî konularda da eserler verilmiştir. Bazı ilmî

kitapların sayfa kenarlarında değişik birçok şekil içerisinde kısa not ve açıklamalara yer verilmiştir. Bunlar çiçek, yaprak, selvi ağaçları, ibrik, cami ve minare gibi örneklerdir (Ersoy, 1988: 42).

Selçuklu tezhibinde iki tür tezhibe karşılaşılr. Biri geometrik şekiller diğeri ise şemse dediğimiz güneşe benzeyen tezhiplerdir. Bunlardan geometrik şekilli olanları eski Türk damgalarıyla arasında benzerlikler görülür. Bütün bir sayfayı kaplayan nefis kompozisyonlar değişik sayıda köşeleri olan geometrik motiflerin birbirine uydurulmasıyla ve bunların yan yana getirilmesiyle yapılmıştır. Geometrik şekillerin içerisinde de küçük yıldız, benek, nokta ve çiçekler görülür. Kenarları karışık geometrik ulamaların çevrelediği tezhiplerde genellikle zemin yaldız, çiçekler siyahtır. Yer yer mavi, kırmızı ve siyahla renklendirilmiştir. İkinci tür olan Selçuklu şemselerinde ise, birbirlerine bağlı uçları kuş gagalarına benzeyen yarım rûmillerle biten spiraller yer alır. Osmanlı dönemi tezhibine geçişin ilk belirtisi sayılan bu türde açık mavi zemin üzerine siyah çizgiler, altın yaldızla birlikte bezemelerde yeşil ve sarı renkler kullanılmıştır (Özkeçeci, 2002: 353).

Osmanlılarda tezhibin gelişimi mimari, müzik, edebiyat, resim gibi diğer sanat dallarıyla paralellik gösterir. Süslemeler devirlerine göre bazı değişiklikler göstermiştir. Uzun bir zaman geniş topraklara sahip olan Osmanlı medeniyetinin en parlak dönemleri olan 15.yüzyıldan 17.yüzyılın sonlarına kadar devam eden bu süreçte tezhip sanatında en seçkin ve olgun örnekleri verilmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 40).

Osmanlı sınırları içerisinde farklı coğrafyalardan katılan ve ehl-i hiref denilen, farklı uzmanlık kollarına mensup, seçkin sanatkârlar yerleşmiştir. Tebriz, Herat, , Şam, Bağdat ve Kahire'den başka, Çerkezistan, Gürcistan, Bosna, Macaristan'dan gelen yabancı zanaatçılar, Saray-ı Cedîd adındaki Topkapı Sarayın'da toplanarak yerli ustalarla işbirliği yapmış ve gerekli eğitimden geçmişlerdir (Biol, 2008: 42).

Osmanlı erken dönem tezhiplerinde en çok kullanılan motifler, Selçukluların da en çok kullandıkları rûmî, kıvrık dallar ve Selçuklu'nun geleneği olan münhanî'lerdir. Bitkisel motiflerin yoğunluk kazanmaya başladığı bu dönemin bordür süslemelerinde en çok, altın zeminli zencereğe yer verilmiştir (Ersoy, 1988: 52).

15. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı'da ilim ve kültür hayatı açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir (Küpeli, 2012: 321). Sanata ve bilime büyük ilgisi

olan Fatih Sultan Mehmet(1451-1481) İstanbul'un fethinden sonra Topkapı Sarayında bir nakkaşane kurmuştur. Fatihin himayesinde gelişen saray nakkaşanesin de çok sayıda değerli yazma eser ortaya konmuştur. Fatih döneminde Özbek asıllı Baba Nakkaş tarafından yönetilen saray nakkaşanesinde klasik eserler en usta hattatlara yazdırılmış ve mükemmel bir şekilde tezhiplenip ciltlenmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 40).

Osmanlı Tezhipleri aşırılığa kaçmayan, inceliği, zarafeti, parlak aydınlık renkleri, geometrik geçmeleri, ölçülü çizgileri, Rûmîleri, yazı ile sağladığı dengeli düzeni ve küçük çiçek motifleriyle ilk önemli dönemi yansıtmıştır. Geneli küçük boyutlu kitaplar olup tezhipleri özellikle zahriye, temellük, kitabe, serlevha, hâtıme, metin aralarında kap ve mikleplerde görülmektedir. Zahriyeler pek çok kitapta çift sayfa şeklinde olup sayfaların tamamını kaplar (Ersoy, 1988: 52-58). Dönemin diğer Tezhiyini unsurlarıyla üslup birliği içinde eserler verilen tezhip sanatı tamamen kendine has özellikler taşır. Bu sebeple Fatih Dönemi Osmanlı tezhip sanatında ilk klasik dönem olarak nitelendirilir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 42).

Bu dönemde geneli küçük boyutlu kitaplar olup tezhipleri özellikle zahriye, temellük, kitabe, serlevha, hâtıme, metin aralarında kap ve mikleplerde görülmektedir. Zahriyeler pek çok kitapta çift sayfa şeklinde olup sayfaların tamamını kaplar. (Ersoy, 1988: 52-58).

Asil ve kendine özgü tezhipleri ile bu dönem yazmalarında dini eserler kadar bilimsel eserler de önemli yer tutar (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 42).Konya Aksaraylı Ahmed bin Mahmud, 1436'da Tevârih'ül-ervâh isimli tıp kitabını tezhip eden 16. yüzyılın en meşhur Türk müzehhibidir (Cumbur, 1992:443).

16. Yüzyılda çok fazla kullanılan halkârî, farklı renklerde altının kullanılmasıyla daha zengin ve gösterişli işlenmiş, gölgelendirmesi sulu altınla yapılmasının yanı sıra tarama tekniği de kullanılmıştır. Açık renk zemin üzerine tahrirli halkârî, zer-şikâf denilen renkli halkârî, boyalı halkârî gibi çeşitleri yapılmıştır. Saray Nakkaşhanesi'nde hazırlanan yazma eserler bilhassa murakka'alarda ve musafların iç sayfalarında zer-efşan (altın serpmeye) denilen işçilik yer alır. Varak altının irili ufaklı delikleri açılmış kabur şeklinde bir kutuya konulur ve içinde kuru fırça hareket ettirilir. Kabur zereşanı olarak bilinen bu tarz uygulanırken çeşitli büyüklüklerde düşen altın parçaları, daha önce jelâtinli su sürülmüş zemine yapışıp kalır (Derman, 1979:112). Fatih döneminde en çok

görülen ve zemin boyası olarak karşımıza çıkan kobalt mavisi rengidir. Küçük pafta zemininde siyah, beyaz, karmen, turuncu, yeşil renk ile

Zeminin beyaz renk üç nokta ile süslenmesi bir özelliktir (Biol, 2014: 43) Süslemeler; dikdörtgen, oval ve yuvarlak formlar içinde uygulanır. Bu geometrik şekiller, tığlarla sınırlanarak bitirilmiştir. Geometrik süslemelerin yanında bitkisel ve soyut süslemelere yer verilmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 42).Kullanılan motifler; Yaprak, penç (Pençberk, Şeşberk), goncagül, hatayı, rûmî, münhanî, pervazlar, ara sular, ara pervazlar, buket ve tığlardır. Bu dönemde en çok zemini boyalı klasik tezhip tekniği uygulanmıştır. Daha seyrek olarak ‘zer ender zer’ ve kâğıt yüzeyi üzerine sıvama altınla yapıldığı görülen bir teknik tercih edilmiştir. Bazı eserlerde sıvama değil halkârî tekniğinde gölgeli altınlandığı görülür (Aşıcı, 2012: 310-313).

Fatih döneminin özellikleri devam ettirilerek oldukça zengin eserler verilmiştir. Bu döneme ait belgelerde nakışhanede çalışan bir kısmı İran ve Tebriz’den gelmiş değişik kökenli on dokuz nakkaşın adı tespit edilmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 43). Sanatın inişli çıkışlı yolunda en ihtişamlı çağ olarak kabul edilen XVI. yüzyılda Osmanlı padişahları, Avrupa’da ve diğer İslam sanatlarında olduğu gibi şair, müzisyen ve bilginleri çevrelerinde toplamışlardır. Bunun yanı sıra mimar ve her türlü süsleme sanatları ile ilgili sanatçıyı da saraya bağlı ulûfeli olarak çalıştırmışlardır. İmparatorluğun yönetildiği yer olan Topkapı sarayı, sanatsal faaliyetin de kaynak yeri olmuştur (Aksu, 2005: 52).

II. Bayezid döneminde değişen kompozisyon ve tasarımlarda artan geometri ve simetriye sahip sadeleşmiş fakat motifler iri ve yuvarlak hatlıdır. Helezonlar küçülmüş yapraklar küçük ve uçları biraz sivridir, renklerde ise altın ve lacivert hâkimdir (Küpeli, 2009:331). Kompozisyon tasarımında çeşitli şemaların uygulandığı eserlerde zahriye sayfaları çift olup levha tezhiplidir. Serlevhalar metni içine alacak biçimde tamamen süslenmiştir. Sure başları, duraklar, güller ölçülü ve olgun formlarda tasarlanmıştır. Bordürler ve tığlarla zenginleştirilen kompozisyonlarda rumi ve bitkisel motiflerin yanında ilk defa bu dönemde görülen bulut motifi çok çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Renk uyumu ve işçiliğin mükemmel olduğu eserler altın ağırlıktadır. İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 43). Bu dönemde tezhipler motif ve renk konusunda “Timur-Herât” üslûbundan etkilenmiştir (Küpeli, 2009:321) 2. Beyazıt dönemi önde gelen sanatçılar,

Hasan bin Mehmet, Melek Ahmet Tebrizi, Hasan bin Abdulcelil, Bayram bin Derviş, İbrahim bin Ahmet'tir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 43). 2. Bâyezid dönemi tezhip sanatına önemli katkı sağlayan diğer bir neden de; Şeyh Hamdullâh (ö.1520) gibi Türk hat sanatına yön vermiş bir sanatkârın yetişmiş olmasıdır. 12. Bâyezid'in, Şeyh Hamdullâh ve sanatına olan hayranlığı ve ilgisi, Şeyh'in yazdığı Kur'anların büyük bir özenle tezhiplenmesine neden olmuştur. Bu eserlerin başında; İÜK, 6662'de kayıtlı olan ve Hasan bin Abdullah tarafından tezhiplenen Mushaf ve TSMK. 913 YY'de kayıtlı bulunan Mushaf gelir (Taşkale, 2010:9).

Tezhip sanatının Fatih döneminden sonra ikinci önemli aşaması Kanuni Sultan Süleyman dönemidir (1520-1566) (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 44). Klâsik üslûbun en parlak devri, II. Bâyezid dönemi ile başlar, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-66) saltanatı süresince devam eder (Biol, 2013: 44)

Kanuni dönemi, tezhipte birçok yeni üslûbun ve tekniğin uygulandığı son derece zengin ve ihtişamlı bir devirdir. Döneme ait belgelerde Topkapı Sarayı'nda ehl-i hiref denilen kırk beş kadar sanat erbabı bulunduğu bildirilmekte, saray nakışhânesinde çalışan kırk bir sanatçının adı geçmekte, bir diğer kaynakta ise altmış civarında sanatçıdan söz edilmektedir. Farklı çevrelerden gelen bu sanatçılar uygun bir çalışma ortamı bulmuş ve değişik sanat anlayışlarıyla Osmanlı tezhibine yenilikler getirmişlerdir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 44). Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta geçtiği 1520 yılında, saray nakkaşhânesinin başına getirile, Tebriz'den sürgün gelme Nakkaş Şah Kulu tezyîni Türk sanatına yeni bir üslûp kazandırmıştır (Mahir 1988: 28). Sazyolu denen bu üslubun en belirgin özelliği, desenlerdeki yaprakların ince uzun ve sivri olmasıdır. Sanatkârın çizgilere hareket kazandıran kıvrak fırçası, bu fırça ile çizdiği desenlerdeki is mürekkebi, altın ve kırmızı lal mürekkebinden başka renge ihtiyaç duymaması, hatayi gurubu motifleriyle birlikte üsluplaştırılmış efsanevi hayvan ve insan figürlerini resim yapar gibi bağımsız kullanması, şahkulu üslubunun belirgin özellikleridir. (Biol, 2008: 42-43).

16. asra ait mükemmele ulaşmış pek çok sanat eserimiz vardır. Bunların içerisinde Kanuni döneminde nakkaşhânenin baş ustası müzehhip Karamemi (Kara Mehmet), denilen sanatkârın eserleri bulunmaktadır. Kendi ekolünü oluşturan Karamemi, genel olarak naturalist çiçekler, mavi ve bazen kırmızı renklerde mine çiçekleri, laleler, sümbüller, karanfiller ve gülleri tüm ayrıntılarıyla işlemiştir (Aksoylu, 2005:150).

Karamemi Şahkulunun yanında yetişmiş hocasının 1556'da vefatıyla nakkaşbaşı görevine getirilmiştir. Tanındı, 1999:123. Nakkâaşhânesinde Kur'anlar, murakka' albümleri, şiir mecmuaları, minyatür albümleriyle birlikte Kanuninin "Dîvân-ı Muhibbî"sini tezhiplendiği bilinmektedir (Özcan, 362: 363). Sanatçı yeni bir üslup geliştirerek tasarımlarında kendisinden önceki müzehhiplerin kullanmadığı natüralist tarzda çiçekler kullanmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 47). Kendi ekolünü oluşturan Karamemi, genel olarak naturalist çiçekler, mavi ve bazen kırmızı renklere mine çiçekleri, laleler, sümbüller, karanfiller ve gülleri tüm ayrıntılarıyla işlemiştir (Aksoylu, 2005:150). Çalışmalarında bahar dallarına, güllere, sümbüllere, karanfillere, zengin yapraklara yer vermiştir. Tabiatı gözlemleyip ondan ilham alan Karamemi, saray bahçelerinin coşkulu, zengin, renk dolu, iç açıcı çiçeklerini el yazmalarına taşımıştır. Tezhipte bu tür natüralist çiçek üslubu, Karamemi'nin başka çağdaşları ve sonraki yıllarda da yaygın bir şekilde kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 47). Karamemi ayrıca, Klâsik Osmanlı Tezhibinin Şükûfe üslûbunda ilk üstadıdır (Didinal, 1990: 35).

Karamemi, Kanuni Sultan Süleyman'ın "muhibbi" mahlasıyla yazdığı şiirleri içeren "Muhibbi Dîvânı"nın tezyînatında da lale, gül, karanfil, sümbül gibi çiçekler, bulut, rûmî ve hatâyî motifleri çoğunlukla "şikâf" halkârî tarzında renklendirilmiştir (İÜK.T.5467) XVI.yüzyılın önemli bir hattatı olan Ahmed Karahisârî'nin (ö.1556), 1546 tarihli Kur'ân-ı Kerîmine yaptığı tezyînat Karamemi'nin, bir diğer önemli eseridir (TSM.Y.B.5417) Bu muhteşem eserin serlevha tezhibinin bahar açmış ağaçlar ile değerlendirilmiş yan panoları adeta Karamemi'nin imzası gibidir. Ayrıca ilk kez, Şiraz üslûbundan geliştirilmiş olarak kabul edebileceğimiz "Haliç işi" tarzını da Osmanlıya Karamemi tarafından tanıtılmıştır (Taşkale, 2010: 12).

17. yüzyıl başlarında Osmanlıda kendini gösteren sosyal ve politik gerileme, sanat alanına da yansımış, fakat devletin temelindeki güçlü kültürel yapı hemen yok olmamış, bir süre devam etmiştir. Bu durum karşısında sanatta klasik üslup, bir aşıra yakın bir zaman kendini korumuştur. Böylece Osmanlı sanatında klasik dönem, 17. yüzyıl başında duraklama dönemine girmekle beraber, 18. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir (Biol, 2008: 42).

Klâsik dönem eserlerinin kompozisyon düzeni ve renk anlayışı bu dönemde devam etmiştir. Motif ve kompozisyon tasarımında, işçilikte gerilemeler söz konusudur. Klâsik tezhip ve halkâr ile birlikte Kanuni dönemi sanatçılarından Şah Kulu'nun geliştirdiği saz üslûbu da kullanılır (Tanındı, 2009: 264). Bu dönemde geleneksel bezeme elemanlarına özgün biçimler katılır. Bunların başında gölgeli boyanarak hacim kazanmış natüralist çiçek buketleri, uzanmış, ucu kıvrılmış ve bileşmiş sivri uçlu yapraklarla, helezoni dallar üzerinde gölgeli mavi ve kırmızı renkle boyanmış iri hatâyiler ve yapraklar gelir.) (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 46). 17. Yüzyılın ikinci yarısında ise tezhipte batı etkisi görülmeye başlar. Çiçek buketleri ile natüralist bir üslubun başladığı, Gündüz ve Taşkale, 2001: 20). Altın ve lal renginin hâkim olduğu çalışmalarda natüralist çiçeklerde eflatun, turuncu, beyaz, bordo, lacivert ve yeşil renkler kullanılmıştır. Sayfa kenarlarında şikâf hâlkâr şeklindeki süslemeler çoğalırken zerefşan üzerine iğne perdahlı süslemeler sık görülür. Bu dönemde klâsik tezhip örnekleri azalıp renkler soluklaşır, kompozisyonlar tekdüzeleşir ve işçilik bozular. Dönemin en ünlü tezhip ustası Hafız Osman'ın Kur'an'larını süsleyen Hasan Çelebi'dir. Bu dönemde Hafız Osman tarafından düzenlenen hilyelerin tezhiplenmesi ile tezhip sanatının kitaplardan levhalara taşınmaya başladığı görülür. Sürahi Mustafa Efendi, Baruthaneli Abdullah Efendi, Hafız Mehmet Çelebi XVII. yüzyılın diğer önde gelen sanatçılarıdır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 48).

Osmanlı Sultanları 2. Mustafa (1695-1703), 3. Ahmet (1703-1730), 3. Mustafa (1757-1774), 1. Abdülhamit, (1774- 1789) ve 3. Selim'in (1789-1807), saltanat yıllarını kapsayan 18. yüzyıl; Türk bezeme sanatlarında batının etkili olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Duran, 2015:397). Avrupa toplumlarına hayranlıkla Batı'ya dönük bir anlayışın başladığı bu süreçte başta padişahlar olmak üzere üst düzey yöneticilerin çabalarıyla Osmanlının tüm kurum ve sistemlerinin Batı sistemine göre yeniden düzenlenmesine gayret edilmiştir, Bu değişim sanatı büyük ölçüde etkisi altına alır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 48-49).

Sadrazam Sokulu Mehmet Paşa'nın ölümünden sonra (1579-1699) Osmanlı İmparatorluğu duraklama dönemine girmiş, gerek siyasi, gerek askeri alanlarda olduğu gibi birçok alanda duraklama yaşanmıştır. Bu etki sanat alanında da hissedilir derecede görülmektedir. Bu dönemden kalan eserler ve sanatçı sayısındaki düşüş bu durumu en iyi şekilde özetlemektedir (Okumuş, 2016: 17). Yalnızca hat sanatında Sultan İkinci

Mustafa, Üçüncü Ahmet, İkinci Mahmut ve Abdülmecid gibi bizzat hattat olan padişahların desteği sayesinde ve benzeri bir sanat Avrupa’da bulunmadığı için durumdan etkilenmemiş gelişerek kıymetli eserler vermeye devam etmiştir (Biol, 2008: 49).

Batılılaşma hareketinin başladığı asıl dönem Lale Devri’dir. XVIII. Yüzyılda III. Ahmet devrinde Mehmet Çelebi’nin Fransa’ya bir ziyaret yapmıştır. Bu gezi batıya açılan ilk pencere olarak kabul edilir. Mehmet Çelebi Fransa’dan döndükten sonra Fransa’daki yaşam şeklinden, saraylardan, bahçelerden, kralların saray yaşantısından ve saray törenlerinden ayrıntısıyla bahsetmiştir. Bu durum karşısında Osmanlı saray yaşantısında Fransa etkisi görülmeye başlanmıştır (Renda, 1977: 15-17).

Bir devre adını veren laleye duyulan ilgi, sanat alanında da etkili olmuştur. Lale Devrinin ünlü sanatkârı Levni diye tanınan Abdulcelil çelebidir. Ayrıca minyatürleri ve çiçek resimleriyle tanınan Abdullah Buhari ve Seyyid Mehmed, Sultanselimli Mustafa Reşid, Dramalı Süleyman Çelebi, Solak Süleyman, Haydarpaşalı İbrahim Çelebi, Kastamonulu Abdurrahman, Mücellidbaşı Kara Mehmed, Ali b. Murad verdikleri eserlerle 18. yy şartlarında klasik devrin devamını sağlamışlardır (Biol, 2008: 49).

Türk sanatçıları bu dönemde Avrupa’nın barok ve rokoko üslûbunu tezhibe uygulamıştır. Dengeli, ölçülü, simetrik klâsik anlayışa ters düşen abartılı, gösterişli ve kurallara uymayan bu üslûpta kitle, ışık-gölge zıtlıkları, iç bükey dış bükey biçimler ve hareketli unsurlar göze çarpar.

Türk sanatçılarının kendi sanatlarıyla sentezleyerek Barok ve Rokoko denilen Avrupa sanat akımından etkilenmesi sonucu Türk Rokokosu üslûbu denilen yeni bir tarz doğmuştur. Süsleme alanında ağırlıklı olarak bitkisel motiflerin kullanıldığı ve hatta rûmîlerin bile bitkisel bir üslûpla biçimlenmiş olduğu bu dönem 19. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 48-49).

Bu Yüzyılın başlarında devre adını veren lâlenin rağbet görmesi sonucu, tezhip de şükûfe tarzının gelişmesine sebep olmuştur (Cunbur, “1997: 444). Müzehhip ve lâke ustası Ali el-Üsküdâri sözü edilen üslûpları ve özellikle saz üslûbunu dönemin eserlerinde ustalıkla uygulamıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 49-50).

Batılılaşma 3. Mustafa dönemiyle iyice ilerlemiştir. Osmanlı devletinde ilimlerin batıya göre geride kaldığı düşünülmüş ve ülkenin korunması ve gelişmesi için batı sistemi örnek alınarak çalışmalara hız verilmiştir. 2. Mahmut dönemiyle birlikte yenilikler çok

yönlü olarak devam etmiştir. Abdülmecid dönemi ise batı etkisinin her alanda hayranlıkla karşılandığı bir dönemdir. Batı etkileri, Abdülaziz ve 2. Abdülhamid döneminde de ön plana çıkmaktadır. Öyle ki saraya yabancı sanatçılar davet edildiği gibi yerli sanatçılarda Fransa'ya sanat eğitimi almak için gönderilmiştir. Bu karşılıklı kültür alışverişinden kitap sanatlarımız da etkilenmiştir (Ersoy, 1988: 68). 19. yüzyılda da etkisini sürdüren bu yeni akımın karakteristik süsleme motifleri olarak çok süslü dekoratif kıvrımlar ve köşebentler, stilize yapraklar, dallar ve çiçekler dikkati çeker. Parlak, canlı renkler, bol altın, ince tarama ve gölgeleme teknikleriyle de orijinal süslemelere ayrı bir güzellik ve boyut kazandırılmıştır (Mesera, 1996: 21). Rokoko üslûbunun en önemli motifleri, iri ve geniş kıvrımlı yapraklar, sepet içinde çiçek buketleri, vazoda çiçekler, güllü girlandlar, kurdela ve fiyonglar, zikzaklar, içinden çiçek buketleri çıkan bereket boynuzları, C ve S kıvrımlar, sütun ve perdelerdir. Bu dönemde en fazla kullanılan çiçek “gül” olmuştur (Taşkale 2010: 12). Sayfalarda bolca sıvama altın kullanılmış, bezemeler yine altın, gümüş veya ağırlığını kırmızı, mavi ve sarının oluşturduğu parlak, canlı ve zengin renklerle boyanmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 49).

Bu yüzyılın en önemli sanatkârlarından olan müzehhip, çiçek ressamı ve lâke ustası olan Ali Üsküdarî, saz üslûbunun ilk temsilcisi Şah Kulu'nun üslûbunu meydana getiren iri ve kıvrak yaprakları, hatâyîleri kendine örnek almış ve bu motifleri tamamıyla kendi üslûp özelliğiyle yorumlayarak, devrinin Şah Kulu temsilcisi olmuştur (Duran, 1999: 126-127).

19. yy. sonlarında müzehhirler rokoko üslûbunda eser vermeye devam etmişlerdir. Klasik özellikler taşıyan tezhipler de yapmışlardır. Aynı zamanda Rokoko ve klasik üslûbun bir arada kullanıldığı tezyînatlar da görülmektedir (Derman, 1979:116-117). Bu yüzyılda dua kitaplarında, dini yazmalarda ve levha süslemelerinde çerçeve içinde çok ince çalışılmış Mekke şehrinin Kâbe'nin, Medine şehrinin ve Hz. Muhammed'in kabrinin resimlerine rastlanır. 19. yüzyılda saray için eser hazırlayan müzehhiplerin resmî unvanlarının saray başmücellidi olduğu görülür. 1846-47 tarihli Kur'an'ı tezhipleyen Ahmed Efendi, 1890-91 tarihli Kur'an'ı tezhipleyen Ali Ragıp, 1843 tarihli Kur'an'ı tezhipleyen Mustafa Reşit ve Ahmed Ataullah müzehhiplik ve mücellitlikte ustalaşmış sanatçılardır. Esseyyid Mehmed, Hüseyin Hüsnü ve Salih Efendiler 19. yüzyılın diğer sanatçılarıdır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 50).

20. yüzyıl başları hat sanatının dışında tezhip, cilt, ebru ve minyatür gibi klasik sanatlarda durgunluk ve kargaşanın görülmeye başladığı görülmektedir (Taşkale, 2012: 418). XX. yüzyılda tükenme durumuna gelen tezhip sanatı, 1914 yılında kurulan “*Medreset’ül-Hattâtîn*” vasıtası ve sanatkârların çabalarıyla yeniden canlanmaya başlamıştır. (Özkeçeci, 1992:8). Usta-çırak usulüyle geleneğe bağlı sanatların devam ettirilmesi ve bu alanlarda öğrenci yetiştirilmesi amacıyla kurulan bu kurumda hat, tezhip, minyatür, cilt, ebru, ahâr gibi kâğıt ve kitap sanatları konularından pek çok sanat öğretimi gerçekleştirilmiştir (Derman, 2002: 298). 1925 yılına kadar hizmet veren Medresetü’l Hattatîn, , yerine aynı mekânda Hattat Mektebi kurulmuş bir sürede bu şekilde hizmet vermiştir.1928’de harf inkılâbında yazının değişmesiyle beraber, bu okul da kapatılmış, (Özkeçeci, , 1992: 9).yerine 1929’dan sonra Şark Tezyînî Sanatlar Şubesi olarak yeniden kurulmuştur (Derman, 2002: 298). 1936 yılında ise, Türk Tezyînî Sanatlar Şubesi adıyla Güzel Sanatlar Akademisi’ne bağlanmıştır. Bu tarihte verilen dersler, tezhip, tezyini Arap yazısı, ebru ve âhar, Türk minyatürü, sedef kakmacılığı, Türk ciltçiliği, Türk cilt kalıpları yapımı, lâke, altın varak yapımı, Türk çini nakış kalıpları, halı nakış kalıpları, kıymetli taşlar üzerine hâk’dır. (Biol, 2008: 51).

Günümüzde Güzel Sanatlar Fakültelerinin Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünde klâsik üslûpta eserler yapılmakta, buna ek olarak atölyelerde bu alanda çalışmalar başarıyla yürütülmektedir (Özkeçeci, 1992: 10-11.)

1.3. CİLT SANATI

Bir mecmua veya kitabın yapraklarının sırasının bozulmadan ve dağılmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa “cilt (cild)”denir (Arıtan, 1975: 551). Cilt kelimesi dilimize Arapçadan gelmiş olup deri anlamına gelmektedir (Binark 1975:1). Cilt sanatı ve tezyînatı matbu olmayan el yazması eserlerde matbaanın ülkemizde kullanılmasına kadar olan süreçte üretimi yapılan geleneksel sanatlarımızdandır (Özen, 1998, 9). Mücellit (ciltçi), telcid (ciltleme) işini yapan kişilere verilmiş addır (Balkanal, 2002:338).

Cilt yapımında, Deri, dikiş tezgâhı, muştâ, mukavva, nevregen, gıldırğıç, cendere, makas, ipek iplik, kakma altın, altın varak, altın suyu, küçük ve büyük kalıplar, kör alet,

yekşah, imza ve çiçek mühürleri ve zencirek çivisi gibi malzemeler kullanılmaktadır (Yılmaz A, 2014: 51).

Türk cilt sanatı, kökeni Orta Asya'ya kadar uzanan köklü bir sanattır. Kâğıdın Orta Asya'da kullanılmasıyla birlikte, Türklere ciltçilik gelişme göstererek bir sanat dalı haline gelmiş, böylelikle Türk Cilt Sanatı, Türk sanat tarihindeki yerini almıştır (Çakırtaş, 2015: 114). İlk Türk ciltleri Doğu Türkistan'da Mani dinini kabul eden Uygur Türklerine aittir (Özen, 1998: 9).

Tarihi çok eski devirlere uzanan cilt ve ciltçiliğin, kâğıdın icadından önce, balmumu levhalar ve papirüs üzerine yapıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Bu yazıları korumak için, tahta kaplar yapılmış ve bu tahta kaplar ipe bağlanmıştır. Daha sonraları ise parşömen kullanılmasıyla parşömenler dikilip ciltlenmiştir (Özcan, 2015: 239). Bilinen ilk ciltlerde daha çok hayvan motifleri kullanılmıştır. Bu hayvan motifleri alt ve üst kapakta, şemse ve köşebentlerde yahut miklelerde görülmektedir (Çetindağ, 2002:176).

Türk ciltçiliği İslâmiyet'in kabulünden sonra çok önemli bir ilerleme kaydetmiştir. İslâm dini, kutsal kitabına son derece önem veren dindir. Bu nedenle İslâm cilt sanatı geç başlamasına rağmen hem teknik hem de estetik olarak Batı ciltçiliğinin önüne geçmiştir (Cansever, 1996:194).Yazıya ve kitaba olan bu büyük saygı ve sevgi Türk ciltçilik sanatının gelişmesine ve cilt sanatı güzel sanatların bir dalı haline gelmesine vesile olmuştur (Arseven, 1983: 342).

Türk-İslam cilt sanatının tarihi gelişiminde tespit edilen üslûplar: Hatâyî (Kâşî, Horasan, Buhara, Dihlevî), Herat (Herat, Şiraz, İsfahan), Arap (Elcezire, Halep, Fas), Rûmî (Selçuklu), Memlûk (Mısır), Türk (Diyarbakır, Bursa, Edirne, İstanbul, Şükûfe, Rugan "lake", Barok), Mağribî (İspanya, Sicilya, Fas), lake (İran, Hint), Buhara-yı cedid.

Eski Türk ciltleri, son döneme gelinceye kadar, yalnız üzerindeki bezeme üslûplarında bölge ve devirlere göre değişme göstermiştir. Fakat kullanılan malzeme, yapısı itibariyle hemen hemen aynı kalmıştır (Cunbur, , 1992: 453). Üslûp farklılıkları, cildin biçimi ve yapılış tekniğiyle değil, süsleme motifleriyle, kullanılan malzemede ki değişiklikten kaynaklanmaktadır (Özen, 2003: 9-10).

İslam sanatında bilinen ilk ciltler 8-9. yüzyıllarda parşömen üzerine küfi hatla yazılmış Kur'an nüshalarına aittir. Bu örneklerde deri, tahta iskelet üzerine geçirilmiş ve

deri üzerine ucu sivri aletle geometrik, figürlü, bezemeler yapılmıştır (Balkanal, 2002: .341). Doğu’da Türk klasik ciltçiliğinin en güzel örnekleri olan herat ekolu ciltleri 15. yy’da en parlak dönemimi yaşamıştır. Bu devirde hatai üslubu ciltlerde yapılmıştır. Bu iki üslupta yapılan ciltlere klasik üslup ciltler denilmektedir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 192).

Türk –İslâm cilt sanatı içerisinde Selçuklu cildinin de önemli bir yeri vardır, Selçuklular Orta Asya’daki Türk Cilt sanatı birikimlerini Anadolu’ya taşımıştır. Selçuklu cilt üslûbunun etkileri 13. yüzyılın sonlarına doğru Memlûkler, 14. yüzyıldan itibaren de, İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere, Anadolu beylikleri ciltlerinde devam ettiği bilinmektedir (Arıtan, 2002:933). Selçuklu cilt üslûbunda, kitapların tezhipleriyle paralellik gösteren girift geometrik şemalar, çok köşeli yıldızlar, rumîler ve stilize edilmiş bitki motifleri cilt bezemelerinde görülmektedir. Renk olarak kahverengi ve siyah deri sıklıkla kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 192).

15. yy Anadolu Selçuklu cildinden Osmanlı cildine geçiş dönemidir. Osmanlı İmparatorluğu batı ve doğu ülkeler arasında hem egemenliğini korumuş hem de bilim, kültür ve tekniğe önem vermiştir buda üstünlüğünü korumasına yardımcı olmuştur (Günay Kut, “Yazma Eserler ve Konuları”, Antik-Dekor, S.2, Antik A.Ş. Yayınları, İstanbul, .52)

1299’da kurulan Osmanlı devleti (1299-1922) zamanla döneminin en kudretli imparatorluğu haline gelmiştir. Siyasi ve ekonomik olarak güçlü olduğu gibi kültür ve sanat alanında da büyük gelişmeler göstermiş ve çağının zirvesine yükselmiştir, özellikle klâsik dönemde tüm sanat dallarında mükemmel eserler ortaya koymuşlardır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 192).

Osmanlı cilt sanatının ilk eserleri Fatih Sultan Mehmed dönemine aittir. Özcan, 2002:241. Bu dönemde (1451-1481) yapılan ciltlerde Timurlu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu tesirleri de görülmektedir. Kullanılan deri renklerinde eskisine göre çeşitlilik gözlenmektedir (Derman, 2012: 157).

Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethinden sonra yerli yabancı değerli ilim adamlarını ve sanatkârlarını ülkesine davet etmiş, başta İstanbul olmak üzere onları Anadolu’daki çeşitli medreselere yerleştirmiş ve rahat çalışabilmelerini sağlayacak bütün imkânlar sağlamıştır (Aşıcı, 2009: 303). Bu devirde ciltlerde genellikle siyah deri

kullanılmış cildin ön ve arka dış kapağında alt yüzeyine oranla iri, dilimli, salbekli, oval şemse ve köşebentler yapılmıştır (Balkanal, “2002: 342).

16. yüzyılda ciltlerde kullanılan malzemeler; sahtiyan (keçi derisi) ve meşin (koyun derisi)’, ceylan ve deve derisi de kullanılmış ve en çok sahtiyan tercih edilerek bezeme yapılmıştır. Renk kullanımında siyah ve kahverenginin çeşitli tonlarıyla, kırmızı, vişne, mor, mavi ve yeşil tercih edilmiştir (Balkanal, 2002: 342). Kabartmaların üstüne sarı ve yeşil yıldız sürülmektedir. Bir kısım ciltlerde şemseler tamamen salbekli, beyzî şeklinde olup, köşebentler arasındaki zemin halkarî motiflerle bezenmiş, Dış kenar çevrelerindeki sular kartuşludur (Cumbur 1992: 455).

17. yüzyıl da cilt sanatında yapım tekniği olarak bir değişiklik görülmez (Özen, 1998: 18). Ciltlerin kompozisyon ve motiflerin işçiliğinde bariz bir gerileme göze çarpar. Genellikle köşebent ve bordür tezyinatı kalkmış kenar suları iyice kalınlaşmıştır ve dış kenar bordürü olarak da kalın altın zencerek kullanılmıştır. Şükûfe tarzı ciltlerinin ilk örneklerinin verildiği bu dönemde, süsleme motiflerinde, narçiçeği, altılı çiçek, çintemani ve çok dişli yaprak motifi eklenmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 193).

18. yüzyıla klâsik deri ciltlerinin yapılmasına devam edilmiştir (Binark, 1975:5) Bu devirde klasik teknik ve motiflerin bütün yüzeyi sıvama kapladığı ciltlerin yanında şükûfe (çiçek) tarzı süsleme ve yekşah (demir kakma) tekniği de çok uygulanmıştır. Bolca altın ile her renk derinin kullanıldığı bu dönemde dış ve iç kapak süslemeleri artmıştır (Özen, 1998: 19).

Bu yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa tesiriyle rokoko ciltler ortaya çıkmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 192). Ortası şişkin, dar uzun şemse biçimleri yaygınlaşmıştır. Bu forumlardaki şemseler içerisine aletle sarmal rumîler ve noktalar, vazo içerisine fırçayla dolup daşan çiçekler yapılmıştır. Ciltlerin bazılarında dış ve iç kapaklar alet ve fırçayla yapılmış, altınla yıldızlanmış sıvama baklava biçimiyle bezenmiştir. Bazı ciltler de ise, dış kapağı kumaşla kaplanmış, iç kapaklarına buket tezyin yapılmıştır (Tanındı, 1999: 107).

18. yüzyılda ruganî eserleri ile ünlü olan çiçek ressamı ve müzehhip Ali Üsküdârî’dir (Duran, 2008: 22). Ali Üsküdari zarif, zengin, çeşitli çizim ve renklerle göze çarpan ruganî teknikte bezenmiş ciltler ile saz üslubunda bezenmiş cilt tasarımında gelenekselliği sürdürürken, gölgeli boyamalarda ve buket biçimli bezemelerde çağdaş

üsluplara da yer vermiştir (Tanındı, 2014: 862). Ayrıca buket tasarımını ciltte yaygın olarak kullanan Ahmet Hazine ve Ali Çakeri, buketlere batılı tarzda manzaraları da katan Abdullah Buharî gibi lake ustaları dönemin önemli sanatçılarıdır (Tanındı, 1999: 107).

19. ve 20. yy'lar arasında klasik ciltler yapılmaya devam edilmiş, şemseli ciltlerin sayısı azalmış ve zilbahar (kafes) ciltlerin yapımı yaygınlaşmıştır. Ayrıca basılı ciltlerin çoğalmasıyla, Batı ciltlerinin yanı sıra, yıldız cildi denilen, bir yüzüne altın yaldızla Osmanlı sanat arması, diğerine ay yıldız basılı deri, atlas ve kadife ciltler yapılmıştır. Bu ciltlerin sanat değeri çok düşüktür (Balkanal, 2002: 343). Bu dönemde müzehhip ve sermücellidler; Ahmed Ataullah, Mehmed Raşid, Mehmed Salih, Ali Ragıp eserleri bilinen sanatkârlardır (Tanındı, 1999: 107).

20. yüzyıl başlarında ve Cumhuriyet Döneminde cilt kapaklarını gömme şemse ve köşebentlerle bezeme Türk mücellitlerinin vazgeçemedikleri bir tasarım olmuştur. Bu tasarımı 20. yüzyılda ustaca devam ettiren mücellitler Bahaeddin Tokatlıoğlu, Sami Okyay, Muhsin Demironat, Emin Barın, Mustafa Düzgünman ve İslam Seçen'dir. (Tanındı, 1999: 107).

Günümüzde ise cilt sanatı, Geleneksel El Sanatları eğitimi veren bazı fakültelerde ve az sayıda ustanın çalışmalarıyla varlığını sürdürmektedir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 194).

1.3.1. Klasik Cildin Bölümleri

Klasik cildin bölümleri altı parçadan oluşur. Bunlar; kapaklar, sırt, sertâb, mikleb, dudak-muhat ve şiraze'dir (Dülger, 2008: 23).

Alt ve Üst Kapaklar: : Kitabın altını ve üstünü örten ve kenar çıkıntıları olmayan alt ve üst kapaklardır (Binark, 1975: 8). Bu alt ve üst kapakların her biri “deffe” olarak adlandırılmıştır (Balkanal, 2002: 342). Kapaklar kitabın sayfalarını dağılmadan, bir arada tutarak kitabın alt ve üst kısımdan örter. Cilt kapak ölçüleri sayfa ölçüleri ile aynıdır. Kapaklar dışarıya çıkıntı yapmaz (Tanındı, 1997:347).

Dip-Sırt: Kitabın arkasını örter (Çığ, 1971:9) Türk kitaplarında bu kısım bezemesizdir (Özcan, 1990:5).

Miklep veya cilt kanadı: Kitabın ağız kısmını örter. Alt kapağa bağlı üçgen veya yamuk dörtgen şeklinde olup, ucu üst kapakla iç kapağı arasına konulur (Balkanal, 2002: 341).

Sertap: Miklebin kapağa bağlandığı, miklebe hareket edebilme imkânı sağlayan kısımdır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 194).

Sertap'ın eni kitabın kalınlığı kadardır (Özen, 1998: 11).

Muhat-Dudak: Kapakların rahatça açılıp kapanmasını sağlamak için, sırtla kapaklar arasında bırakılan boşluğa **muhat payı**; ön kenarlarının bozulmaması için setabın iki yanında, alt kapak ve miklep boyunca bırakılan fazlalığa **dudak** denir (Özen, 1998: 11).

Şiraze: Kitabın yapraklarını muntazam bir şekilde tutan bağ, örgü demektir. Kitabın forma halindeki sayfaları birbiri yanına dikilir. Bunların uçlarında kalan ve kanat denen ipler de, kitabın cilde bağlanmasını sağlar (Arıtan, 1993: 554). Klasik bir cildi batı cildinden ayıran en büyük özelliklerinden biri de el örgülü şiraze'dir. (Özen, 1998: 12). Sekiz on çeşidinin bulunduğu şirazenin, en çok bilinenleri arasında sıçandışi, sağ sol yolu, tek ve çift baklava, geçmeli, alafranga gibi çeşitleri bilinmektedir. (Çığ, 1971:8).

1.3.2. Klasik Cildin Çeşitleri

Klasik ciltler mukavva, deri, lâke (rugan), kumaş, ebru ve murassa gibi kullanılan malzemeye göre sınıflandırılır.

Mukavva Ciltler: Mukavva, birinin suyu ötekinin tersine gelecek şekilde, istenen kalınlık sağlanana kadar üst üste kâğıtların yapıştırılmasıyla oluşur (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.1, YEM Yayınları, İstanbul, 1997, s.347)

Elde edilen mukavva, üstüne bir kağıt yapıştırılarak basit bir kitap kabı olarak kullanılabilirdiği gibi, deri ciltlerin omurgasını oluşturur (Özen, 1998: 13).

Deri Ciltler: Genelde Türk ciltlerinde koyun derisi (meşin), keçi derisi (sahtian) ve ince tıraşlanmış ceylan derisi (rak) kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 194). Renk olarak kahverengi ve siyahın tonları ile kırmızı, vişneçürüğü, yeşil, mavi ve mor kullanılmıştır (Özcan, 2015: 343).

Süsleme biçimlerine göre deri ciltler; düz, şemseli, (geometrik, rûmî veya hatâyî nakışlı), acemkâri (hayvan resimli), şükûfe üslûbu işlemeli (iplik işleme, zerduzî, simduzî), yazılı ve zilbahar (kafes) ciltler olarak ayrılır (Özen, 1998: 13).

Düz Deri Ciltler: Sıkça okunan ve çok sayıda istinsah edilmiş, eserlerde kitabın ölçüsündeki mukavvaya tıraşlanmış deri kaplanarak yapılmıştır. Düz ciltler her dönemde görülmüş ve deri ciltlerin yanısıra, kapakların yalnızca çevresine zencirekli deri ciltlerde yapılmıştır (Özen, 1998: 13-14).

Şemseli Ciltler: Deri ciltlerin bezemesinde şemse varsa bunlara “şemse cilt” adı verilir. Klasik üslûpta yapılmış olan en süslü ve en çok görülen bu tür ciltler, Selçuk ve 16. yüzyıl Osmanlılarda genellikle yuvarlak formlu iken, 17. yüzyıldan sonra beyzî olarak yapılmaya başlanmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 195).

- **Yekpare Şemse:** Parçalı olmayıp bütün meşin üstüne yapılır (Yılmaz, 2004: 313).

- **Parçalı Şemse:** Parça halinde kesilip, yerleştirilerek yapılır (Özen, 1998: 15).

- **Gömme Şemse:** Cilt bezemeleri, genel olarak deri üzerine kabartma olarak hazırlanır ve bazı yerleri yıldızla süslenir. Bunların kalıpla basılanlarına “gömme cilt” e(Binark, 1975:8) işlenerek yapılanlarına ise “yazma cilt” adı verilir (Acar, 1998: 80).

- **Zincirli Şemse:** Etrafı zincir şeklinde bordürlü olanlardır (Yılmaz, 2004: 313).

- **Mülemmâ Şemse:** Motiflerin ve zeminin altın renginde olanlarıdır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 195).

- **Mülevven Şemse:** Şemsesinde başka renklerin kullanıldığı cilttir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 195).

- **Altan Ayırma Şemse-:** Motif kalıplarının zemini altınla doldurulmuş olup motifler kabartma şeklinde üstte ve deri renginde bırakılmıştır (Binark, 1975: 11).

- **Üstten Ayırma Şemse:** zemin olduğu gibi bırakılıp, yalnız motifler altınlanmışsa buna da “üstten ayırma şemse” adı verilir (Özen, 1998: 15).

- **Soğuk Şemse:** : Deri ciltlerde, gömme kalıpla yapılan ama altın yıldız kullanılmadan yapılan şemseli kabdır. (Yılmaz, 2004: 313).

-Müşebbek veya Katı'a Şemse: : Cildin iç kabında derinin ince ince oyularak altın zemin üzerine yapıştırılarak yapılan süslemeye ‘‘müşebbek veya katı'a şemse’’ adı verilir (Balkanal, 2002: 346).

.Zerbahar (Zilbahar) Ciltler: Cildin üzerine ezme altınla, fırça kullanılarak geometrik hatlar çizilmiş, kesişen çizgiler arasına yıldız ve noktalar konularak hareketlendirilmiş deri ciltlerdir (Özen, 1998: 23).

Yekşah Ciltler: Yazma ciltlerdeki bezemeler, ezilmiş altın fırçayla sürülerek işlendikten sonra ‘‘yekşah’’ denilen demir araçla deri çukurlaştırılarak meydana getirilmesine ‘‘yekşah cilt’’denir (Acar, 1998: 80).

Murassa Ciltler: Daha çok kuyumcuların yaptıkları ‘‘murassa ciltler’’ de altın kaplamanın yanında zümrüt, fildişi, mercan, sedef, firûze, yâkut, mine, mozaik, yeşim, elmas ve inci gibi değerli taşlar kullanılmıştır Özellikle Kurân-ı Kerim ciltleri bu tarzda süslenmiştir (Yılmaz, 2004: 313).

İşlemeli Ciltler: Altın, gümüş ve ipek iplikle deri üzerine, kalıplayarak veya fırçayla boyayarak süslenip, bir kumaş gibi işlenerek yapılan ciltlerdir (Özen, 1998: 21).

Lâke Ciltler: Tahta ya da deri gibi malzemeler üzerine çeşitli boyaların yanı sıra altınla bezemelerin yapılıp üzeri bir çeşit vernikle kaplanarak yapılan cilt tekniğidir (Özen, 1997: 94). Diğer bir adı Rugani olarak bilinen lake ciltlerin bezemeleri siyah zemine vişne rengi ve altınla işlenen saz üslûbu ve yine siyah zemine altın yıldızla sarmal dallar, küçük yapraklar ve hatailer, bulutlar uçan kuşlar, avlanan avcılar, çeşitli doğal çiçekler oluşturur (Tanındı, 1999:852).

Kumaş Ciltler: Mukavva üzerine keten, iplikli veya kadife kumaş kaplanarak yapılan ciltlere ‘‘kumaş cilt’’ adı verilir (Yılmaz, 2004: 193).19. yüzyılda Yıldız sarayında kumaş cilt örnekleri yapılmıştır. Bundan dolayı bu ciltlere ‘‘Yıldız cildi’’ de denilmiştir (Yılmaz, 2004:193). İlk örneklerinin 11.yüzyılda yapıldığı bilinmekle beraber en güzel örneklerine16. Yüzyılda yapıldığı kaynaklarda mevcuttur (Tanındı, 1999:861).

Ebrulu Ciltler: Mukavva kapaklar üzerine deri konmayıp da ebrûlu kâğıt yapıştırılan ve yalnız kapakların kenarları ile sırtına deri kaplanan ciltlere ‘‘ebrû cilt’’denir (Yılmaz, 2004: 79). Ebrulu ciltler kitap iç kapakların da ve mikleplerinde kullanılmıştır (Özen, 1998: 29).

Yazılı ciltler: Yazma eserlerde hat sanatının kitabın cildine işlenmiş halidir. Deri ciltlerin yanı sıra lâke ciltlerde de görülen kitabelerde, ayet-i kerimeler yazılırken; bazı ciltlerin sertâbında ise beyitler görülmektedir. Bu yazılar arasında nadiren de olsa mücellit isimlerine rastlanır (Özen, 1998: 21).

Acemkâri (Hayvan Resimli) Ciltler: Daha çok İran'da yapılmış olup genellikle bezemelerinde hayvan resimleri bulunan ciltlere “acemkâri cilt” denir (Yılmaz, 2004: 2).

Acemkâri ciltler, ya soğuk damga olarak altın üzerine basılır ya da sonradan motif aralarına altın sürülerek alttan ayırma tarzında süslenmiş olur (Balkanal, 2002: 346). Genel olarak, geyik, ceylân, kurt, tilki, pars nadir olarak da kaplan, aslan, maymun, tavşan, leylek, ördek ve farklı türlerde kuşlar oturur ya da hareketli olarak karşımıza çıkar (Yılmaz, 2004: 2).

Genelde cildin dış yüzeyinde kabartma motif halinde görülen hayvan resimleri, alt ve üst kapakta, şemse ve köşebentlerde bazen de miklep de görülmektedir. Bazende miklebin veya kapağın içinde katı'a bir şemse üzerindedir (Balkanal, 2002: 346).

İran'da yapılan ruganî ciltlerde insan figürlerine de rastlanmaktadır (Yılmaz, 2004: 2).

Şükûfe Üslûbu Ciltler: Ciltlerde tabii ve yarı üslûplanmış tek çiçek, çiçek minyatürlerinin, buketlerin ve vazolu vazosuz çiçeklerin resmedilmesiyle oluşturulan ciltlerdir (Yılmaz, 2004:318).

Bu çiçekler bazen tek başına kapak üstüne uygulanmış, bazen de klasik şemse cilt formları (salbek, şemse, köşebent) hazırlanıp içlerine realist çiçek motifleri, klasik teknikte uygulanmıştır (Balkanal, 2002: 346). Ciltlerde realist olarak, gül, lale, karanfil ve sümbül gibi tabiatta bulunan hemen hemen her çeşit çiçek uygulanmıştır (Yılmaz, 2004:318).

Bu realist çiçekler veya çiçek grupları, deri ciltlerde olduğu kadar, aynı zamanda kumaş işleme ve lâke cilt kapakları üzerinde de görülmektedir (Özen, 1998: 21).

1.4. MİNYATÜR SANATI

Yazma eserlerde metni anlatmak için yapılan açıklayıcı ve belge niteliğinde resimlerdir (Ertuğ, 1999: 180).

Türkçe 'de nakış, tasvir, resim sözcükleriyle anılan kitap resimleri (minyatürler), el yazma kitaplarda metinde anlatılan öykü, olay, ya da bilgiyi resim diline aktarırlar. Yazılı metinlerin ya da sözlü anlatımların görselleştirilmesi geleneği çok eskilere dek gider. Bu gelenek, İslam dünyasında da benimsenerek sürdürülmüştür. Özellikle el yazması kitapların içinde hayat bulan resimler, yüzyıllar boyunca İslam görsel kültürünün en yaygın ve bilinen ürünleri olmuştur (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006: 13).

İslam sanatında minyatüre “tasvir” sanatçısına ise “musavvir” veya “nakkaş” denilmiştir (Mahir, 2005: 118). Minyatür ayrıca papirüs, parşömen ve fildişi gibi farklı malzemeler üzerine yapılan küçük resimlere de denilmiştir. Bunların ilk örnekleri Mısırlılara ait olduğu görülmektedir (Mahir, 2005: 118).

Türk resim sanatının günümüze gelmiş en eski örnekleri 8, 9.yüzyıllara ait olan ve turfan bölgesinde Hoço, Bezeklik, Sorçuk gibi Uygur merkezlerinde bulunmaktadır. Uygurların mabetlerin duvarlarını süsleyen duvar resimleri ve figürlü işlemleri yanında kitap resimleri de bulunmaktadır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014:197).Türk minyatür resimlerinin kaynakları olan Uygur resimleri realist üslupları bakımından Türk minyatürlerinin karakteristik özelliklerini belirlemiştir. Uygur resimlerinde minyatür etkileri 15. Yüzyıla kadar devam etmiştir (Aslanapa, 1993: 195).Minyatür sanatı Orta Asya'dan Çin'e, oradan Güneyde Orta Doğuya orada İran'a ve Hindistan'a kadar uzandığı gibi yine Orta Doğu'dan Arap memleketleri ve Mısır'a girmiştir (Ünver, 1976: 224).

Uygur devletinin yıkılmasıyla Orta Doğuya yayılan minyatür sanatı, Selçuklular tarafından geliştirilerek İslam minyatür sanatının kaynağı olmuştur (Keskiner, 2010: 61). Gazne ve Büyük Selçuklu figür sanatında bol olarak karşımıza çıkan ve "Uygur tipi" olarak karakterize ettiğimiz uzun saçlı, dolgun yanaklı, ufak ağızlı, ince uzun burunlu, çekik gözlü ve kaşlı bir yüz şeması göze çarpmaktadır (Öney, 1992: 175).

Selçuklu Türklerinin İran'dan Mezopotamya, Suriye ve Anadolu'ya yayılmasıyla ilk Türk-İslam minyatür üslubu doğmuştur (Mahir, 2005: 188).

Selçuklularda hükümdarlar resme çok meraklı oldukları için Doğunun en meşhur ressamalarını saraylarına getirtmiş ve bu üstatlara kitap resimleri çalıştırmışlardır (Arseven, 1950: 1422).

Nakkaşların çalışma yöntemleri zaman ve coğrafya içinde değişmiş, yeni teknik ve imkânlarla gelişmiştir. Fırçalarını hayvan tüylerinden, genellikle kuşkanatlarından oluşturdukları, boyaları; metal oksitler, bitkiler, yarı değerli taşlar, böcek kabukları kullanılarak elde ettikleri kaynaklarda geçmektedir (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006: 13).

Selçuklular dönemi (11. ve 13. Yüzyıl) minyatürlü yazmaları ise büyük bir çeşitlilik göstermiştir. Bu dönemde minyatürlü yazmalar bilim ve fen konulu yapıtlarla edebi konulu yapıtlar olarak iki grupta toplanabilir (İnal, 1997: 1263).

Selçuklularda 13. Yüzyılda Varka ve Gülşah adlı el yazması, Anadolu Selçuklu döneminin başyapıtıdır. Eserin konusu Varka ve Gülşah arasında geçen aşkın hazin öyküsüdür. Konyalı bir seçkin için hazırlandığı düşünüle eser 71 minyatürle hikâyenin tüm safhaları yatay ve dar olarak tasarlanmıştır (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006: 15).

Ayrıca bu devirin çadır tasvirleri, eğlence sahneleri, gömülme aletleri, kıyafetleri, mimari tasvirleri, tabiata verilen önem bu minyatürlerde yer almıştır (Öney, 1992: 177-178). Azerbaycanlı Abdülmümin bin Muhammed el Nakkaş imzalı, Topkapı müzesinde sergilenen eser günümüze gelebilen nadir eserlerdendir (Aslanapa, 1993: 422).

Osmanlılar ilk devirlerde hüsn-ü hatta tezyinî nakşa ve tezhibe önem vermiş ve insan suretlerini yapmaktan kaçınmışlardır (Arseven, 1950: 1422).

Osmanlı resim sanatı deyince ilk akla gelen el yazması kitapların içinde bulunan içerik ya da konu açısından kitabın metnine bağlı tasvirlerdir (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006: 16).

Fatih Sultan Mehmet'in saltanat yıllarında sarayda bir nakkaşhane kurulmuş ve başına da Özbek asıllı 'Baba Nakkaş' getirilmiştir. Bu nakkaşhane de padişahın kütüphanesi için nadide kitaplar yapılmıştır (Binark, 1975: 274). Fatih'in Avrupa'yla yakın ilişkileri sonucu papa üç tanınmış İtalyan ressamı İstanbul'a göndermiştir. Bu ressamlar Gantile Bellini, Contonzoda Ferrara ve Matteo Pasti'dir. Hükümdarın ve

sarayın ileri gelenlerinin portrelerini yapmış ve Fatih portresiyle çeşitli madalyonlar da hazırlamışlardır. Constanza'da Ferrara'nın yaptığı Fatih portresi hâlen Topkapı Sarayı Müzesi'nde saklanmaktadır (Aslanapa, 1993: 422).

Osmanlı resim sanatı, esas olarak İslam dünyasının görsel geleneğine bağlıdır (Bağcı, Çağman, Renda ve Tanındı, 2006: 16). Ancak bu dönemde Osmanlı resmine portre geleneğinin yerleşmesi büyük önem taşır. Özellikle Fatih Sultan Mehmet'in Avrupa resmine duyduğu ilgi Osmanlı minyatür sanatının oluşmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Saraya gelen Avrupalı ressamın özendirildiği yağlıboya portrecilik Osmanlı nakkaşlarının elinde kısa bir süre içinde minyatür portreciliğine dönüşmüştür (Çağman ve Tanındı, 1979: 54). Sinan Bey tarafından yapıldığı söylenen gül koklayan Fatih portresi bu döneme aittir. Bu minyatüre baktığımızda, yüzde batı tesiri görülmektedir. Ancak genel hatlarıyla, figürün oturuş biçimi, elbise kıvrımları, mendili ve gül, elin hareketi ve zarıflığı, iki boyutludur (Çataloluk, 1986: 49-61). Fatih'in bu portresi, tam bir doğu-batı birleşimi olup kendinden sonrakileri en çok etkileyen portre kalıbı olmuştur (Çağman ve Tanındı, 1979: 36).

II. Bayezid dönemi eserlerinde, 15. yüzyıl Türkmen resim kurallarının devam etmesinin yanı sıra mimari yapılarda ve tabiat tasvirlerinde perspektif kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 201).

Bu dönem Osmanlı minyatür sanatı örnekleri, devrin sevilen edebiyat ürünlerinde boy göstermiştir (Mahir, 1999: 316).

Hatifi'nin Hüsrev ile Şirin'i, Dehevi'nin Hamse'si, Bursalı Firdevsi'nin Hz. Süleyman'ı anlatan Süleymanname'si, Attar'ın Mantık et-Tayr nüshası bu dönemin başlıca eserleridir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 201).

Kanunî Sultan Süleyman döneminde İstanbul ehl-i hiref örgütünün nakkaşlar bölümünde nakkaş başı olarak görev yapan Şah Kulu (ö. 1556), minyatür geleneğinden farklı tarzlarda çalışmasından dolayı, ehl-i hiref maaş kayıtlarında adı "ressam" olarak geçmektedir (Mahir, 1998: 22).

Şah Kulu, saz yolu ya da saz üslubu tarzında eserler vermiştir. Bu üslup 17. Yüzyıl ortalarına kadar geçerliliğini korumuştur, Şah Kulu'nun yeni çalışma tekniği ve işlediği motifler ondan sonra çoğu nakkaş tarafından sevilerek yorumlanmıştır. Bu sanatçılar arasında en ünlüsü Veli Can'dır (Mahir, 1998: 22). Veli Can, Osmanlı resim sanatının

başyapıtları arasında yer alan ‘‘Hünernâme’’nin ikinci cildini ve Zübdetü’t Tevârih’in Sultan III. Murad için hazırlanan nüshasını resimleyen musavvirler arasındadır. Veli Can’ın kalem-i siyahî teknikle yapılmış yer yer pembe ve altın yaldızla renklendirilmiş ikili ve tek, ayakta veya uzanmış vaziyette erkek figürleri, saz üslûbunda kompozisyonlar, hatâyî demetleri, peri resimleri, hayvan çizimleri yapmada ustalaşmıştır. İran’dan ülkemize gelen sanatçılardandır (Çağman ve Tanındı, 1979: 228).

Kanunî Sultan Süleyman döneminde yeni bir tasvir sekli uygulanmıştır.. Minyatürlerde kutsal kent ve yörelerin resimleri yapılmıştır. Bu tasvirler, hac, töre ve yöntemlerini, Mekke ve Medine şehirlerini anlatan eserlerde ve hac vekâletnamesi olarak düzenlenmiş rulolarda yer alırlar (Mahir, 1999: 171).

Kanuni döneminin ünlü nakkaşı Matrakçı Nasuh’un ‘‘Beyan-ı Menazil-i Seferi İrakeyn’’, ‘‘Tarihi Sultan Bayezid’’, ‘‘Süleymannâme’’ de insan figürü kullanılmadan, gerçeğe dayalı haritacılık şeklinde minyatürler geliştirmiştir (Keskiner, 2010: 61). Tarihi Sultan Beyazıt’la 2. Beyazıt devri olaylarını ve deniz seferlerini, Süleymanname adlı iki bölümlük eserinde ise Barbaros’un Akdeniz seferini ve Kanuninin Macaristan seferini birbirinden farklı üsluplar kullanarak anlatmıştır. Sanatçının en önemli eseri Beyan-ı Menazil-i Seferi İrakeyn, Osmanlı ordusunun konakladığı yerleri anlatan bir kitaptır. Konaklanan menzil ve kenklerin 128’inin tasvir edildiği bu figürsüz resimler topografik birer manzara niteliği taşır.

Kanuni döneminde başlayan eserlerin devletin resmi tarihini belgeleme niteliği alması, Türk resmine ana karakterini kazandırmış, İslam ülkelerinde gelişen resim sanatı içinde ayrı bir ekol oluştur ve Türk minyatürünün değişmez niteliği haline gelmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 201).

18. ve 19. yüzyıllar Osmanlı sanat tarihinde yenileşme dönemi olarak nitelendirilmiştir. Sanat eğitiminin kurumlaştığı bir dönemdir. Bu dönemde Osmanlı resim sanatı da yeni bir evreye girmiştir (Çağman ve Tanındı, 1979: 260). 18. Yüzyılın en önemli ressamı nakkaş Levni’dir. Levni çeşitli milletten ve meslekten kadın erkek figürleri tasvir etmiştir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 205).

. En önemli eseri 3. Ahmet’in oğullarının sünnet düğünlerinin anlatıldığı 137 minyatürden oluşan Surname’dır. Figür ağırlıklı kompozisyonlara yer veren Levni

figürleri büyük elleri ayrı bir özenle çizmesiyle minyatür sanatına farklı bir yenilik katmıştır (Aslanapa, 1993:222).

Lale devrinde minyatür sanatında gerime yaşanırken batı tarzı örnekler görülür. Levni'den sonraki dönem en önemli sanatçısı ise tek figür ve çiçek resimleriyle ünlü Abdullah Buhari'dir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 205).

19. yüzyılın başlarında Avrupa resimlerine duyulan ilgi artmış ve realist resimler yapılmaya başlanmıştır. 2. Mahmut zamanına gelince resim artık tamamıyla Avrupalılaştı ve yağlıboya resim tablolar yapılmaya başlamıştır (Arseven, 1998: 1424). Bu dönemde, III. Selim'i, veziri Koca Yusuf Paşa birlikte gösteren resim ise, artık minyatür özelliğini kaybederek perspektif kullanılan batı resmine uygun bir hale geldiğini göstermektedir (Aslanapa, 1992:158).

Minyatür yapılırken önce eserin konusu tespit edilir. Manzara, portre veya herhangi bir olayın anlatımı isteniyorsa önce bilgi toplanır. Eskiz kâğıdına çizilir. Aharlı kâğıda alınır. Boyamaya zeminden başlanır. Eğer zemin olarak altın ya da gümüş kullanılacaksa önce bunlar sürülür, zermühre denilen bir cins akik taşı sürülerek parlatılır. Renklerin birbirlerine uygun şekilde dağılımına özen gösterilir.

Figürlerin dış kenarları kullanılan renklerin en koyu tonuyla çizilerek sınırları belirlenir. Altın ve gümüşte siyah kontür tercih edilir.

Minyatürde teknik olarak, tarama, akıtma, noktalama, tonlama gibi teknikler kullanılmaktadır (Keskiner, 2004: 12-13). Işık ve gölge yerine, ince taramalar ve renklendirilme tekniği kullanılmış ayrıca ince-kalın çizgilerle ifade gücünü ön plana çıkarmıştır. Resim sanatının temel kaideleri olan perspektif, anatomi, boyut, ışık-gölge gibi unsurlar minyatürde kullanılmamıştır (Ünver, 1976: 224).

Minyatür yapımında kullanılan malzemeler ise, toprak boyalar kullanılmıştır. 18. yy. kadar ise bu toprak boyalara yumurta sarısı katılarak boyaların parlak kalıcı ve kabarık olması sağlanır. Bu boyalar tekrar kullanılmak istenildiğinde çözülmediği için kullanımından vazgeçilmiş bunun yerine tutkal kullanılmaya başlanmıştır. Tutkal yerine Arap zankı da tercih edilmiş boyalardaki parlaklığı sağlamak için üzüm suyu ya da pekmez tercih edilmiştir. Minyatürde papirüsten, pamuktan, Hint kâğıdı denilen kâğıt ile parşömen denilen ipekli kâğıt ve aharlı kâğıtlar kullanılmıştır. Minyatür sanatında üç aylık beyaz kedinin tüyünden ve güvercin kanadından fırçalar yapılmıştır, (Binark, 1975:

36). Günümüzde ise samur kılından imal edilen fırçalar, taş suluboyalar, guvaş tercih edilmektedir.

1.5. EBRU SANATI

Ebrû, kıvamlı suyun üzerine, gül dalı ve at kılından yapılmış fırçalar yardımıyla, sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış suda erimez boyaların serpilip, kâğıda alınmasıyla yapılan, kâğıt bezeme sanatıdır (Dere, 2007: 14).

Ebrû, kâğıt dışında kumaş, cam, seramik, tahta, deri gibi birçok yüzeye uygulanabilmektedir. Suyun yoğunlaştırılmasında tuz, şeker, kitre ve kolanın yanı sıra çemen unu, denizkadayıfı, nişasta, un, makarna suyu, ayva çekirdeği ve çeşitli medyum gibi malzemeler kullanılmaktadır. Boya olarak yağlı boyalar, demir oksit, çinko oksit, arsenik sülfür, titanyum oksit, kurşun karbonat, zırnık gibi boyalar ile bitkisel kaynaklı çivit boyalar, lök boyası ve guvaş boyalar kullanılmaktadır (Sönmez, 2007: 13).

Ebrû kelimesinin kâğıt üzerinde buluta benzer şekiller oluşturduğu için, (Dere, 2007: 14). Farsçada bulut anlamına gelen ebr, su anlamına gelen ab ve yine yüz anlamına gelen ru kelimelerin türediği düşünülmektedir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 206).

Ebru ustaları yaptıkları sanatın hem tarihçesin hem de yapım yöntemlerini pek fazla kayda almamışlardır. Bu yüzden yeteri kadar belge yoktur (Barutçugil, 2007: 13). Menşei kesin olarak bilinmemekle birlikte 8. Yüzyılda çinde, 12. Yüzyıldan sonra Japonya’da benzer tekniklerle çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. 13. Yy. ise Türkistan’da ebre ismiyle yapıldığı kaynaklarda belirtilmektedir (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 206).

Türkistan’da gelişen Ebrû sanatı, 16. yüzyıl başlarında İpek yolu ile İran’a, Hindistan’a, Orta Asya ülkelerine daha sonrada Anadolu’ya yayıldığı bilinmektedir (Sönmez, 2006: 15). Ebrû sanatımız batıda “Türk kâğıdı” ismiyle anılarak 17. ve 18. yüzyılda tüm Avrupa’ya yayılmış daha sonraları “Türk Mermer Kâğıdı” olarak tanınmıştır (Barutçugil, 1999: 197).

Günümüze ulaşan ebrû örneklerinin birçoğu, Selçuklu ve Osmanlı döneminden gelmiştir. Bilinen en eski Ebrû kâğıdı Malik-i Deylemi tarafından yazılan ta’lik bir hat

levhasındadır (Ovalıoğlu, 2007, 12). Osmanlı tekkelerinden “Özbekler Tekkesi”, Ebru sanatının günümüze kadar gelmesinde büyük rol oynamıştır (Barutçugil, 1999: 194).

Süsleme sanatları içinde en çabuk ve kolay olanı Ebru, uzun yıllar resmi mektuplarda, kitaplarda, ciltlerin iç yüzeylerinde kaplama malzemesi olarak, hat levhalarının etrafında bezeme unsuru, mermer kâğıdı olarak kullanılmıştır (İ.Özkeçeci ve Ş.B.Özkeçeci, 2014: 207).

İKİNCİ BÖLÜM

EL YAZMASI

2.1. EL YAZMALARININ HAZIRLANIŞI

Matbaanın bulunmasından önce el ile yazılmış olan kitaplara el yazması adı verilir (Alpaslan. 1997:508). Ülkemizdeki kütüphaneler, İslami ve Türkçe el yazması eserlerden oluşan çok değerli bir koleksiyona sahiptir. Kitap, risale ve kitap-mecmua sayısının 400.000 civarında olduğu, özel koleksiyon ve kişilerde bulunanlarla birlikte ciddi sayılara ulaştığı ifade edilmektedir (Akar ve Keskiner, 1978: 22).

Yazı insanoğlunun kendinden sonraki nesillere kalıcı ve anlamlı izler bırakmasında en önemli unsurlardan biridir. Duygu ve düşünceler yazıyla hayat bulur. Bu sebeple insanlar papirüsten deriye, pamuk levhadan kâğıda, taştan ahşaba çok değişik malzemeler üzerinde yazılar yazmıştır. Bunlar arasından el ile kâğıt üzerine yazılan el yazmaları gerek konusu içeriği bakımından gerekse estetik görünümü bakımından tarihi aydınlatan ayrıcalıklı bir kaynak olmanın yanı sıra aynı zamanda birer sanat eseri kimliği taşırlar (Özkececi, 2007: 74).

Milli varlığımız e kültürel servetimizin sembolleri sanat eserleri içerisinde el yazması eserler önemli bir yer tutar (Bayraktar, 1970: 321). Sosyal yaşamın her alanını içerecek şekilde kaleme alınan bu Cumhuriyetinin sahip olduğu önemli bir kültür mirasıdır. İçerikleri ve bilgi birikimlerinin yanında aynı zamanda geçmişin sanat anlayışını günümüze aktaran kaynaklardır (Odabaş, 2011: 145)

Yazma eserler eserin değeri ne olursa olsun tek nüsha eserdir. Aynı eserin tekrar yazılması demek ayrı bir emek demektir (Sefercioğlu, 1960:106). Bu yazma eserleri basma eserlerden ayıran en önemli özelliktir (Bayraktar, 1970:321). Yazma eserler her biri ayrı bir sanat alanı olan cilt, minyatür, ebru, tezhip, hat alanlarında olabilmekle birlikte konusunun içeriğiyle de son derece önemli bilgi kaynaklarıdır. Bir yazma eserin değerini içerdiği konunun nadir olması, önemli birine ait olması cildi ve süsleme özellikleri belirler (Odabaş, 2011: 145). Hepsi değilse bile birçoğu süslenmiştir. Bir kitapta, bir parça tezhip olabileceği gibi çok sayıda tezhiplenmiş sayfası olan yazmalara da rastlamak mümkündür. Kütüphanelerin kayıt sistemlerine göre tezhipli, nakışlı el

yazması kitaplar, süsleme bakımından üç kategoriye ayrılmaktadır: Bunlar orta, nefis, pek nefis; orta ve nefis tezhipli yazmalar genellikle çarşılarda, bu işin ehli ustalar tarafından hazırlanmıştır. Mücellit, nakkaş gibi isimler alan bu ustalar loncalara dâhildir. El yazmaları yazıldıktan sonra süslenip ciltlenmesi usta çırak ilişkisi içerisinde yapılmıştır. Pek nefis olarak adlandırılan eserler ise bugün sanat tarihimize mal olmuş eşsiz eserlerdir. Özel bir itinayla hazırlanmış bu eserler padişah ve saray ekranına taktim edilmek üzere yazma kitaplar, fermanlar, tuğralar, albüm ve murakkalar şeklinde saray nakkaşa nelerinde hazırlanmıştır (Akar, Keskiner 1978: 22).

Yazma eserleri biçimsel özelliklerine göre ele alındığında eserin cildi ve iç kısmı olmak üzere iki kısımda incelenir (Odabaş, 2011: 145).

Yazma eseri kaplayan ciltlerin süslemeleri, Türk cilt sanatı açısından oldukça önemlidir. Başlıca üç bölüme ayrılırlar. Birincisi deri üzerine kalıpla kabartma, gömme veya el ile yapılan çizme, oyma usulleriyle hazırlanan deri ciltlerdir. İkincisi, mukavva, deri veya beze uygulanan çeşitli boyamaların üzerine vernik çekilmek suretiyle 'Lake' ciltlerdir. Üçüncüsü ise 'murassa' denilen kıymetli taşlarla bezenmiş ciltlerdir (Akar ve Keskiner, 1978: 22).

Asıl amacı kitabı dış etkenlerden korumak olan cilt kapaklarında bezemeye en uygun deriler; meşin(koyun derisi), sahtıyan(keçi derisi), rak(ceylan derisi) tercih edilmiştir (Arseven, 1983: 341). Yazma eser ciltleri ön kapak, arka kapak, mikleb, Sertap ve sırt bölümlerinden oluşur, ayrıca cildi yıpranmadan koruyan cilt bent ve yazmanın yapraklarını tutan bağ örgü şiraze de cildin diğer bölümleridir. Kapaklar ve mikleb cildin en yoğun bezemeli bölümleridir. Alt ve üst kapakta yuvarlak ve oval biçiminde çeşitli motiflerle kompozisyon edilmiş şemseler şemselerin iki ucunda sal bekler bulunur (Odabaş, 2011: 145).

Her aşaması ayrı bir ustalık isteyen el yazmalarının iç süslemelerinde ise en zengin tezhipler yazmanın en başında zahriye denilen sayfada yapılmıştır. Buraya kitabın adı, bazen de kimin için yapıldığını belirten temellük kitâbesi hazırlanmıştır. Özellikle padişahlar için hazırlanmış olanlardaki süslemeler olağanüstü incelik ve güzelliktedir. Yazmaların konu, bölüm ve sure başlıkları süsleme yapılan diğer bölümlerdir. Bunlara serlevha veya başlık denilmektedir. Ayrıca metin kısımlarının kenar boşlukları da tezhiplenmiş diğer kısımlarıdır. Son olarak da yazmaların son sayfalarında süslemelere

rastlanmaktadır. Bu sayfalardaki süslemelere de hatime veya ketebe tezhipleri denilmektedir (Akar ve Keskiner, 1978: 22).

El yazması hazırlanırken şu işlemlerden geçer: Nakışhâne'ye gelen ham kâğıt boyanır, sonra un veya nişasta muhallebisi yahut kestirilmiş yumurta akı ile ahar yapılıp (cilalanır), mûhre ile mûhrelenirdi. Böylece ham kâğıt terbiye edilerek kullanılacak hâle getirilirdi, Bu işlemlere nakkâşhane dışında kitapçıların 'da katılımı olmuştur. Ayrıca zanaat erbabı ve esnaf arasında, siyah is mürekkebi, sarı mürekkep (zırnık), kırmızı mürekkep (lâl mürekkebi) yapan mürekkepçiler, altın varak yapan, altın ezen, fırçasını ve bugün tirlin denilen cetvel kalemi yapan, boya hazırlayan, murakka geren kişiler bulunurdu. Piyasa esnafında katılımıyla tezyîn edilecek yazma eserin malzemesi hazırlanmış olurdu (Biol, 2009: 47).

Yazma eser önce hattât tarafından aharlı kâğıtlar üzerine yazılır (Derman, 1987: 63-67). Ve Mushaflarda satır sayıları daima tekbir ve bir sayfada genellikle 11, 13, 15 satır kullanılmıştır. Ayetleri kâğıda düzgün ve düzenli bir biçimde oturtmak, sayfalar arasında birliktelik ve karşılıklı iki sayfa arasında tam bir simetri ve uyum sağlamak için "mıstar" denilen basit bir araç kullanılır. Hattât kitabı yazarken sol dizini kıvrıp oturduğu minderde sağ dizini dikerek "altlık" denilen düzgün bir zeminde yazar (Acar, 1996: 75). Eserin metni yazıldıktan sonra, bezenecek yüzey belirlenir, desen hazırlanırdı, Nakkâşhaneler de desen hazırlayana "tarrah" denirdi. Tarrah, günümüzdeki desinatörlerin yaptığını yapardı. Daha sonra desen tasarımı, müzehhipler tarafından yapılmıştır.

Hazırlanan desen ser nakkâş tarafından kabul görürse, iğnelenerek kalıba çıkarılır, zemin rengine göre söğüt kömürü tozu ile silkelenerek işlenecek kâğıda geçilir. Sonra zemin temizlenip altın sürülür, parlatılacak kısımlar altın mûhresi (zer mûhre) ile parlatılır, tahrirleri (sınır çizgisi) tahrirkeşler, cetvelleri cetvelkeşler tarafından çekilir (Biol, 2009: 47), zemin rengi doldurulur (Özkeçeci, 1992: 13). Ve motiflerin renkleri konularak tezhip edilecek alanlar belirlenir. Daha sonra eser mücellide (cilt yapan ustaya) giderek ciltlenirdi. Şayet kitaba minyatür yapılacak ise, bu işi nakkâş veya müşavir denilen sanat erbabı üstlenirdi. Böylece ortaya çıkan yazma eser, birçok sanat erbabının el birliğiyle çalışılmıştır (Biol, 2009: 47).

2.2. EL YAZMALARININ KONULARI

Bugün yazma eser kütüphanelerimizde bulunan eserlere baktığımızda, ilme, dolayısıyla yazıya ve yazılanlara büyük değer veren kültür tarihimiz boyunca, başta dini eserler olmak üzere toplumun ihtiyaç duyduğu her alanda kitap yazılmıştır. Bu kadar çok alanda yazma eserin bulunması nasıl zengin bir ilim tarihimiz olduğunun bir göstergesidir. Yazılan eserlerin çoğu Arapça diğerleri de Türkçe ve Farsçadır. Bu eserlerin bir kısmı telif bir kısmı tercümedir. Mecmua, risale ve külliyatlar kütüphanelerimizde bulunan diğer el yazması çeşitleridir (Özkececi, 2007: 78).

2.2.1. Dinî Eserler

Tefsir, kıraat, tecvit, usul-i tefsir, hadis, icazet, hadis, icazet, şemail, kelam, fıkıh, usul-i fıkıh, feraiz, adab-ı şeriye, zühd- tasavvuf, mavaiz, dini ahlâk, havas, ediye (Özkececi, 2007: 79). Kerîm Kur'ân-ı ayrıca Kerîmi Kur'ân-ı amme, Yasin, En'âm sûrelerini içeren mecmular, Delâilü'l-Hayrât (dua kitapları), Evrad-ı şerifler ve elifbalar en çok rastlanan dini yazma eserlerdir (Gündüz, 2008: 134-138).

2.2.1.1. Kur'ân-ı Kerîmler

Allah'ın buyruğunu en iyi şekilde yazma amacıyla gelişen el yazmalarının başında musafklar gelmektedir. Ciltlenmiş derlenmiş sayfalar anlamına gelen musaf, zamanla kitap haline getirilmiş, Kur'ân-ı Kerîm in yazılı tam metni anlamını kazanmıştır (Gündüz ve Taşkale, 2000: 13). Kur'ân-ı Kerîm Hz. Muhammet(s.a.v)'e Allah tarafından gönderilen son ilahi kitaptır. 610 yılında ramazan ayının kadir gecesinde inmeye başlamış yaklaşık 23 yılda tamamlanmıştır (Salman, 2011: 12). Müslümanlar için Kur'ân Allah'ın sözü olarak kabul edilmektedir. Bu inanç hattât ve müzehhepleri Kur'ân-ı Kerîm'i en güzel şekilde yazma ve süsleme yollarını aramaya yönetmiştir (Gündüz, 2007: 36). Bu nedenle Kaynağı ilahi vahiy yolu olan Kur'ân-ı Kerîm, yalnızca öğretileriyle değil fiziksel görüntüsüyle de insanların gözüne ve ruhuna hitap eden ilahi bir kitaptır (Taşlale, 2009: 16). Kur'ân-ı Kerîm yazı ve tezyînatı, hazırlandıkları dönemin sosyal ve ekonomik şartlarını, yazı ve tezyînat anlayış ve beğenilerini yansıtmıştır (Gündüz, 2007: 37). Müze, kütüphane ve özel koleksiyonlar hat, tezhip ve cilt sanatlarının en nadide örneklerini gösteren eden Kur'ân-ı Kerîm'leri muhafaza etmektedirler (Gündüz, 2008: 134-138).

2.2.1.2. Dua Kitapları

Ülkemizde Kur'ân-ı Kerîm'den sonra en çok yazılan ve okunan dinî eser Delâil'dir. Hz. Peygamber için okunan ve "salâvat" denilen duaları ihtiva eden kitap, Delâil-ül Hayrat (iyilerin delilleri), Delâil-i Şerîfe (şerefli deliller) olarak da bilinir (Gündüz ve Taşkale, 2000: 13). Ayrıca Kur'ân surelerini kapsayan En'âm-ı şerifler, haftanın belli günlerinde okunacak dualarla belirli zaman ve durumlarda okunacak duaların bulunduğu Evrad'ül üsbü'ye (haftalık dualar) ve Evrâd-ı şerife (şerefli dualardır) (Acar, 1996: 78).

2.2.2. İlmi Eserler

Kısaca konularında kitap yazılan eserler,

Tarih; Siyasi –askeri tarih, medeniyet tarihi, siyer, megazi, ensap, biyografi-tabakat, menakıp, ilim tarihi, münşeât, dinler tarihi.

Coğrafya:

Felsefe: ilâhiyat, mantık, cedel, siyaset, ahlâk.

Riyaziyat(Matematik): Hesap, cebir, mesaha, hendese, vefk, astronomi, astroloji, mikat, musiki, mevazin-mekayil, meteoroloji.

Fizik: Hey'et, optik, ilmü'-acar ve'l –meadin, cerrü'l-eskal, fenn-i harb.

Kimya: Simya, eşitli el sanatlarına dair kitaplar.

Tıp: Genel tıp, cerrahi, baytarlık

Zooloji: Hayvanat, baz nameler

Botanik: filaha, nebat

Sihir

Rüya tabiri

Ansiklopedik eserler, fihristler (Özkececi, 2007: 78).

2.2.3. Edebî Eserler

Edebi yazmalar; şiir, şiir tenkidi, aruz, kafiye, edeb, belagat, meani, inşa, sanat, atasözleri, folklor, masal, destan şeklindedir (Özkececi, 2007: 77).

2.3. KUR'ÂN-I KERİM BEZEMECİLİĞİ

Kutsal kitabı yazan hat sanatçıları eserlerini sanki kutsal harflerle yazarmışçasına, müzehipler ise adeta kendilerinden geçermişçesine stilize edilmiş renkli ve altın motiflerle Allah'ın kelamını sarmışlar ve en güzel ciltlerle koruma altına almışlardır (Gündüz, 2003: 36). İslam'ın kutsal kitabı el yazması Kur'ân-ı Kerîmlerin tasarımları, dönemlere, toplumlara göre değişse de yazıya, kitaba, ilme verilen değer değişmemiştir. Sanatçılar verdikleri eserlerle diğer sanat dallarıyla bütünleşen tam bir üslup birliği oluşturmuşlardır. Eserlerin formları ve tezhipleri farklı dönemlerde bulunduğu devrin estetik ve sanat anlayışıyla şekillendirilerek dekorlanmış, altınlanmış ve renklendirilmiştir (İ. Özkececi ve Ş. B. Özkececi, 2014: 30).

Metni etkileyeceği kaygısıyla uzun süre kontrol altında tutulan Kur'ân-ı kerîm bezemeciliğinin en erken örneklerine VIII–IX. yy larda da rastlanmıştır. İlk örneklerde ayet bitiminde kullanılan, bazen üzerinde ayet numaraları yazılı olan noktalar ve sure başları, altın, lacivert ve kırmızımsı bir renk olarak görülmektedir. Küçük şemseye benzer bu noktalar güneşin parıltısını temsil eden altın ile boyanmıştır. Sure başlarında ise geometrik formlar görülmektedir. Metnin başladığı ilk sayfalar Fatıha ve Bakara surelerini içeren serlevhalar ve zahriye sayfaları sanatçının bütün hünerlerini gösterdiği zengin süslemelerle bezenmiştir (Gündüz, 2003: 36). Kur'ân-ı kerîm bezemeciliği XIII–XIV yy. dan itibaren büyük bir gelişme içerisine girmiştir (Taşkale, 2000: 6).

XV. ve XVI. yy 'da hayranlık uyandıracak eşsiz eserler bugün ki kütüphanelerimizdeki örneklerde görülmektedir. Bu dönemde bulut, rûmî, hatâî motiflerinin altın ve lacivertle kompozisyon edilmiş üslubun yanı sıra, Karamemi'nin saray bahçelerini konu ettiği yarı stilize laleler, sümbüller, güller, bahar çiçekleri ile donanmış ağaçlar, Selviler tezyînatta görülmeye başlamıştır. XVII. yy' lın ortalarına kadar süren bu döneme Klasik Dönem adı verilmiştir. XVIII. yy da ise batı etkisine giren Türk tezyini sanatı natüralist tarzda çiçekleri, uzun palmet ve kurdelaların kullanıldığı

çok renkli bir üslûp gelişmiştir. Stilizasyonun azaldığı gerçeğe yakın çiçeklerin kullanıldığı bu üslûba“ Türk Rokokosu adı verilir.” (Gündüz, 2003: 36).

2.4. KUR’ÂN-I KERÎM’DE TEZHİPLİ ALANLAR

Kur’ân-ı Kerîmde ilk iki sayfa, sure başları, sayfa kenarlarındaki cüz, hizip, aşır ve vakıf gülleri ile ayet aralarındaki noktalar tezhiplenmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 171).

2.4.1. Zahriye Tezhibi

Yazma eserlerde en yoğun süslemeler “zahriye” denilen tanıtım sayfalarında bulunur. Zahriye; kitabın adı yazarı, sunulduğu şahsı belirten, kitabın kime ait olduğunu gösteren “temellük kitâbesi” nin bulunduğu tezhipli veya boş bırakılan, ilk sayfalara denir. Genellikle tek sayfa olup, XVI. ve XVII. yy ‘da bazen karşılıklı bazen de hiç yazı olmadan tamamen tezhiplenmiş sayfalardır (Gündüz ve Taşkale, 2000: 21). Zahriye tezhipleri dikdörtgen, kare formunda tam sayfa levha olarak ya da oval veya madalyon(şemse) şeklinde karşımıza çıkar (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 171).

2.4.2. Serlevha Tezhibi

Serlevha; yazma eserlerdeki metnin başladığı ilk sayfalara verilen addır. Kitabın başı olan bu sayfalarda başlık denilen bir kısım bulunur. Başlıkta (kitabe) genellikle besmele ve kitabın adı bulunmaktadır. Serlevhalar, dikdörtgen biçiminde, düz başlık şeklinde veya üçgene benzeyen şekilde kubbeli, dilimli, tepelikli mihr abiye, taç, alınlık, üstte bir selvi motifinin yer aldığı tasarımlar veya natüralist tarzda kompozisyonlar la süslenmiştir. Bazı sayfaların dış çerçevesi halkâr ile bezenmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 173).

Serlevhalar Kur’ân-ı Kerîmde de karşılıklı sayfalarda ve çift olur (Yılmaz, 2004: 353). Birbirinin aynı alan serlevha sayfalarında sağdaki sayfaya Fatıha suresi, soldakine ise Bakara suresinin ilk ayetleri yer alır. XVI. ve XVIII. yy bazı Kurân-ı Kerîm serlevhalarında her iki tarafa da Fatıha suresi yazılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 173).

2.4.3. Başlık Tezhibi (Sûre Başı)

Kur'ân-ı Kerîm ve diğer kitapların süslemeli sûre ve bölüm başlarına “Serbek” veya “Sûre başı” adı verilir. Bu Süslemelerin ortasına doğru altın üzerine surenin adı yazılır (Gündüz ve Taşkale, 2000: 23). Sûre başları bazen yatay dikdörtgen, bazen de koltuk tezhibi formunda tasarlanmıştır. Koltuk tezhibi, başlık yazısının iki yanındaki dikdörtgen boşluklara yapılan simetrik ve ya benzer şekilde tasarlanmış desenlerdir. Sûre başları hep aynı kompozisyonda düzenlenebildiği gibi her sure başı ayrı kompozisyonda düzenlenmiş eserlere de rastlanmaktadır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 174).

2.4.4. Hâtîme Tezhibi

El yazması eserlerin tezhiplenmiş son sayfa, eserin hattâtının ve yazılış tarihinin bulunduğu “Hâtîme” ya da “bitiş” sayfasıdır (Gündüz ve Taşkale, 2000: 22). Bu sayfaya, hattâtın kendi adını koyması anlamına “ketebe” sayfası da denir. Ketebe kelime anlamı olarak “o yazdı” anlamına gelir (Kurfeyz, 2003: 7). Ketebeyi hattâtın ehil olduğu anlamına gelen icazetnamesi olan kişiler yazabilir, bazı hattâtlar kendilerini yetiştiren hocalarını da tanıtmışlardır.

Hâtîme sayfalarındaki süslemelere hâtîme veya ketebe tezhibi denir. Tepesi aşağıda üçgeni andıran ketebe yazısı, temmet, temme, üç mim ya da tek mim olarak sonlandırılır. Bazen bu yazının iki yanındaki boş köşelere üçgen şeklinde süslemeler(köşelik)yapıldığı, bazen de boş kalan alt kısımına çeşitli motifler yapılmıştır. Ketebe sayfalara levha biçiminde de tezhiplendiği görülmüştür (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 175).

2.4.5. Koltuk Tezhibi

Metinlerin iki yanında yer alan küçük dikdörtgen şeklinde alanlardır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 176).

Üçgen şeklinde olanlarına“ köşelik” adı verilir (Gündüz ve Taşkale, 2000: 23). Bu bölümlerdeki tezhiplerin kompozisyonları aynı ya da simetrik tasarlanır. En çok serlevhalar da ki metinlerde, başlık metinlerinde, kıtalarda ve levhaların iki yanındaki boşluklarda kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 176).

2.4.6. Sayfa Kenarı Tezhibi

Yazmalarda ana metinle sayfa kenarlarını birbirinden ayıran bir sayfa cetveli bulunur. Cetvelle çevrilmiş bu metin alanının dışında kalan kısma “haşiyeye” adı verilir. Bu sayfa kenar boşluklarında bir takım kayıtlar ekler bulunmaktadır. Haşiyelerde (kenar çerçevesi) güller, metinle ilgili açıklamalarda bulunabilir. Bu kısımlar bazı özel yazmalarda zerefşan veya hafif halkâr ile süslenmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 176).

2.4.7. Güller

Güller, yazmalarda önemli yerleri belirlemek için kullanılmışlardır. Kur’ân-ı Kerîm’de ise sure başlarında (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 176). ve durulacak veya secde edilecek ayetlerin hizasında bulunan bir ya da birden çok kullanılabilen süslemelerdir. Gül şekline benzerliği nedeniyle “hizip gülü”, “secde gülü”, “vakıf gülü”, “cüz gülü”, “aşer gülü”, “sure gülü” diye adlandırılan bu süslemeler rozet şekline benzer (Gündüz ve Taşkale, 2000: 22).

2.4.8. Duraklar

Yazmalarda cümleleri birbirinden ayırmak için nokta yerine kullanılan küçük yıldızlar, çiçekler, küçük güller, oval veya geometrik motiflerdir. Bu küçük süslemelere vakfe veya durak adı verilir. Dönemlerine göre muhtelif şekiller alan duraklar, biçim özelliklerine göre isimlendirilirler. Düzgün geometrik formdaki duraklara mücevher, altı köşeli şeşhane, üç yapraklıları seberk, beş yapraklılarına pençberk adı verilir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 181).

2.4.9. Beyne’s Sütûr (Satır Araları)

Bazı yazmalarda kelime ve harflerin veya Mushaflarda ilk surelerin satır araları “hurda tezyînat” veya beyne’s sutûr denilen ince bezemelerle tezhiplenmiştir. Selçuklu döneminde sık görülen bu süslemeler daha çok serlevhalar da kullanılmıştır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 178).

2.4.10. Cetvel – Bordur (Kenar Suyu, Ulama, Zencerek)

Yazma kitap, kıta veya levhalarda yazı sahasına çerçeveye alan ve ekseriya altınla çekilen muhtelif kalınlıktaki çizgilere “cetvel” denir. Cetveller yazıyla süslemeli alanları ayırdığı gibi asıl metne ilave kısımları da ayırır. Tezhipli yazmalar çeşitli kalınlık ve renkte çok sayıda cetvelle zenginleştirilmiştir (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 178). Bordürler ise sınır belirleyen bezeme unsurlarıdır. Alanı çerçeveleyen bölen ve kompozisyona bir düzenleme getiren bordürler çok farklı alanlarda ve yazmalarda sıklıkla kullanılmıştır. Süreklilik arz eden bordürler iki yandan sınırlı iki yandan sonsuz devam eden yardımcı kompozisyon elemanlarıdır (İ. Özkeçeci ve Ş. B. Özkeçeci, 2014: 179).

2.4.11. Tığlar

Tığ Farsça da tıg (kılıç) kelimesinden gelmektedir. Tezhip sanatında yardımcı eleman olarak kullanılır. Tığlar eserdeki desen yoğunluğu ile sayfadaki boşluk arasındaki dengeyi sağlamaktır (Taşkın, Öztekin ve Taşkapıoğlu 1991: 9). Son derece zarif tezhipten çıkan ışık süzmelerini andıran dantelimsi bir görünüme sahip olan tığlar dönemlerine göre yüzlerce çeşitte kullanılmıştır (Akar ve Keskiner, 1978: 24)

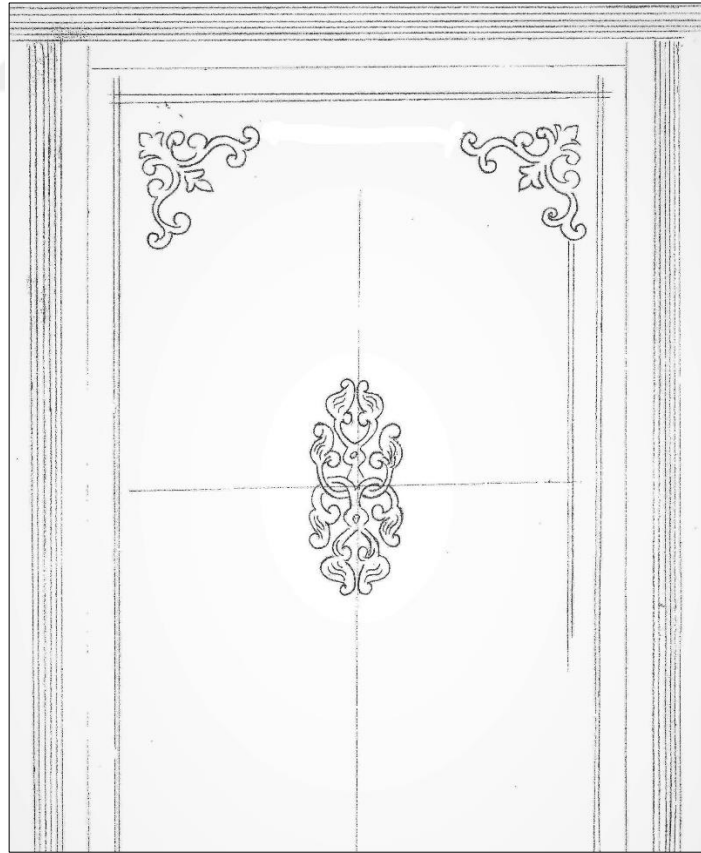
Tığlar; zencerek geçmeli tığlar, şemse şeklinde Rumili tığlar, selvi şeklinde tığlar, Hatâî ve penç şeklinde tığlar, bulut motifli tığlar, profilden stilize karanfil ve lale motifli tığlar şeklinde gruplandırılabilir (Taşkın, Öztekin ve Taşkapıoğlu 1991: 10).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**SÜLEYMANİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN 19. YÜZYILA AİT 3 ADET EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN TAHLİLİ****3.1. NURUARLASEZ 88 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ**

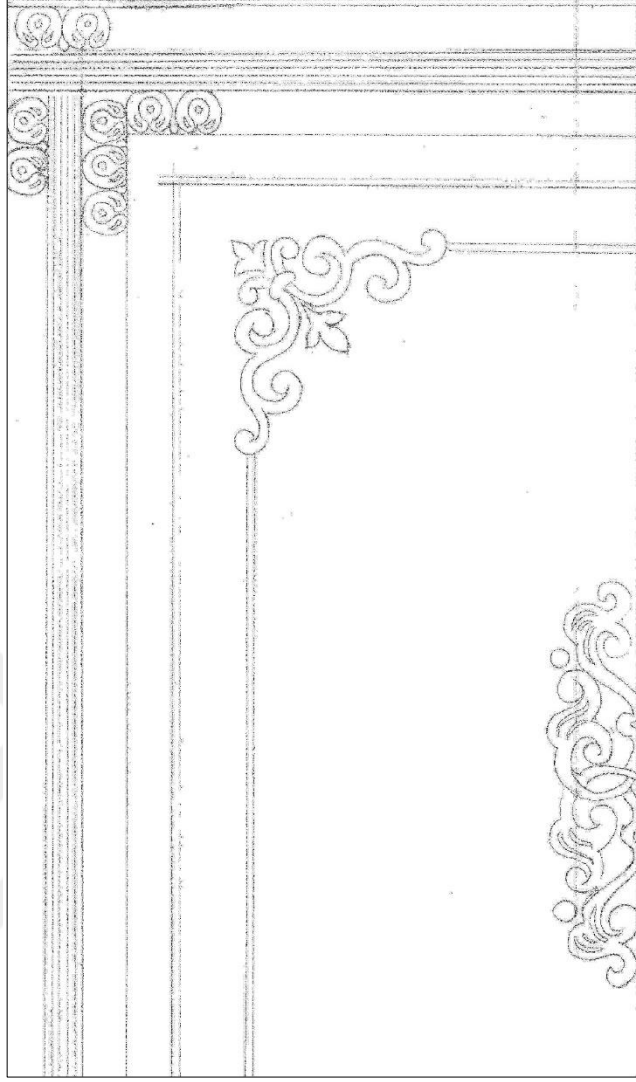
ENVANTER NO	: 88
ESER TÜRÜ	: Kur'ân-ı Kerim
BULUNDUĞU YER	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
KOLEKSİYON	: Nuruarlasez
TARİHİ	: 1215- 1800
HATTATI	: Mustafa Zihni Efendi
MÜZEHHİP	: ?
YAZI TÜRÜ	: Nesih
DİLİ	: Arapça
VARAK SAYISI	: 322
SATIR SAYISI	: 12 satır
BOYUT	: Kâğıt: 21x31 cm - Yazı: 13x19 cm
MÜREKKEP	: İs mürekkebi, üstübeç mürekkep, zer-mürekkep, Asumüni mürekkep
KÂĞIT ÖZELLİĞİ	: Çay rengi, Aharlı
TEZHİPLİ SAYFALAR	: Zahriye sayfası, serlevha, ünvan sayfası, koltuklar, güller, varak 327 dua, nasihat sayfası.
CİLT ÖZELLİKLERİ	: Zümrüt yeşili deri üzerinde 18. Yy la ait rokoko simetrik desen kullanılmış. Şemse cilttir.

Resim 3.1. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi

Çizim 3.1. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Üst Kapak Çizimi

Çizim 3.2. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Üst Kapak Çizimi(Detay)

Cilt(Üst Kapak)

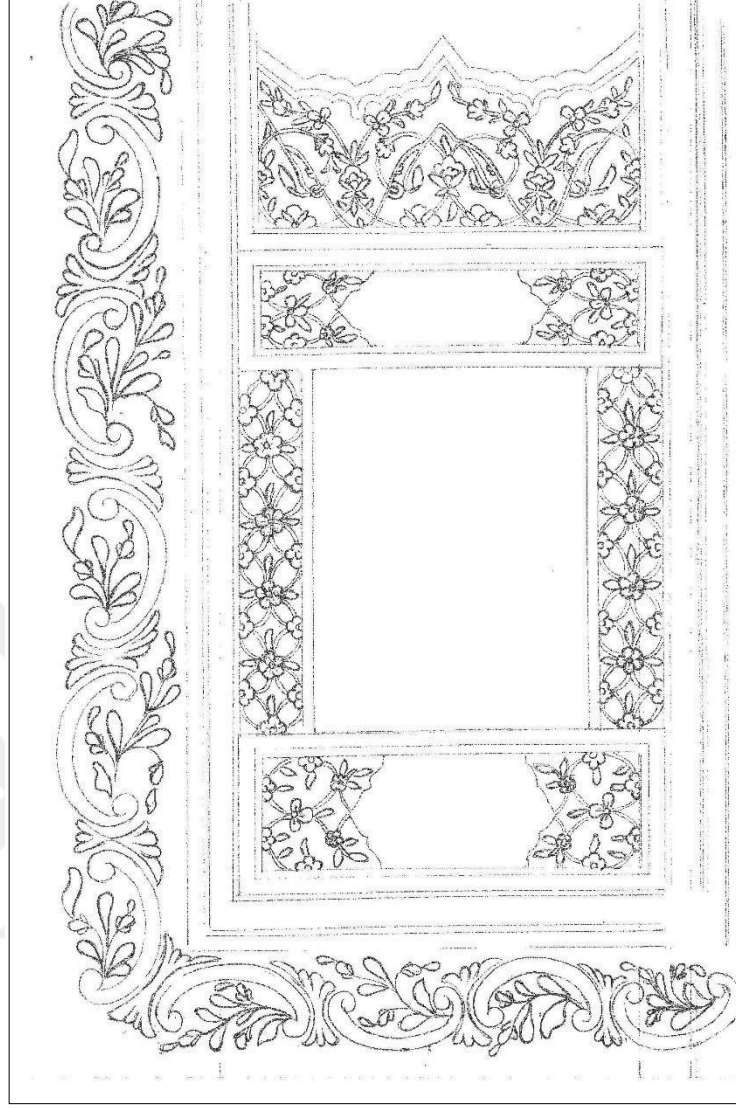
Eserin cildinin rengi zümrüt yeşili olup, şemse ciltlere örnektir. Üslubu Barok üslupta olup 19.yy'lı yansıtmaktadır. Cildin orta kısmında altınla $\frac{1}{4}$ oranında simetrik olarak tasarlanmış yine barok üslupta bir tezyinat, kıvrımlı akant dallardan oluşturulmuştur.

Kenarlarda ise yine kıvrımlı dallardan $\frac{1}{4}$ oranında kendi içerisinde $\frac{1}{2}$ oranında simetrik akant dallardan barok üslupta köşebent tezyinatı yapılmıştır. Sonrasında dörtkenardan ikişer mm altın cetvel çekilerek dış kısımdaki bordur tezyinatına geçilmiştir. Bordur tezyinatında yine birbirinin tekrarı yuvarlak formlarda tanımsız barok üslupta tezyinat yapılmıştır. Bu tezyinat her iki kenarda yapılıp orta kısımlarına birer mm.

lik, beş adet kuzu çekilmiştir. Cildin dörtkenarında yine ikişer mm altın kuzu çekilerek tezyinat sonlandırılmıştır.

Resim 3.2. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası

Çizim 3.3. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi

Serlevha Sayfası

Eserin 1a ve 2b sayfalarında karşılıklı simetrik olarak serlevha tezyinatı mevcuttur. Yazı alanı nesih hatla yazılmış olan serlevhada penç formunda çeşitli duraklar kullanılmıştır. Altın yaldız kullanılan duraklarda tonlama ve üç nokta uygulaması yapılmıştır.

Yazı alanının kenarlarında bir, üç, bir mantığında altın cetvel ve kuzular çekilerek iki kenara ince birer koltuk yapılmıştır. Bu alanda lacivert ve altın zemin, motif olarak yalnızca penç motifi kullanılmıştır. Renk olarak mavi, gül kurusu ve sarı renkler tercih edilmiştir. Simetrik olarak yapılan bu alanda tektip motif kullanılmıştır. 19. yüzyıla ait olan bu eser herne kadar klasik usluhta yapılmış olsada koltuk tezyinatında tektip motif

kullanımı barok üslubun karakteristik özelliğidir. Yazı alanının alt ve üst kısmında yine yatay dikdörtgen biçimli yazılı tezyinatlı alanlar bulunmaktadır.

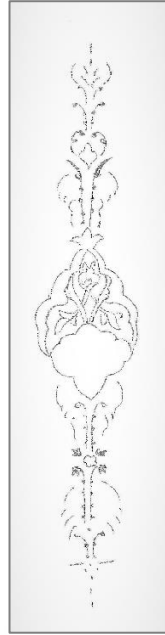
Alt kısmındaki yazı alanında altın zemin üzerinde beyaz üstübeç mürekkeple yazı yazılmıştır. Yazı alanının iki kenarında $\frac{1}{2}$ oranında simetrik tezyinat bulunmaktadır. Tezyinatta yine lacivert ve altın zemin hakimdir. Bu alanda motif olarak penç, gonca ve basit yapraklar kullanılmıştır. Kendi yüzyılının geleneği olarak boş alanlara boşluk doldurma amaçlı üç nokta uygulaması yapılmıştır. Yazı alanı ve tezyinatlı alan birer mm'lik turuncu renkteki dendanlarla sınırlandırılmıştır. Bu alan dört kenardan altın kuzu ve cetvellerle aynı zamanda dış kısımda açık zemin üzerine siyah renkte artı, eksi biçimli kenar suyuyla tezyinat yapılarak çerçeve içine alınmıştır.

Üst kısımdaki yazı alanındaki tezyinat mantığı aynı olup yazı silinerek ortadan kaybolmuştur. Bu kısmın üzerinde yatay dikdörtgen biçiminde tezyinat olan taç yer almaktadır. Taç süslemesinde yine lacivert ve altın zemin üzerine bitkisel motiflerden tasarım yapılmıştır. Bu alanda kullanılan motifler ise gonca, penç ve basit yapraklardır. Renk olarak turuncu, açık mavi, pembe ve gülkurusu tercih edilmiştir. Motiflere ayrıca tonlama yapılmıştır, yine üç nokta uygulaması yapılarak boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır.

Taç kısmın üzerinde altın ve lacivert renklerde havalı dendanlar yapılmıştır. Dendanlar üzerinde boşluk doldurma amaçlı lacivert ve kırmızı renkte tek tip tığlar bulunmaktadır. Tığlar bitkisel olarak tasarlanmış ve kendi dönem özelliğini yansıtmaktadır. Bu alan dört kenardan kalınca süslemesiz altın bir bordürle çevrelenmiştir. Arada beş altı mm'lik boşluk bırakılarak kenar tezhinatında geçilmiştir. Sayfa kenarı tezhinatında ise akant dallar, yapraklar ve çiçeklerden barok üslupta tezyinat yapılmıştır. Renk olarak mor, açık mavi, yeşil, pembe ve turuncu tercih edilmiştir. Sayfa kenarı tezyinatıyla tezyinat sonlandırılmıştır.

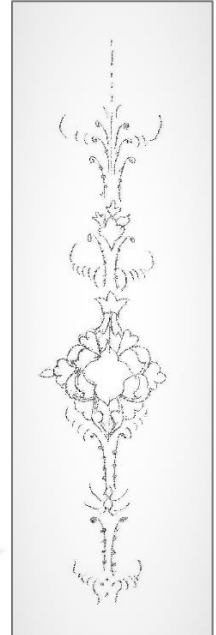
Resim 3.4. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

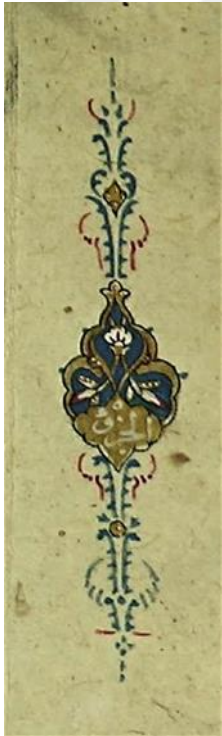
Çizim 3.4. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

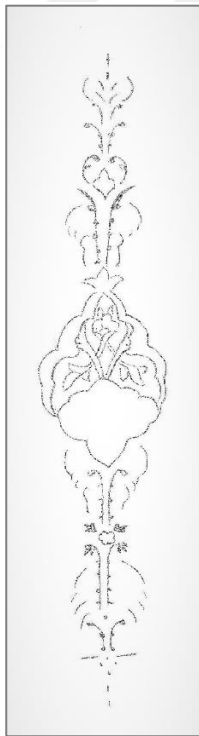
Resim 3.5. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.5. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

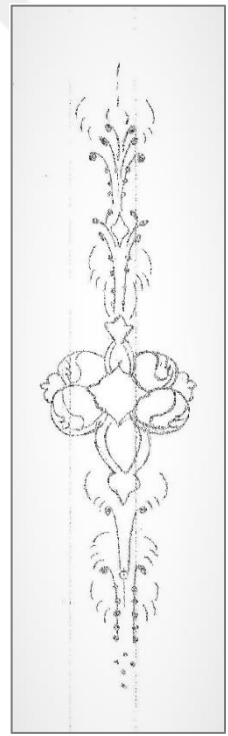
Resim 3.6. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.6.88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

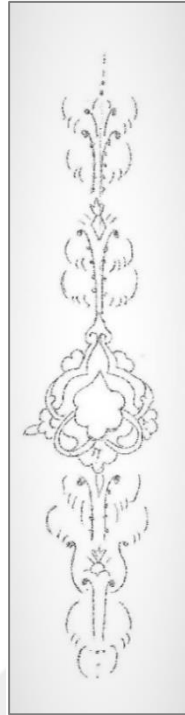
Resim 3.7. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.7. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

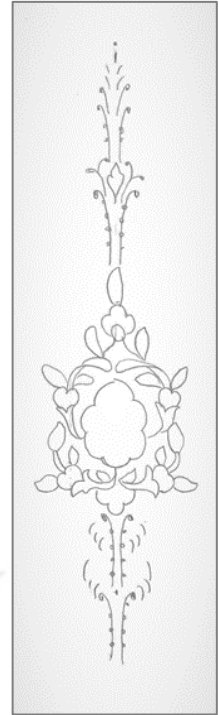
Resim 3.8. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.8. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

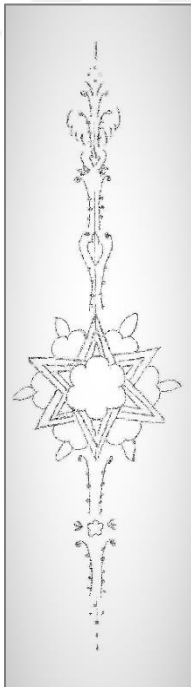
Resim 3.9. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.9. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

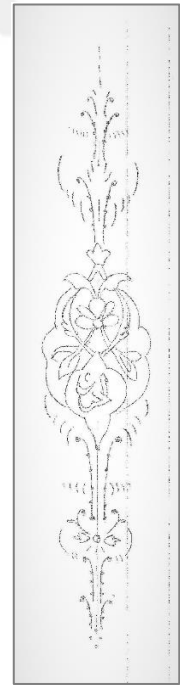
Resim 3.10. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.10. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

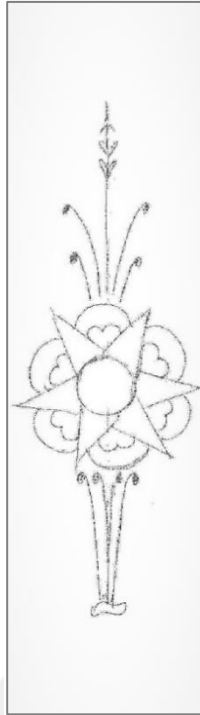
Resim 3.11. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.11. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

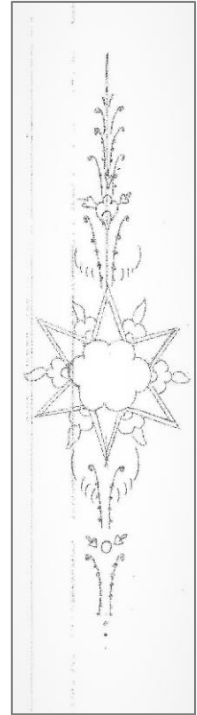
Resim 3.12. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.12. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.13. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.13. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

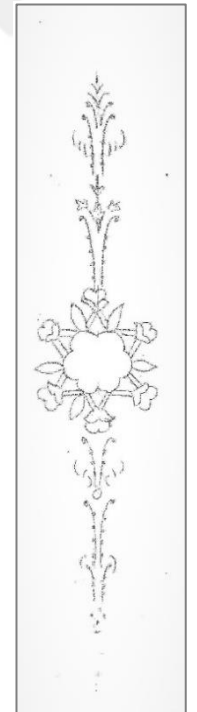
Resim 3.14. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.14. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

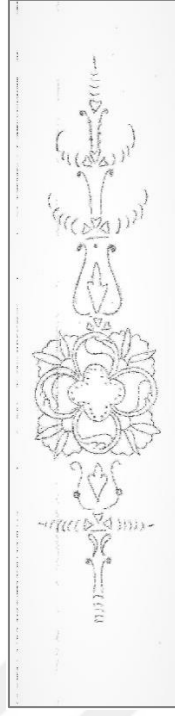
Resim 3.15. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.15. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

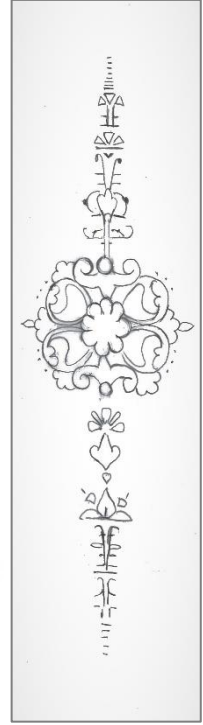
Resim 3.16. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.16. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.17. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.17. 88
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Güller

Nuriarlasez 88 envanter numaralı Kuran-ı Kerim'de 14 adet gül bulunmaktadır. Güllerde genel olarak lacivert zemin tercih edilmiştir. Sıvama altınla boyanmış yazı alanları mevcuttur. Bazılarının yazı alanlarında üstübeç mürekkeple yazılmış yazıla gözükmetedir.

Güllerin formları, baklava dilimi, yıldız, baklava dilimi, yıldız, baklava dilimi şeklindedir. Bitkisel motiflerle zenginleştirilmişlerdir.

Eserin ilk gülü olan resim 4 nolu gül, beyzi formda rumi ve bitkisel motiflerden oluşturulmuştur. Zemin olarak altın ve lacivert renk kullanılmış ve ayırma Rumiler yardımıyla paftalara bölünmüştür. Motiflerde renk olarak altın ve açık kahve kullanılmış ve tonlama yapılmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlarda ise altın, lacivert ve kırmızı kullanılmıştır. Selvi biçimli tığlar Barok üslupta tasarlanmıştır.

5 numaralı gülde, ortada baklava dilimi formunda yazı olanı bulunmaktadır. Bu alanda zemin altın renklidir. Yazı beyaz üstübeç mürekkebiyle yazılmış olup silinerek kaybolmuş durumdadır. Bu alanın dışında bulunan lacivert zeminli bölüm altın Rumilerle sınırlandırılmış, pembe ve açık mavi tonlama yapılmış gonca formunda çiçeklerle tamamlanmıştır. Tığ olarak selvi biçiminde barok tığlar uygulanmıştır.

Eserin 6 numaralı gülü 4 numaralı gülle aynı özellikleri taşımaktadır. 7 numaralı gül ise madalyon biçiminde olup orta kısımda altın zemin bulunmaktadır. Dörtkenarında hurdeli detaylı Rumilerden ve tepeliklerden form oluşturulmuştur. Bordo, lacivert ve altın zemin kullanılmıştır. Yalnızca sağ ve sol tarafında bitkisel motif olarak gonca kullanılmıştır ve altın uygulanmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlar yine Barok üslupta selvileşmiş lacivert, altın ve bordo olarak bitkisel motifler kullanılmıştır.

Eserin 8 numaralı gülü madalyon biçiminde beyzi formda bir gül yapılmıştır. Orta kısmında yazı alanı mevcuttur. Bu alan altınla bezenmiş beyaz üstübeç mürekkebiyle yazı yer almaktadır. Form Rumilerden oluşturulmuştur. Rumilere tohum atılmıştır. Her iki yanda ve altı kısımdan gonca motifleri kullanılmış ve bunlar altınla uygulanmış ve kırmızı renkte detay atılmıştır. Tığlar barok üslupla bitkisel motiflerden oluşturulmuştur.

Eserin 9 numaralı gülü diğerlerinden farklı olarak tamamen bitkisel motiflerden oluşturulmuştur. Basit yaprak ve goncalardan oluşturulan tezyinata orta kısımda altın zeminli yazı alanı bulunmaktadır ve kenarlarında ise lacivert zemin yer almaktadır. Altın dallar, altın yapraklar ve üst kısımda yapılan Barok üslupta tığlarla sonlandırılmıştır. Eserin 10. numaralı gülünde ise yıldız biçimli penç motif yapılmıştır. 6 köşeli yıldız formunun içerisinde penç mantığında altın zeminli yazı alanı bulunmaktadır. Yıldızların iç kısmının her bir koluna detay yapılmıştır. Ayrıca dış kısımdaki mavi, kırmızı detayların üzerinde altın yapraklarla bu alanda tezyinat sonlandırılmış, barok üslupta tığlar kullanılmıştır.

11 numaralı gül 4 ve 6 numaralı gülle aynı özellikleri taşımaktadır. 12 ve 13 numaralı güller ise 10 numaralı gülle aynı özellikleri taşımaktadır. 14 numaralı gül ise yine beyzi formda lacivert zeminli ortasında altın yazı alanı bulunan ve yine altın Rumiler ve goncadan oluşan barok tığlı bir güldür.

Eserin resim 15 numaralı sayfasındaki gülde yine yıldız formunda bir gül yapılmış ve yıldızın köşelerinin uç kısmına 6 tane gonca motifi yapılmıştır. Orta kısım altın zeminli

olup kenarlar lacivert zeminlidir. Yazı üstübeç mürekkeple yazılmış, ayrıca goncaların aralarına basit sivri yapraklar yapılmıştır. Kırmızı renkte tonlama yapılmıştır. Tığlar diğer güllerin tığlarıyla aynı üslupta yapılmıştır.

Eserin resim 16 numaralı gülünde kırmızı, lacivert, pembe ve altın renkler kullanılarak rumi ve bitkisel motiflerden desen oluşturulmuştur. Detay olarak tek nokta uygulaması yapılmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlar lacivert ve altın olup selvi biçiminde uygulanmıştır.

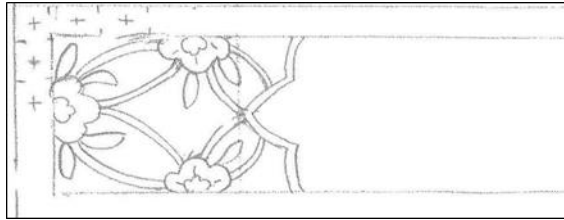
Eserin 17 numaralı gülünde rumi ve bitkisel motiflerden oluşan bir tasarım yapılmıştır. Tasarımın orta kısmında yazı alanı bulunmaktadır. Altın zeminin yanı sıra bordo bir zemin kullanılmıştır. Bitkisel motiflerle yarım pençler kullanılmış, bunlar pembe renkte uygulanmıştır. Orta kısımdaki zemine beyaz renkte 3 nokta uygulaması yapılmıştır. Tığlar diğer güllerin tığlarıyla aynı özellikleri taşımaktadır.

Resim 3.18. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.19. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

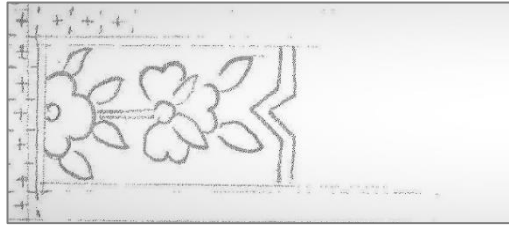
Çizim 3.18. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi

Resim 3.20. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.21. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

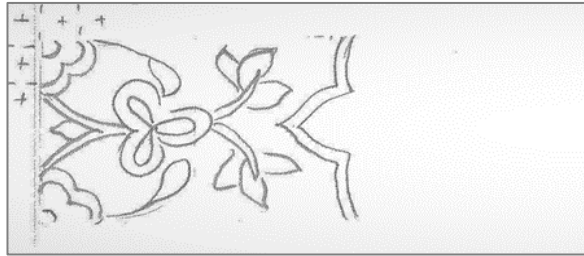
Çizim 3.19. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.22. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.23. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı 8]

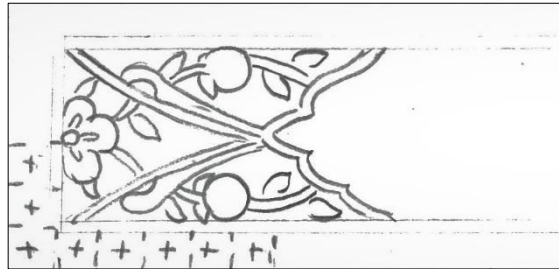
Çizim 3.20. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.24. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinat

Resim 3.25 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

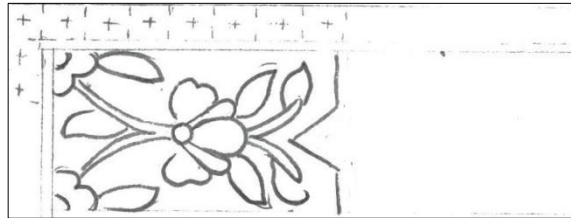
Çizim 3.21. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.26. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.27. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı(Detay)

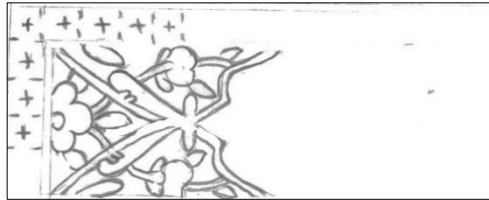
Çizim 3.22. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.28. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

3.29. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

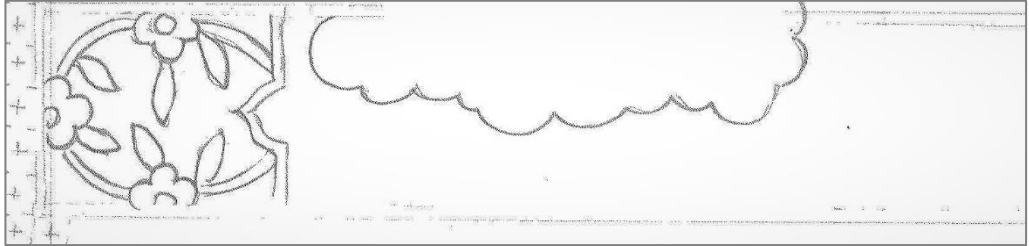
Çizim 3.23 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.30. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu Tezyinatı

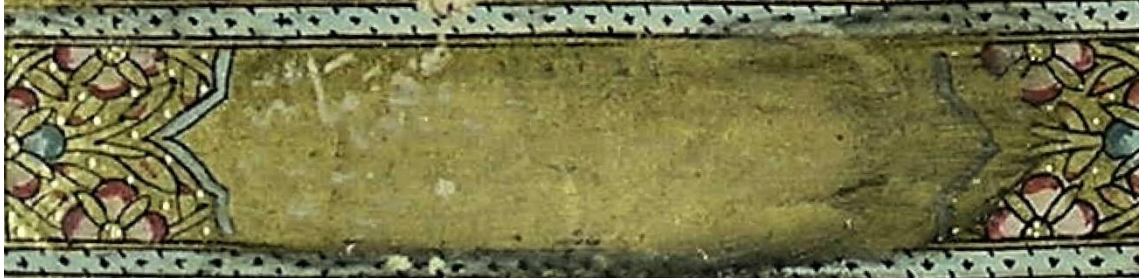
Resim 3.31. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu Tezyinatı (Detay)

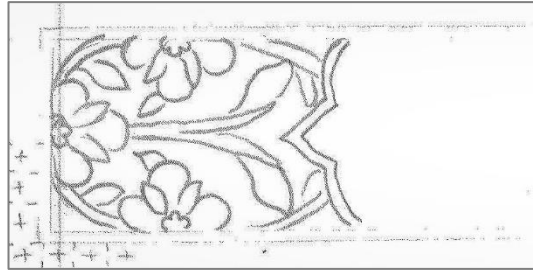
Çizim 3.24. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu çizimi

Resim 3.32. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.33. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

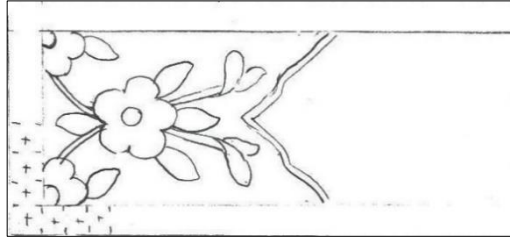
Çizim 3.25. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.34. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.35. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

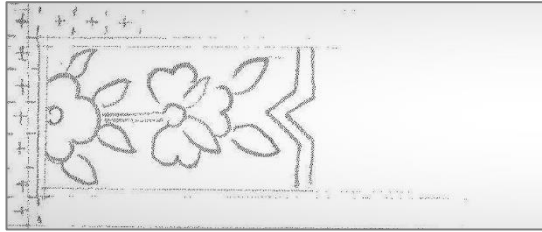
Çizim 3.26. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.36. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.37. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

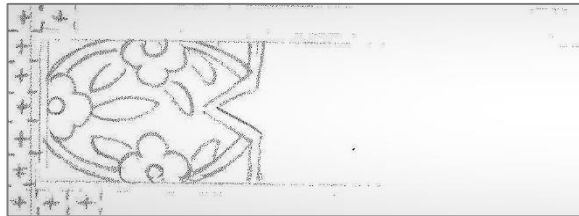
Çizim 3.27. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.38. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.39. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

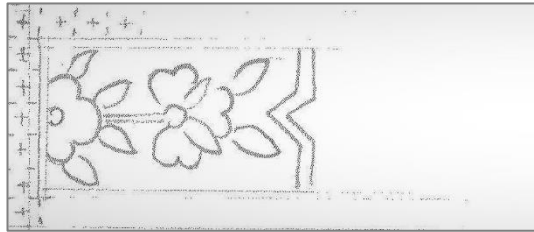
Çizim 3.28. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.40. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

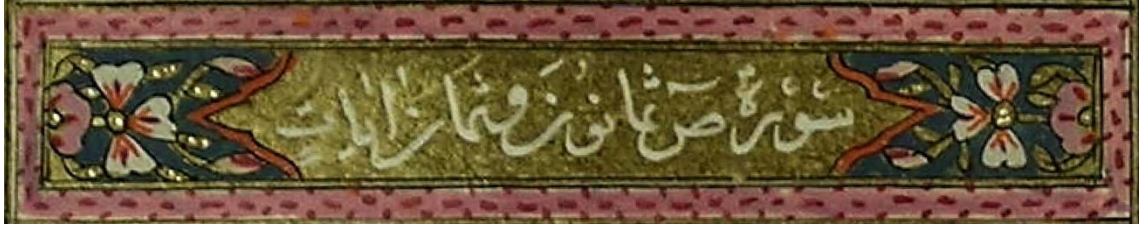
Resim 3.41. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

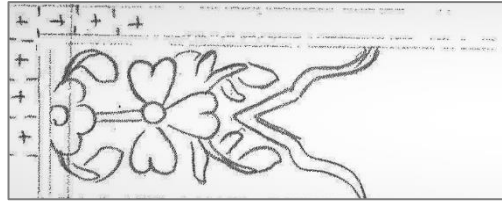
Çizim 3.29. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.42. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniyatı

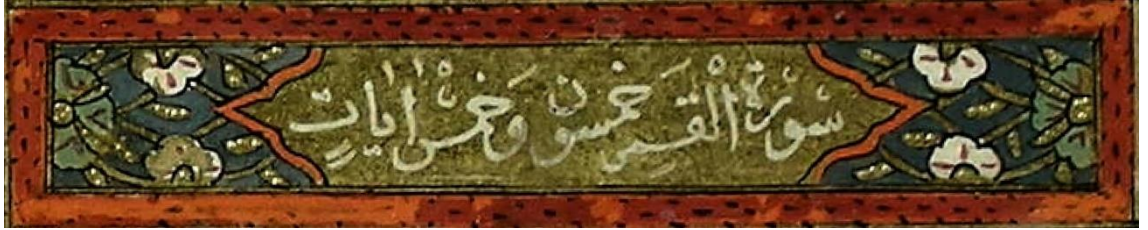
Resim 3.43. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniyatı

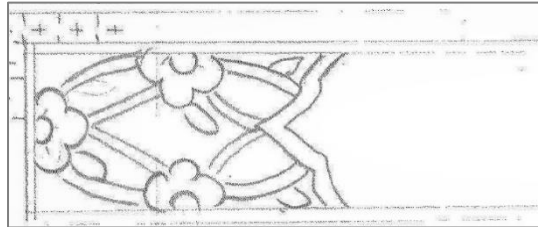
Çizim 3.30. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.44. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.45. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

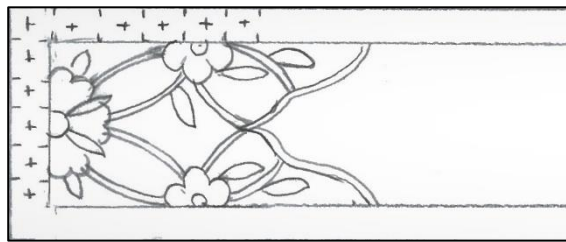
Çizim 3.31. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.46. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziyatı

Resim 3.47. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziyatı (Detay)

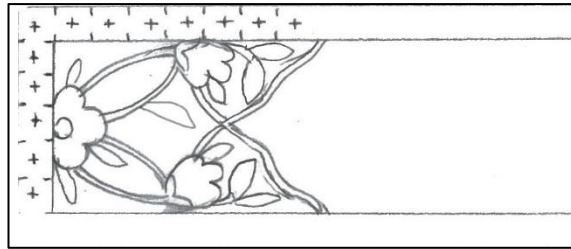
Çizim 3.32. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.48. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.49. 88. Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

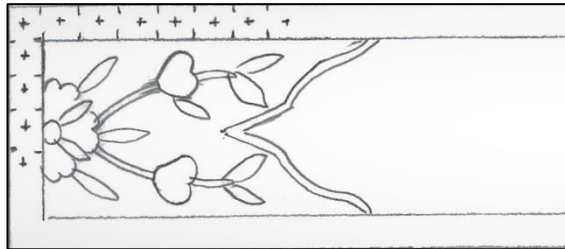
Çizim 3.33. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

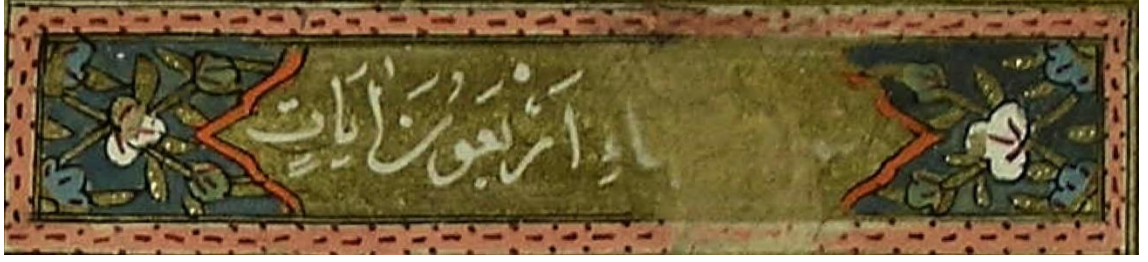
Resim 3.50. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

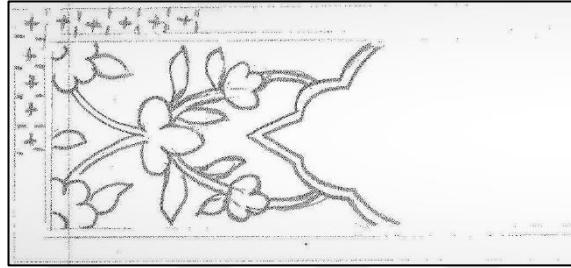
Resim 3.51. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.34. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

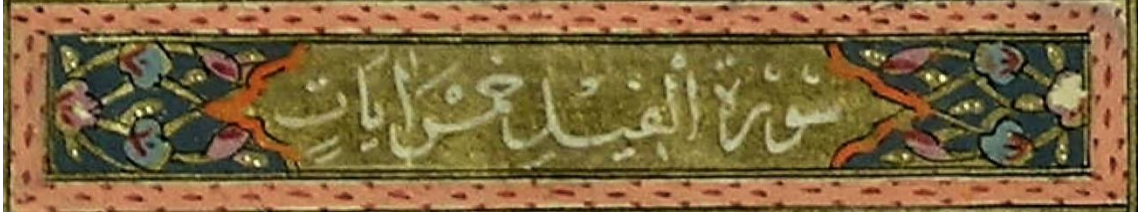
Resim 3.52. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başları Tezyinatı (Detay)

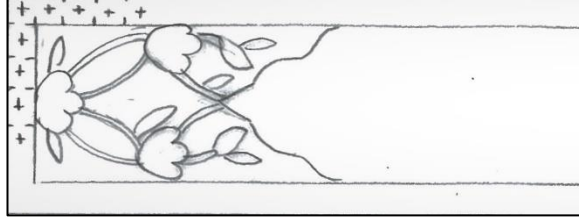
Çizim 3.35. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başları çizimi

Resim 3.53. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başları Tezyinatı

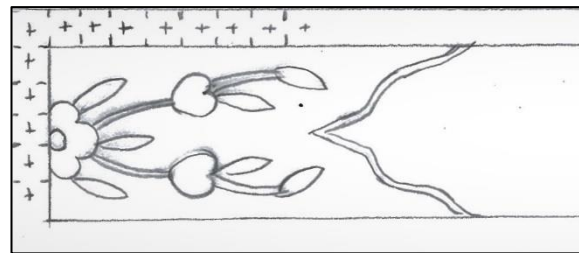
Resim 3.54. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

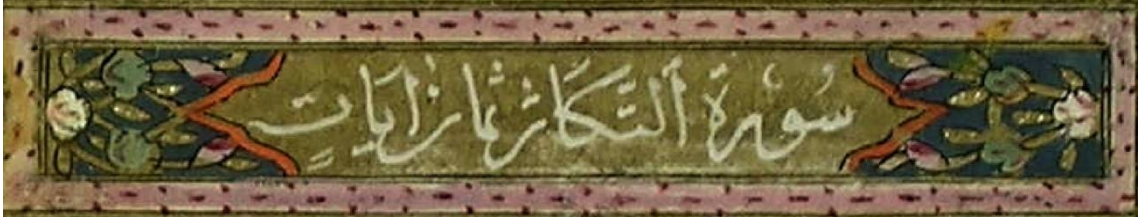
Çizim 3.36. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

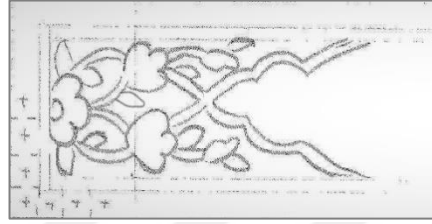
Resim 3.55. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.37. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

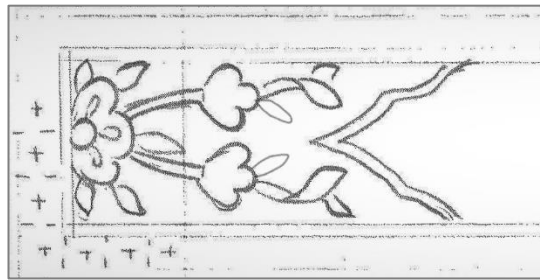
Resim 3.56. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Çizim 3.38. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in sure başı çizimi

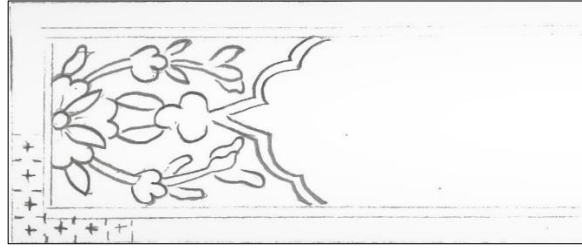
Resim 3.57. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Çizim 3.39. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.58. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı

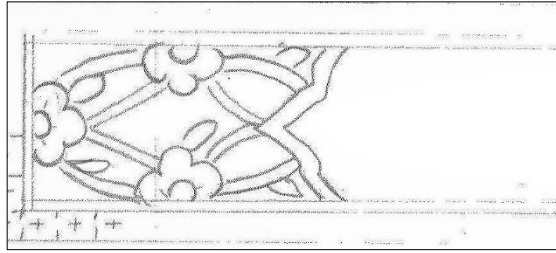
Çizim 3.40. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.59. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı

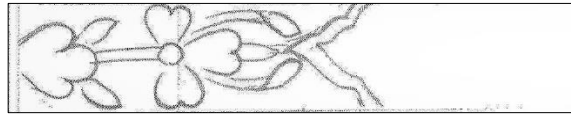
Resim 3.60. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı (Detay)

Çizim 3.41. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

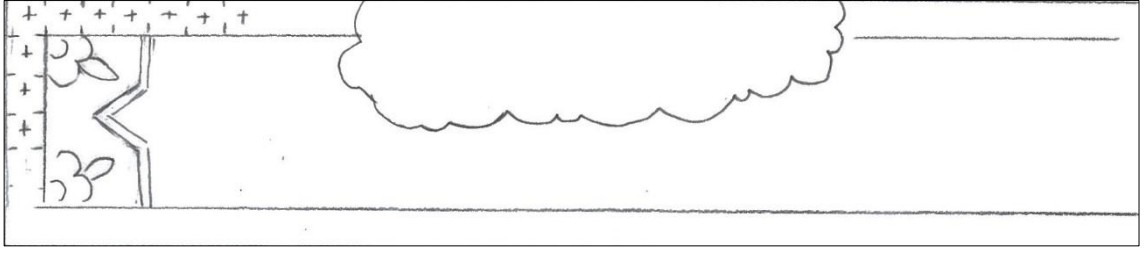
Resim 3.61. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı (Detay)

Çizim 3.42. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in ç Sure Başı izimi

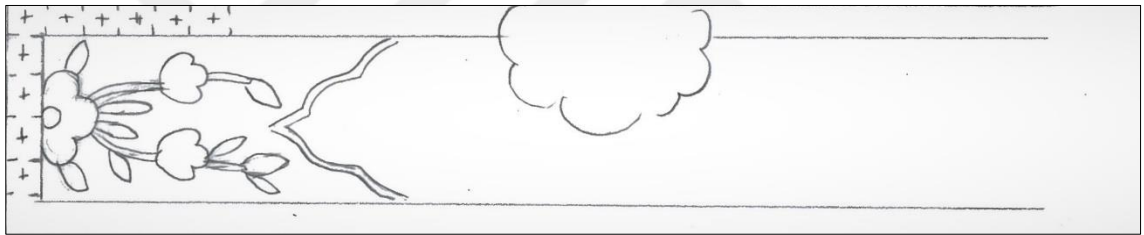
Resim 3.62. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı (Detay)

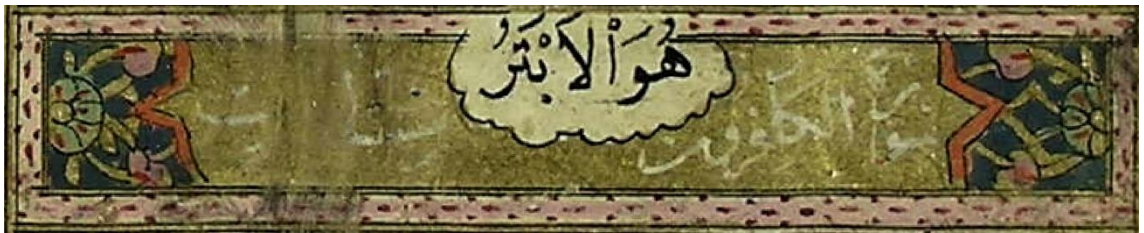
Çizim 3.43. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

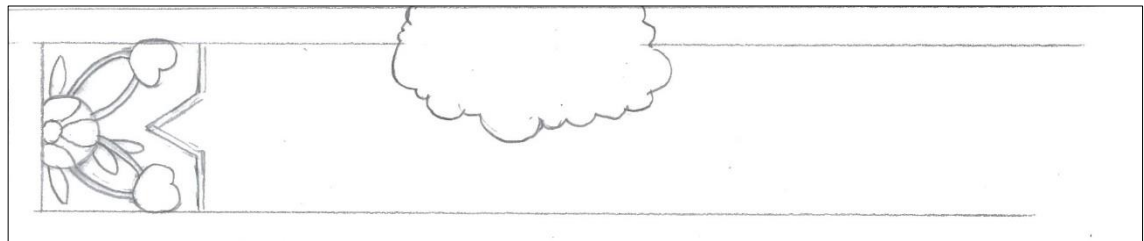
Resim 3.63. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.44. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi

Resim 3.64. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

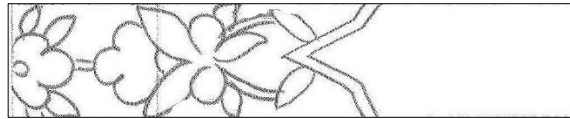
Çizim 3.45. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı çizimi(Detay)

Resim 3.65. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Ketebe Sayfası

Resim 3.66. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.46. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure başı çizimi

Sure Başları

88 envanter numaralı eserde 29 farklı sure başı kullanılmıştır. Zemin olarak lacivert, mavi ve altın tercih edilen sure başları, basit altın yapraklar, gonca ve penç formunda bitkisel motiflerle ve rumilerle tezyin edilmiştir. Simetrik olarak uygulanmış tezyinatlı alanların orta kısmında sınaama altınla boyanmış yazı alanları mevcuttur. Bu alanların bazılarında üstübeç mürekkeple yazılmış yazılar görülmektedir.

Bazı surebaşlarında bulut şeklinde yazı alanı mevcuttur. Bu alandaki yazı üst kısımda bulunan yazının devamı niteliğindedir. Surebaşlarında, artı eksi şeklinde tasarlanmış, açık mavi ve açık pembe tonlarında bordurler kullanılmıştır.

Resim 19 nolu sure başında lacivert zemin üzerine gonca formunda bitkisel motifler, basit altın yaprak ve dallar kullanılmış motiflerde pembe ve açık mavi renk kullanılarak tonlama yapılmıştır. Sure başının kenarı artı eksi şeklinde tasarlanmış bordurlerle sınırlandırılmıştır.

Resim 21 nolu sure başında yine lacivert zemin tercih edilmiş orta kısmında bulunan yazı alanındaki yazı beyaz üstübeç mürekkeple yazılmıştır. Bitkisel motifler tercih edilen sure başında motifler penç formunda, açık mavi açık mavi ve pembe renklerle tonlama yapılmış, gonca ve basit yapraklarla zenginleştirilmiştir. Sure başı artı eksi seklinde tasarlanmış bordurle sınırlandırılmıştır.

23 nolu surebaşı açık mavi ve pembe tonlama yapılmış bitkisel çiçeklerle, yaprak ve dallarla bezenmiş zemin lacivert ve yine artı eksi bordurlerle sonlandırılmıştır.

25 nolu sure başında ise diğerlerinden farklı olarak gonca ve basit yapraklar dışında rumi motifinde yer verilmiştir. 27 nolu sure başı 21 nolu sure başıyla benzer niteliktedir. 29 nolu sure başı ise 25 nolu sürebasıtlı aynı özellikleri taşımaktadır.

Resim 31 nolu sure başında ise pembe tonlanmış goncalar tercih edilmiş, zemin ve yapraklarda ise altın kullanılmıştır. Orta kısımdaki yazı alanında ise ayrıca bulut şeklinde bir yazı alanı daha mevcuttur.

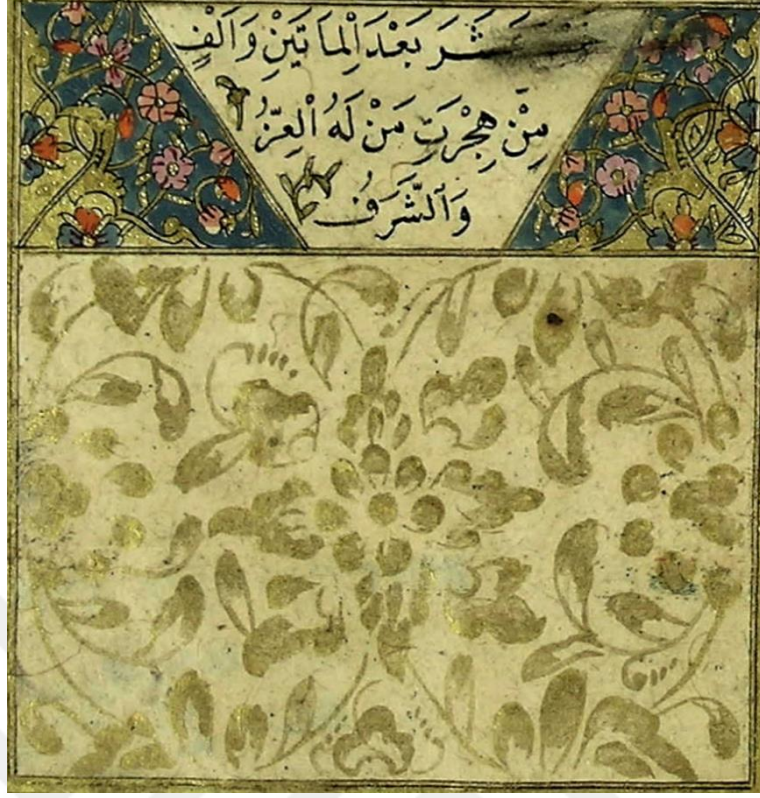
33 nolu sure başında ise bitkisel motiflerde açık pembe , açık mavi, koyu pembe, koyu mavi renklerde tonlama yapılmış, yine altın zemin tercih edilmiş altın dal ve yapraklar kullanılmıştır. Orta kısımdaki yazı alanı ise silinerek kaybolmuştur.

35 nolu sure başında ise penç ve gonca motifleriyle basit yaprak ve dallar tercih edilmiş desen alanında lacivert zemin kullanılmıştır. 37 nolu sure başı ise 21 ve 27 nolu sure başlarıyla benzer özellikler taşımakta, renk olarak zeminde koyu mavi, motiflerde pembe üzerine gül kurusu tonlama yapılmış ve turuncu renk tercih edilmiştir.

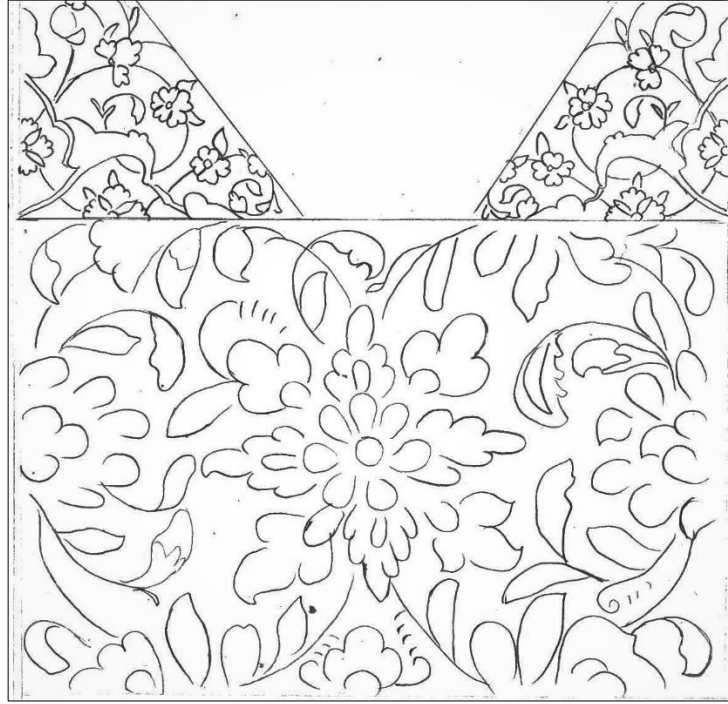
39 nolu sure başı diğerleriyle aynı desen özellikleri taşıyıp renk olarak zeminde koyu mavi, motifler sarı ve turuncu renklerle bezenmiş, altın dal ve basit yapraklarla sonlandırılmıştır.

Eserde bulunan diğer sure başları açıklanmış olan sure başlarıyla aynı motif ve renk özellikleri taşımaktadır.

Resim 3.67. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Ketebe Sayfası

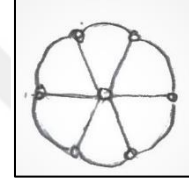
Çizim 3.47. 88 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Ketebe Sayfası çizimi

Eserin Ketebe Sayfası

Eserin ketebe sayfası altın cetvellerle yukarıdan aşağıya 3 bölüme ayrılmıştır. Üst kısımdaki yazı alanının alt kısmında yatay dikdörtgen biçimli yazı alanı ve iki kenarında dik üçgen formunda tezyinat yer almaktadır. Simetrik gibi görünse de simetrisiz bir tezyinatır. Altın ve lacivert zemin üzerine gonca, penç ve basit yapraklardan desen oluşturulmuştur. Ayırma rumiler zeminleri birbirinden ayırmıştır. Ayrıca rumilerde detay yapılmış ve boşluk kalan alanlar noktalarla doldurularak desen tamamlanmıştır. Bu kısmın altındaki sayfanın altındaki boş kısımda ise halkar tekniğinde bir tezyinat yapılmıştır. $\frac{1}{2}$ oranında simetrik olan bu tezyinata altın sulandırma ve altın tahrir çekilerek desen sonlandırılmış, bu alanda motif olarak penç, gonca, basit yapraklar deseni oluşturmaktadır. Yazı alanında 'Gani olan Rabbinin rahmetine muhtaç yazarların en zayıfı Mustafa Zihni yazdı' yazmaktadır.

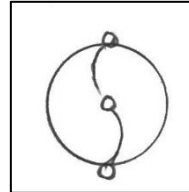
Resim 3.68. 88 Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in Durağı

Çizim 3.48. 88 Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in Durağı

Resim 3.69. 88 Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in Durağı

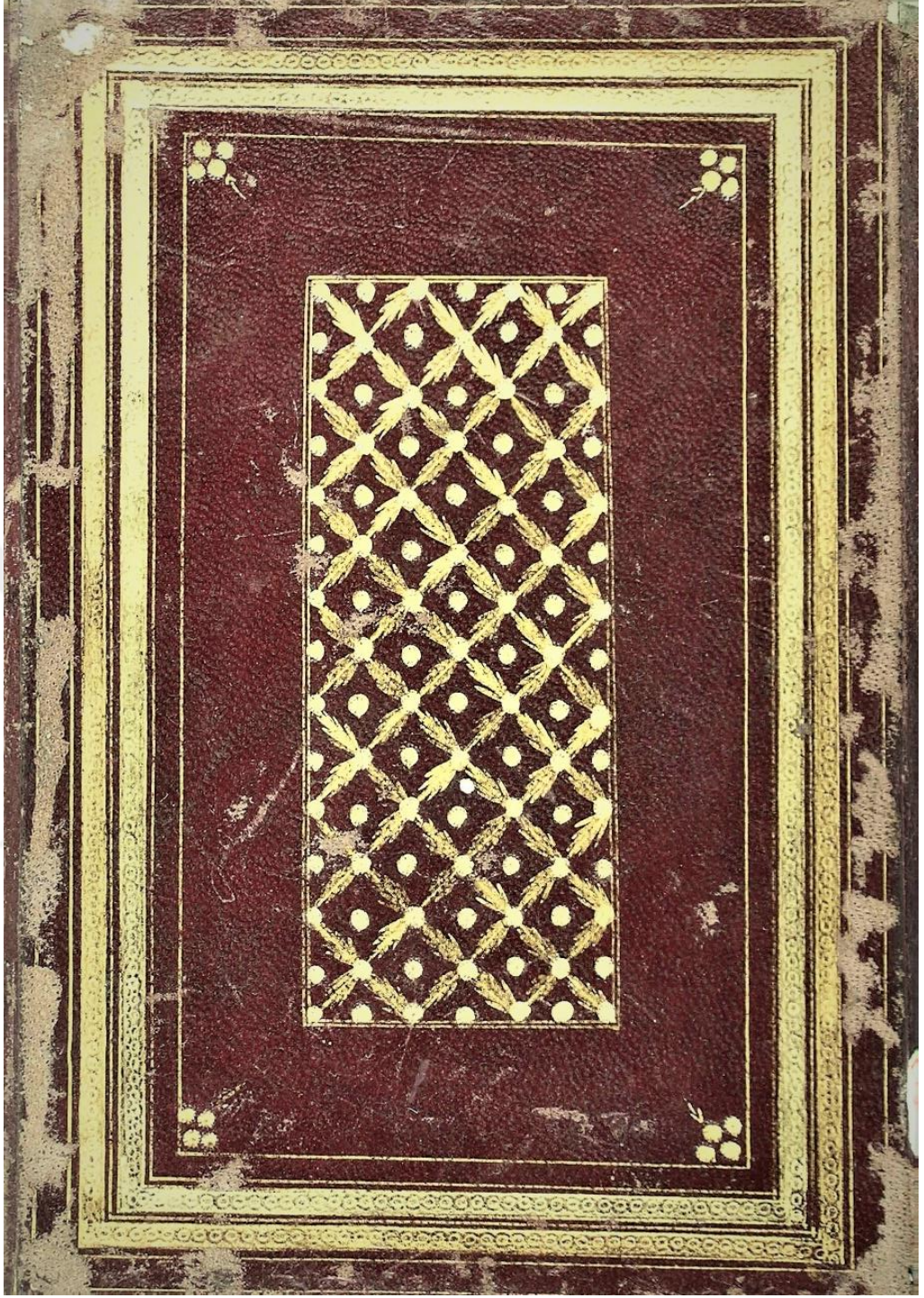

Çizim 3.49. 88 Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in Durağı

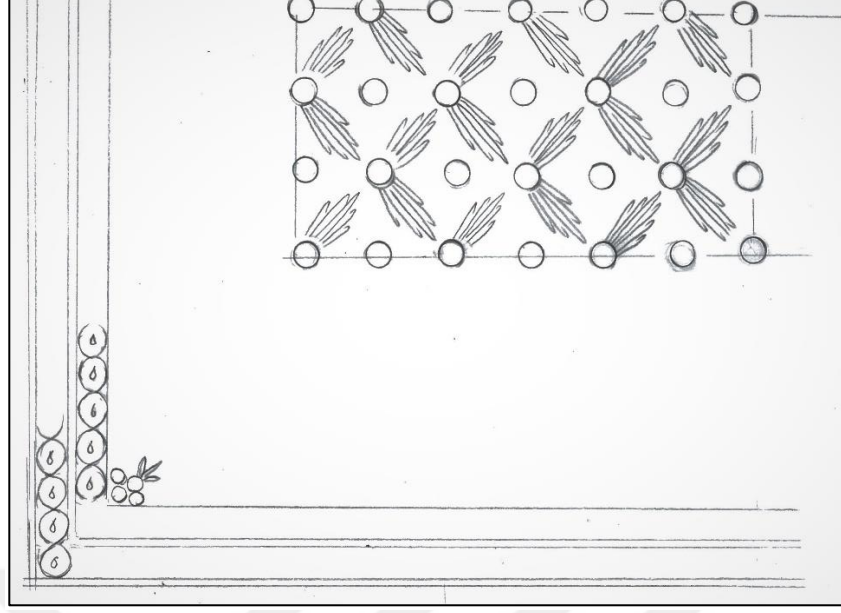
Duraklar: Yuvarlak ve penç formunda altın kullanılarak tasarlamışlardır. Birbirlerinin tekrarı olarak kurani kerimin tümünde kullanılmışlardır.

3.2. YAZMA BAĞIŞLAR 03787 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ

ENVANTER NO	: 03787
ESER TÜRÜ	: Kur'ân-ı Kerim
BULUNDUĞU YER	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
KOLEKSİYON	: Yazma Bağışlar
TARİHİ	: 1280- 1863
HATTATI	: İsmail Şevki Börekçizade
MÜZEHHİP	: ?
YAZI TÜRÜ	: Nesih
DİLİ	: Arapça
VARAK SAYISI	: 309 yaprak
SATIR SAYISI	: 15 satır
BOYUT	: Kâğıt: 194x132 mm - Yazı: 133x72mm
MÜREKKEP	: İs mürekkebi, üstübeç mürekkebi, Lal mürekkep
KÂĞIT ÖZELLİĞİ	: Çay rengi, Aharlı
TEZHİPLİ SAYFALAR	: Serlevha, Hatim Duası, süre başı tezhibi
CİLT ÖZELLİKLERİ	: Bordo deri ile ciltlenmiş zilbahar cilttir.

Resim 3.70. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi

Çizim 3.50. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi (detay)

Cilt (üst kapak) : Yazma başlıklar 3787 envanter numaralı eserin cildi bordo renk deri olup Zilbahar ciltlere örnektir. Tezyinata bordo zemin üzerine altınla açık hançer yapraklarından ve orta kısımdaki boşlukları dolduran kalın altın noktalardan süsleme oluşturulmuştur. Bu alan dörtkenardan ikişer adet birer mm'lik altın kuzularla çerçeve içine alınmıştır. Dış kısımda dörtkenara penç formunda 4 nokta uygulaması yapılarak uç kısımlarda boşluk doldurmak için basit tığlar kullanılmıştır. Birer mm'lik 2 altın kuzu çekilerek dış kısımdaki ikili ince bordürlere geçilmiştir. İnce bordürlerde iki renk altın kullanılmıştır. Yeşil ve sarı altının kullanıldığı bordürlerde zemin tamamen altın olup altın üzerine yuvarlak, tanımsız, birbirinin tekrarı zincir biçimli zencerek ya da tezyinat yapılmıştır. Dış kenarda ikişerli birer mm'lik altın kuzularla tezyinat sonlandırılmıştır.

Resim 3.71. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası

Çizim 3.51. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası

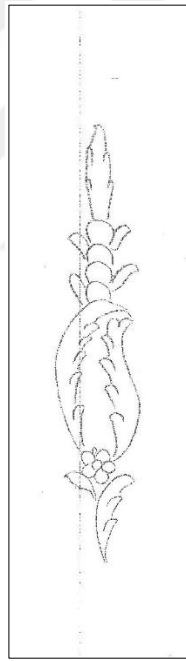
Serlevha Sayfası

Yazma başlıklar 3787 envanter numaralı eserde serlevha tezyinatı mevcuttur. Karşılıklı 2 sayfa simetrik olup her sayfa kendi içerisinde $\frac{1}{2}$ oranında simetrik olarak tasarlanmıştır ve tamamen Barok üslupta yapılmıştır. Sıvama altın üzerine yapılan tezyinatta orta kısımda yazı alanı mevcuttur. Yazı alanında yazı nesih hatla is mürekkebiyle yazılmış olup Beyne's Sütür tekniğiyle süsleme yapılmıştır. Ayetlerin sonuna basit durak gülleri uygulanmıştır. Yazı alanının iki kenarında kırmızı ve beyaz renklerde akant dallar ve yapraklarla oluşturulan bir tezyinat vardır. O dalların üzerinde yine kırmızı ve yeşil renklerde çiçek ve yapraklar bulunmaktadır. Alt ve üst kısımda boş bırakılan yazı alanlarında yazı bulunmamaktadır. Tezyinatın en alt kısmında mor renkteki

kurdele süslemenin merkezi olmuştur. Her iki yana uygulanan akant dallar ve Yine yazının altında sağ ve solunda akant dallar ve çiçek demetlerden oluşturulmuş tezyinat yer almaktadır. Yeşil, kırmızı, mavi ve sarı renkler tercih edilmiştir. Motiflerin her birine tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Tezyinatın sağ tarafında kalın bir ağaç dalı ve kuru bir dal üzerinde aralarından çıkan kırmızı ve beyaz tondaki çiçeklerle, yeşil yapraklar görülmektedir. Üst kısımda akant dallar, yapraklar ve buket çiçeklerden oluşturulmuş süsleme mevcuttur. Burda da mor, açık yeşil, sarı, açık mavi renk olarak tercih edilmiştir. Motiflere boyut kazandırılmaya çalışılmıştır. Süslemenin içinde ve dışındaki sıvama altın üzerine boş zeminlerde 3 nokta uygulaması yapılarak boşluklar doldurulmaya çalışılmış ve tezyinat böylece sonlandırılmıştır. Bitkisel çiçeklerden, şükufelerden tezyinat oluşturulmuştur. Burada çiçeklerde renk olarak kırmızı, sarı ve yeşil kullanılmıştır.

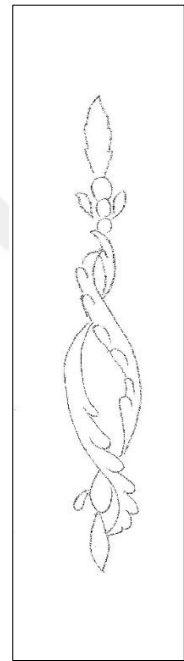
Resim 3.72. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.52. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

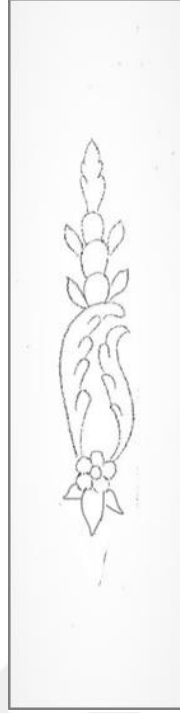
Resim 3.73. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.53. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

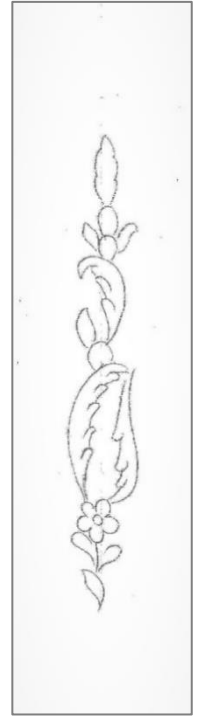
Resim 3.74. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.54. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

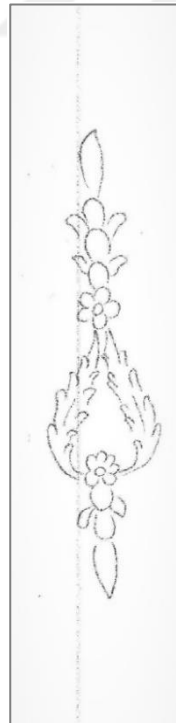
Resim 3.75. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.55. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

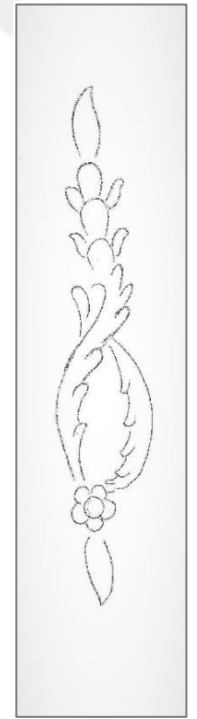
Resim 3.76. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.56. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

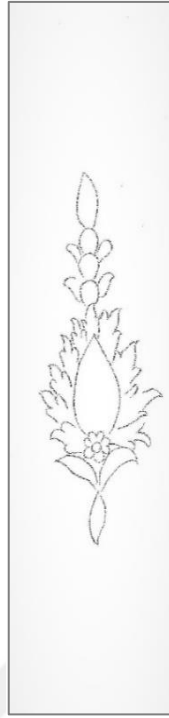
Resim 3.77. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.57. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

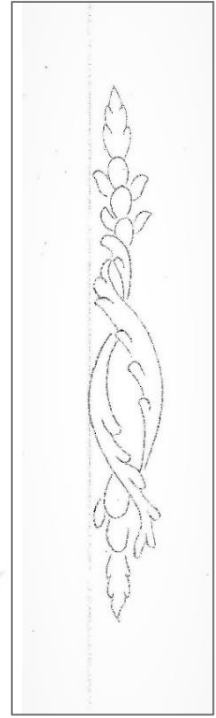
Resim 3.78. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.58. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

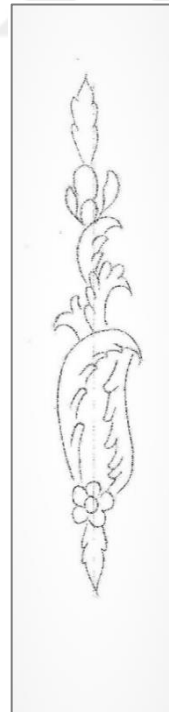
Resim 3.79. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.59. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

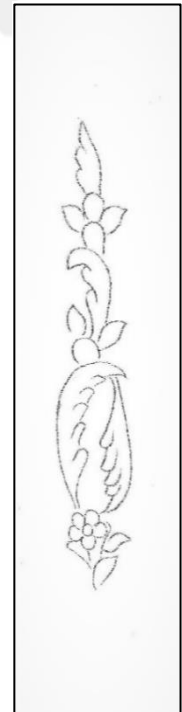
Resim 3.80. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.60. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.81. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.61. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

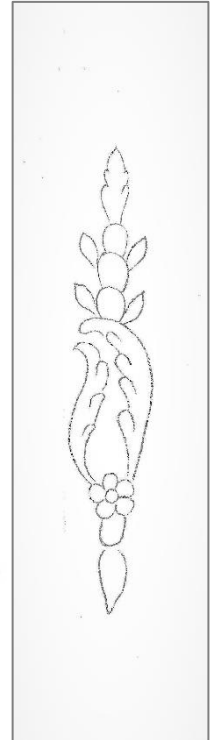
Resim 3.82. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.62. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.83. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.63. 03787
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Güller

Yazma başlıklar 3787 envanter numaralı Kuran-ı Kerim'de 12 adet birbirlerine benzer nitelikte gül bulunmaktadır. Güllerde dönemin özelliği yansıtan tonlamalar yapılarak boyut kazandırılmış, altın yaldız kullanılmış hançer yapraklar göze çarpmaktadır

Güllerin orta kısmında sıvama altından yazı alanı mevcuttur. Tığlar güllerin alt ve üst kısımlarında gonca, penç ve basit yapraklardan oluşmuştur. Formlar hançer yapraklardan oluşmuş, S kıvrımlı hançer yapraklar, beyzi formda hatayiler, yaprak ve simetrik formlar kullanılmıştır. Renk olarak canlı renkler tercih edilmiştir.

Yazma başlıklar 3787 envanter numaralı Kuran-ı Kerim'in 72 nolu gülü hançer yapraklar ve basit yapraklardan oluşmuştur. Beyaz üzerine yeşille tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Yaprakların başlangıç noktasında penç motifi bulunmaktadır. Yeşil beyaz renklerin tercih edildiği gülün orta kısmında yazı alanı bulunmakla beraber yazı bulunmamaktadır.

75 numaralı gül hançer yapraklar ve basit yapraklardan oluşturulmuştur. Orta kısımda yazı alanı altınla boyanmış ve yazı bulunmamaktadır. Yeşil, kırmızı ve beyaz renkler tercih edilmiştir. Motiflere boyut kazandırılmıştır. Aynı eserin 76 numaralı gülü $\frac{1}{2}$ oranında simetrik barok üslupta yapılmıştır. Orta kısım altın zeminli olup, altın zeminle dış kısımlar arasına nokta uygulaması yapılarak boyut kazandırılmıştır. Ayrıca her iki uçtan uzanan açık yapraklarda yine tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Tığlar alt ve üst kısımda gonca, penç ve basit yapraklardan oluşturulmuştur. Yeşil ve altın tercih edilmiştir.

Aynı eserin 78 numaralı sayfasındaki gülde oval biçimde bir hatai motifi yapılmış, hatai motifinin yaprakları dilimli olarak yapılmıştır. Zemin beyaz olup lacivert ve kırmızı renkle tonlama yapılmıştır. Hatainin orta kısmı yazı alanı olarak boş bırakılmıştır ve altın zeminlidir. Alt kısımda basit iki yaprak ve ucunda yeşil renkte basit bir yaprak sivri bir şekilde uygulanmıştır. Üst kısımda ise sıralı uygulanmıştır.

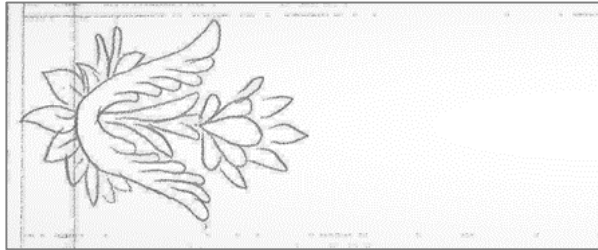
Aynı eserin 79 numaralı sayfasındaki gülde ters simetrik bir uygulama yapılmıştır. S kıvrımlı hançer yaprakların zemini beyaz olup lacivert tonlama yapılmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlar, sıralı gonca ve basit yapraklardan oluşturulmuştur. Renk olarak yeşil ve lacivert tercih edilmiştir.

Resim 3.86. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.87. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

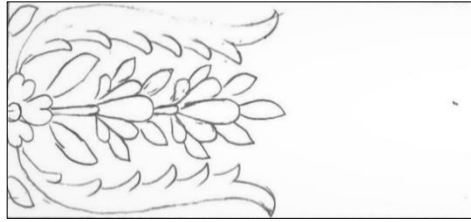
Çizim 3.65. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.88. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı

Resim 3.89. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı (Detay)

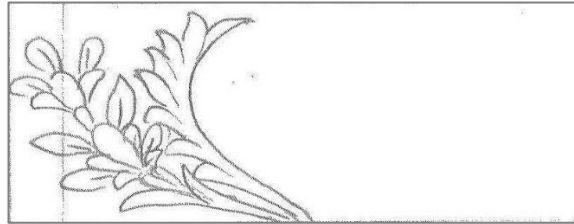
Çizim 3.66. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.90. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı

Resim 3.91. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı (Detay)

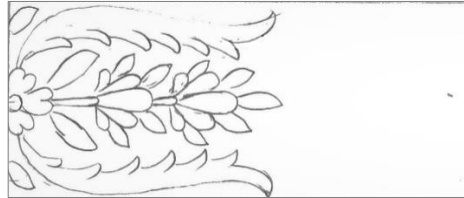
Çizim 3.67. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.92. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.93. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

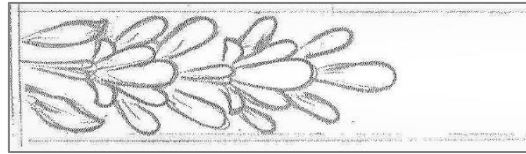
Çizim 3.68. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.94. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Teziyatı

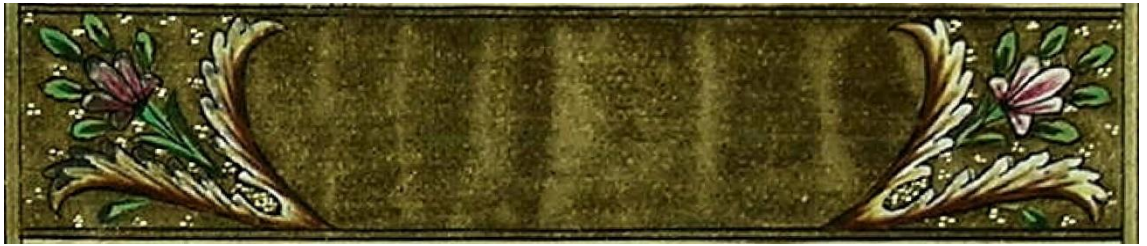
Resim 3.95. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Teziyatı (Detay)

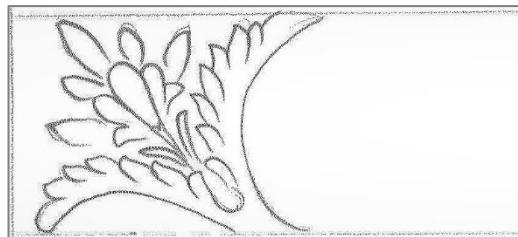
Çizim 3.69. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Çizimi

Resim 3.96. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Teziyatı

Resim 3.97. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Teziyatı (Detay)

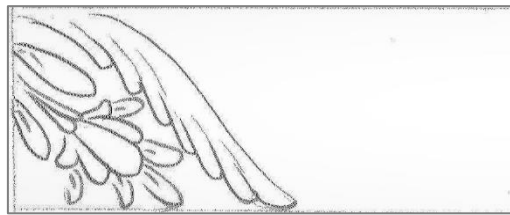
Çizim 3.70. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Çizimi

Resim 3.98. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu Tezyinatı

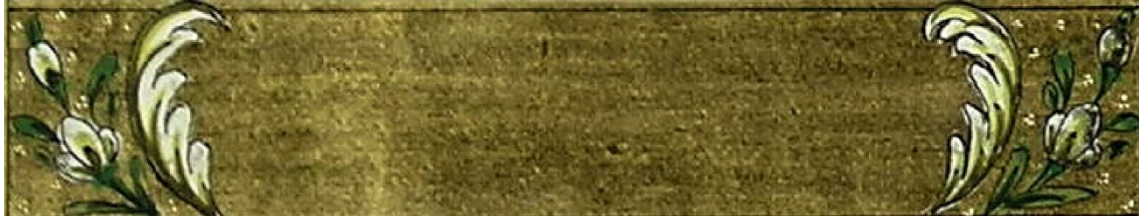
Resim 3.99. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu Tezyinatı (Detay)

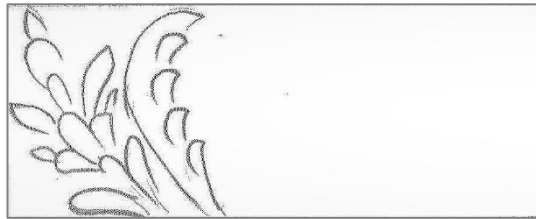
Çizim 3.71. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başu Çizimi

Resim 3.100. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.101. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.72. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

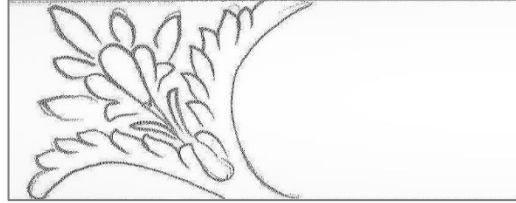
Resim 3.102. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.73. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

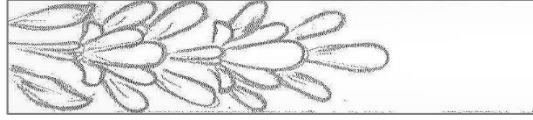
Resim 3.103. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.74. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

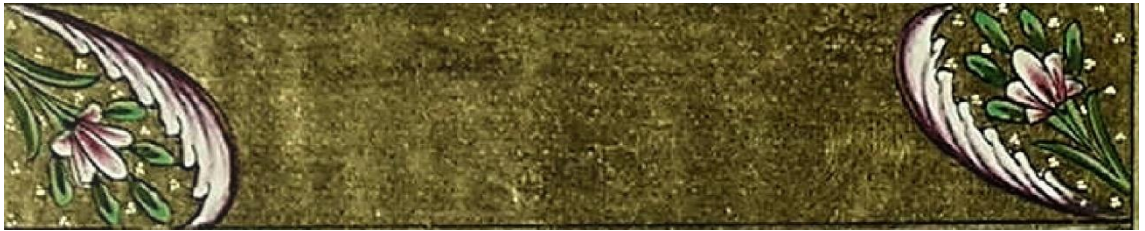
Resim 3.104. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

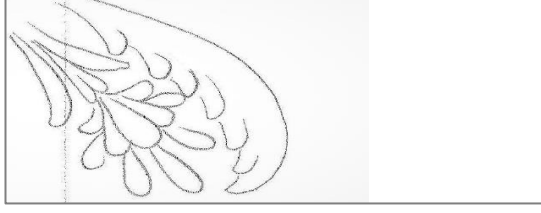
Çizim 3.75. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.105. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

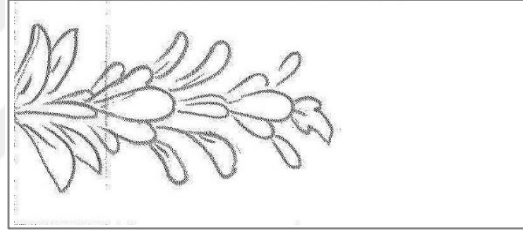
Resim 3.106. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

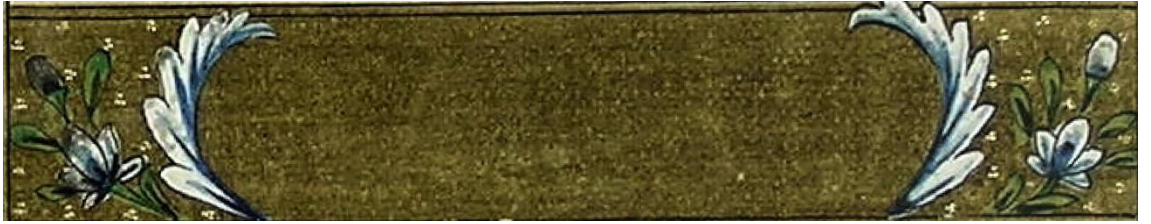
Çizim 3.76. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

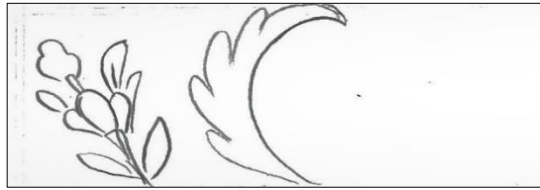
Resim 3.107. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.77. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.108. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

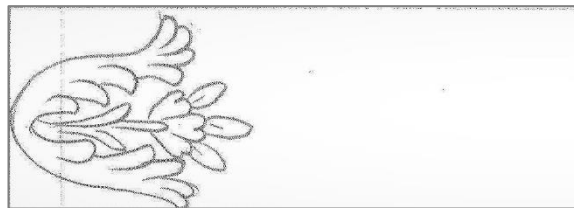
Çizim 3.78. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.109. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezîyatı

Resim 3.110. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezîyatı (Detay)

Çizim 3.79. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

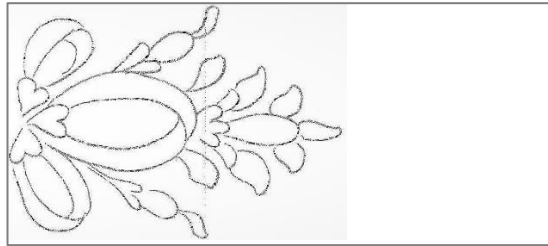
Resim 3.111. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.80. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

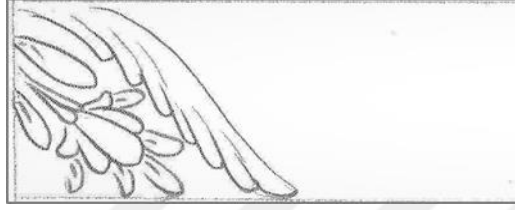
Resim 3.112. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.81. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.113. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

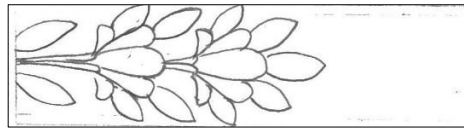
Çizim 3.82. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.114. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı

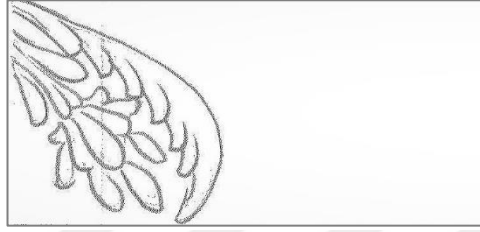
Resim 3.115. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.83. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Baş Çizimi

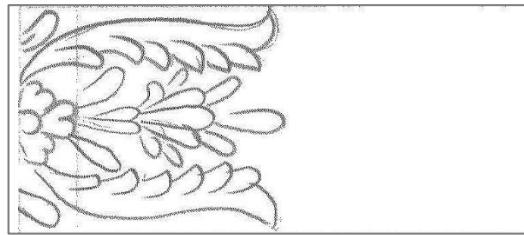
Resim 3.116. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı (Detay)

Çizim 3.84. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

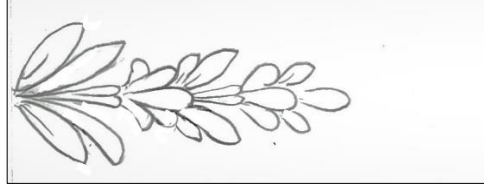
Resim 3.117. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı (Detay)

Çizim 3.85. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

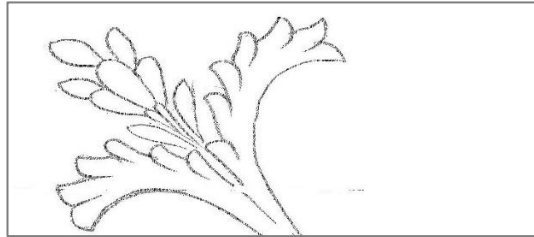
Resim 3.118. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.86. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.119. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

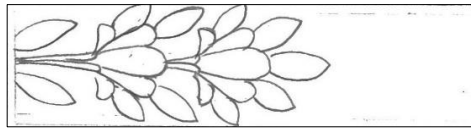
Çizim 3.87. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.120. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı

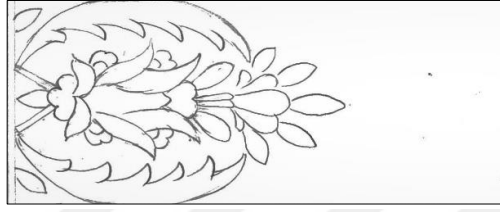
Resim 3.121. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezminatı (Detay)

Çizim 3.88. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

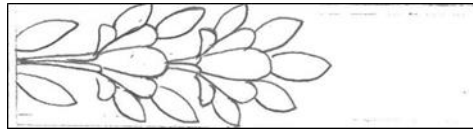
Resim 3.122. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.89. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

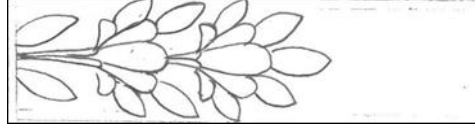
Resim 3.123. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.90. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

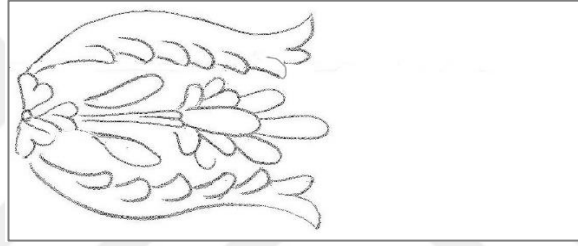
Resim 3.124. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.91. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

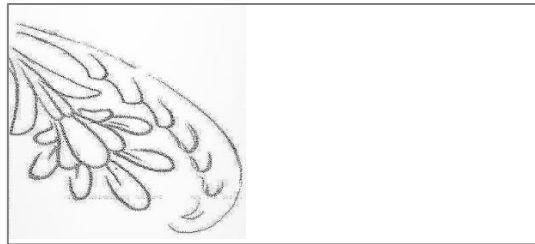
Resim 3.125. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.92. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.126. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.93. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Sure Başları

Yazma başlıklar 3787 envanter numaralı Kuran-ı Kerim’de 31 farklı şekilde surebaşı kullanılmıştır. Surebaşlarında zemin tamamen sıvama altın olup yazı alanları boş bırakılmıştır. Tezyinatlar da $\frac{1}{2}$ oranında simetri ve ters simetri uygulanmıştır. Kıvrımlı hançer yapraklar sıklıkla tercih edilmiş, bazılarında hançer yapraklar kullanılarak hatayi formu oluşturulmuştur. Hatayi formu oluşturulmuş dalların içerisinde gonca şeklinde, tonlama yapılarak boyutlandırılmış bitkisel motifler tercih edilmiştir. Dönemin karakteristik özelliğini yansıtan kurdele formu esere ayrı bir güzellik katmıştır. Basit yeşil yapraklarla motifler zenginleştirilmiş ve üç nokta uygulamaları uygulanmıştır.

Kullanılan motifler dönemin özelliklerini tamamen yansıtmaktadır. Renkler canlı ve tonlamalara yapılarak uygulanmıştır. Renk olarak beyaz üzerine tonlanmış pembe, mor, mavi, sarı, gülkurusu, yeşil renkler tercih edilmiştir.

85 numaralı surebaşı tezyinatında zemin tamamen altın sıvama olup yazı alanı boş bırakılmıştır. Sağ ve sol tarafta yazı alanının sağda ve solunda karşılıklı simetrik olarak barok üslupta bir tezyinat yapılmıştır. Tezyinat $\frac{1}{2}$ oranında simetrik olup, iki kenardan çıkan kıvrımlı, çok yapraklı hançer yapraklar beyaz zeminde boyanmış ve kırmızıyla detay yapılarak boyut kazandırılmıştır. Orta kısımda ise yeşil yapraklı, mavi renkli bir çiçek yapılmış, yine boyut kazandırılmış ve tezyinat böylece sonlandırılmıştır.

Resim 3.127. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası

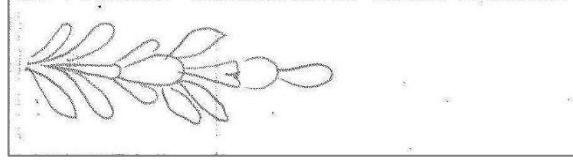
Resim 3.128. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası (Detay)

Çizim 3.94. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua Ketebe Sayfası çizimi

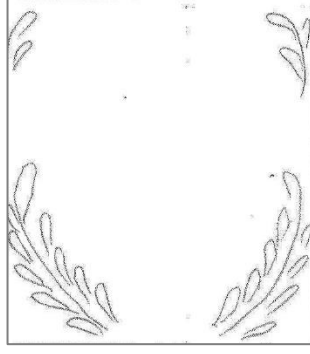
Resim 3.129. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı (Detay)

Çizim 3.95. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Çizimi

Resim 3.130. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Dua ve Ketebe Sayfası (Detay)

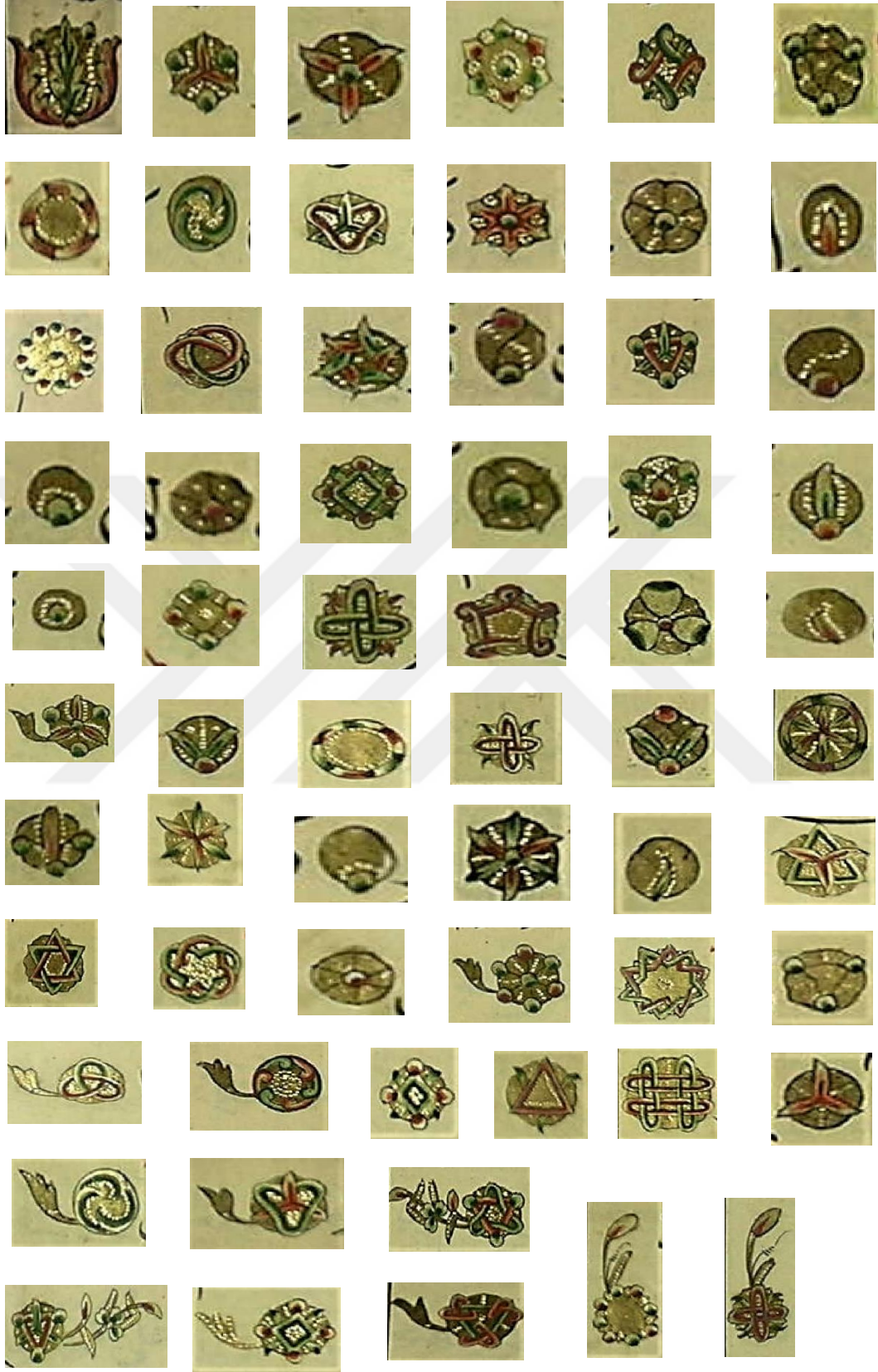
Çizim 3.96. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Dua Ketebe Sayfası çizimi

Ketebe ve dua sayfası

Eserin 24. sayfasında dua ve ketebe sayfası yer almaktadır. Dua sayfasında orta kısımda bulunan alan 3 kısma ayrılmıştır. Üst ve alt kısımda yazı alanı, orta kısımda yine baklava dilimi formunda cetvel içerisinde yazı alanı yer almaktadır. Bu kısımda 'Şöyleki..Karahisar şehri miraszade sıbyenlerin Kur'an öğrenmesi ve onun öğrencilerinden İsmail Şevki Börekçizade' yazmaktadır.

Tezyinata altın zemin üzerine $\frac{1}{2}$ oranında simetrik S ve C kıvrımlı yapraklardan, çiçeklerden ve pençlerden tasarım oluşturulmuştur. Renk olarak pembe, mor, yeşil ve gülkurusu tercih edilmiştir. Motiflere tonlama yoluyla boyut kazandırılmıştır. Bu alan dörtkenardan cetvellerle çerçeve içine alınmıştır.

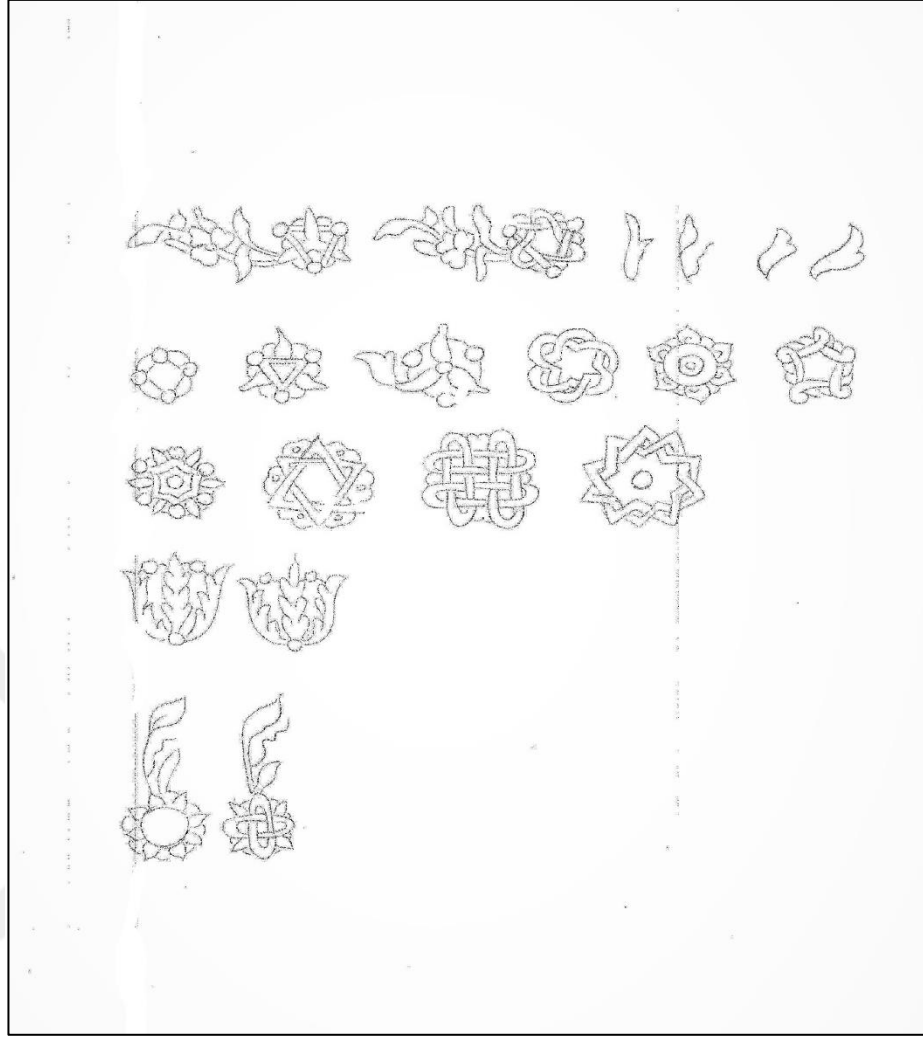
En son sayfada sayfa altın cetvellerle 12 sayfaya bölünmüş ve kırmızı ve siyah is mürekkebi ile nesih hatla yazılar yer almaktadır. Yazıların boşluklarına selvi biçimden basit yapraklardan sulandırma altınla tezyinat uygulanmıştır. Sayfa dörtkenardan altın kuzularla cetvellerle çerçeve içine alınarak tezyinat sonlandırılmıştır.

Resim 3.131. 03787 Envanter No: Kur'an-ı Kerim'in Durakları

Çizim 3.97. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durak çizimleri

Çizim 3.98. 03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Durak çizimleri

Duraklar

03787 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Duraklar tam olarak 19. yy eserlerine örnek verilebilecek çeşitlilik içermektedir. Formları yuvartlak, çiçek, yaprak, yıldız, değişik geometrik şekillerde çizilmişlerdir. Renk olarak altın renk ağırlıkta olup, gül kuru ve yeşil renkler tercih edilmiştir. Sayfada satır sonuna konulan duraklara yaprak ve gonca eklentilerine rastlanmaktadır dönemin karakteristik özelliğini yansıtan bu eklentiler duraklara daha zengin gösterişli bir görüntü kazandırmıştır. Duraklar eserin diğer bölümleri kadar önemsenmiş ve esere zenginlik kazandırmıştır. Çapları büyütülmüş küçüktezhipli birer madalyonu andırmaktadırlar.

3.3. TERCÜMAN 00001 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN İNCELENMESİ

ENVANTER :00001

NO

ESER TÜRÜ : Kur'ân-ı Kerim

BULUNDUĞU : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

YER

KOLEKSİYON : Tercüman

TARİHİ : 1283- 1866

HATTATI : -

MÜZEHHİP : ?

YAZI TÜRÜ : Nesih

DİLİ : Arapça

VARAK : 310

SAYISI

SATIR SAYISI : 15 satır

BOYUT : Kâğıt: 190x130 mm - Yazı: 135x78mm

MÜREKKEP : İs mürekkebi, üstübeç mürekkebi, Lal mürekkep

KÂĞIT : Çay rengi, Aharlı

ÖZELLİĞİ

TEZHİPLİ : Serlevha, Ketebe sayfası

SAYFALAR

CİLT ÖZELLİKLERİ : Kahverengi deri, lake cilt

Resim 3.132. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi

Çizim 3.99. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Cildi çizimi

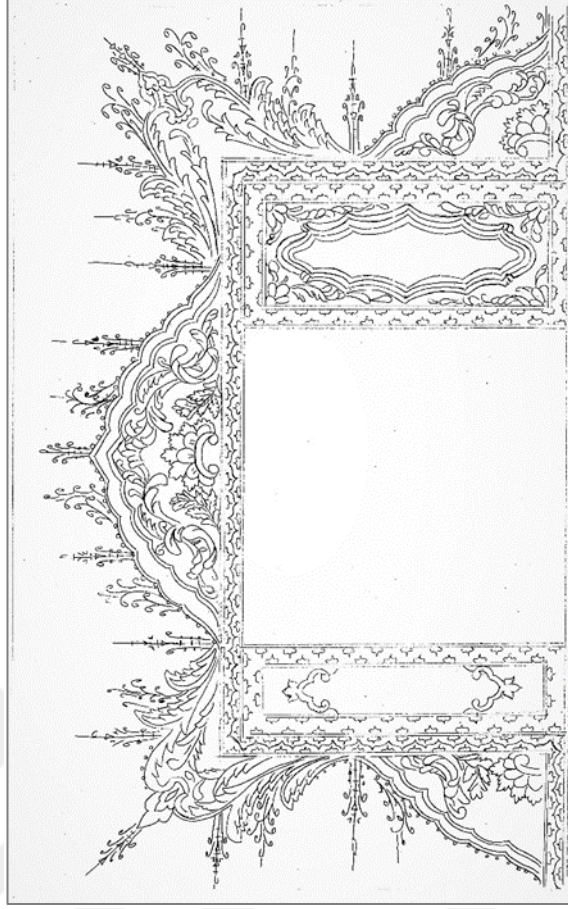
Eserin Cildi: Eserde cilt kahverengi deriden yapılmış olup lake ciltlere örnektir. Ciltte tezyinat olarak orta kısımda açık kahverengi ve sarı altında simetrik olarak Saltanat Güneşi motifi kullanılmıştır. Saltanat Güneşi motifinin formu beyzidir. Dörtkenardan 2 mm'lik altın cetvel çekilmiş ve kenar tezyinatına geçilmiştir. Kenarlarda ise köşebent mantığında fakat aralara da basit, yuvarlak ve çizgisel motiflerden tasarım oluşturulmuş ve serbest olarak kullanılmıştır. Bu alana iki çeşit altın cetvel çekilmiş ve dış kısmına daha geniş bordür biçimli altın zeminli kenar yapılmıştır. Eserin yine dış kısımda ikişer mm'lik ikişer altın cetvel çekilerek tezyinat sonlandırılmıştır.

Resim 3.133. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası

Resim 3.134. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevhası

Çizim 3.100. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Serlevha çizimi

Serlevha: Tercüman 1 nolu eserin 1b ve 2a sayfalarında serlevha tezyinatı yer almaktadır. Tamamen Barok üslupta yapılan bu eserde yazı alanı Hilye formunu andırır biçimde yuvarlak olarak çerçeve içine alınmış ve süslenmiştir. Yazı nesih hatla ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Yazı alanında altına Beyne's sütür tekniğinde süsleme yer almaktadır. Ayetlerin sonlarında yine basit yıldız ve penç formunda altınla durak gülleri yapılmıştır. Yazı alanı tam daire içerisine alınarak dört kenara simetrik, Barok üslupta tezyinat yapılmıştır. Dört kenardaki tezyinat da kendi içerisinde $\frac{1}{2}$ oranında simetrik akant dallardan basit süsleme yapılmıştır ve yeşil zemin üzerine bordo ile yapılan süslemede beyazla tonlama yapılarak 3 boyut kazandırılmıştır. Tam kenarda kalan kısımlar ise altın zemin boyanarak, altın zemin üzerine 3 nokta uygulaması yapılarak doluluk oranı sağlanmıştır. Bu alanın alt ve üst kısmında yatay dikdörtgen biçimli yazılı ve tezyinatlı alan bulunmaktadır.

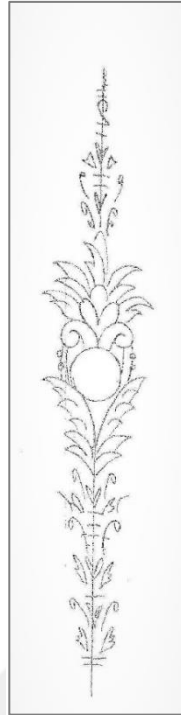
Alt kısımda üstübeç mürekkeple altın zemin üzerine yazılan yazı iki kenardan kırmızı renkteki havalı dendanlarla tezyinattan ayrılmıştır. Tezyinatta altın zemin üzerine

yeşil ağırlıklı Barok üslupta motifler kullanılarak tezyinat tamamlanmıştır. Bu alan dörtkenardan basit zigzaglı tek çizi ve tanımsız motiflerden oluşan kenar suyu tezyinatı yapılmıştır. Üst kısımdaki dikdörtgen kısımlı alanda ise üstübeç mürekkeple altın zemin üzerine yazı yazılmış ve kenarda beyaz dendanlarla çevrelenmiştir. En dış kısmında yazıyı tezyinatlı alanla ayıran boyutlu kırmızı ve beyaz renk kullanılmış ve boyut verilerek Barok üslupta bir dendan yapılarak tezyinattan ayrılmıştır. Dörtkenarda simetrisiz lacivert zemin üzerine altınla bitkisel motifler yapılarak tezyinat bu alanda sonlandırılmıştır.

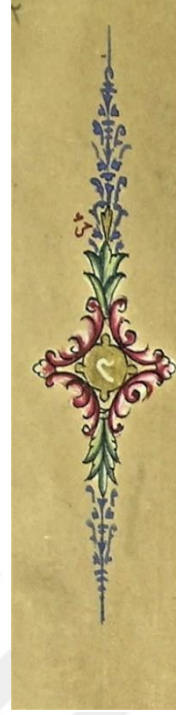
Üst kısımdaki dikdörtgen alan yine alt kısımdaki gibi kenar suyuyla çerçeve içine alınmıştır. Bunun dışında aynı mantıkta 3 kenarda sayfanın kenarına kenar suyu tezyinatı yapılmıştır. Sayfa kenarı tezhibinde ise yine tamamen Barok üslupta akant dallar, yapraklar ve çiçeklerden formlar oluşturularak tezyinat yapılmıştır. Motiflerde tonlama yoluyla boyut kazandırmaya gidilmiştir. Yeşil ve kırmızı motiflerdeki hakim renktir. Zeminde ise lacivert ve altın kullanılmıştır. Sayfanın ortasındaki mihrabiye formundaki alan dış kısımdan kalın altın dendanlar ve üzerindeki havalı lacivert dendanlarla sınırlandırılmış ve dış kısımda ise iki çeşit tığ kullanılmıştır. Köşelerde hançer yapraklar desenin sınırlarını belirlemiştir. Lacivert zeminli bu kısımda hançerler altında yapılmış ve sırtlarına havalı tahrir çekilmiştir. Tezyinat böylece sonlandırılmıştır.

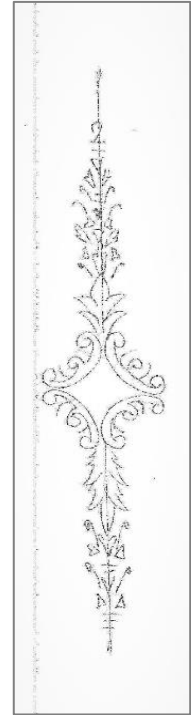
Resim 3.135. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.101. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

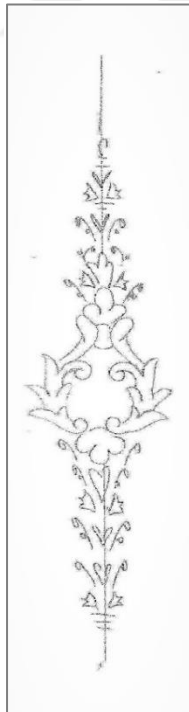
Resim 3.136. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.102. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

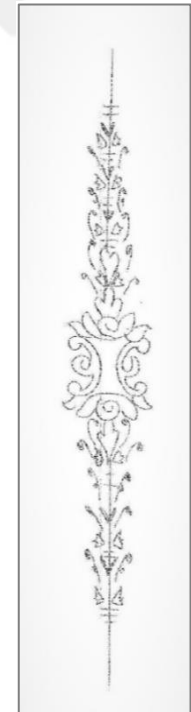
Resim 3.137. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.103. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

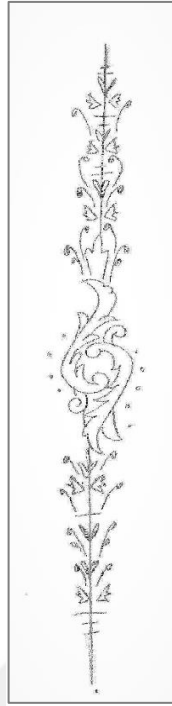
Resim 3.138. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.104. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.139. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.105. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

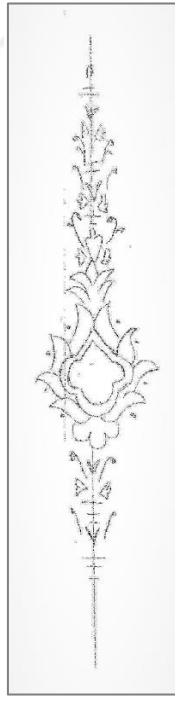
Resim 3.140. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.106. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

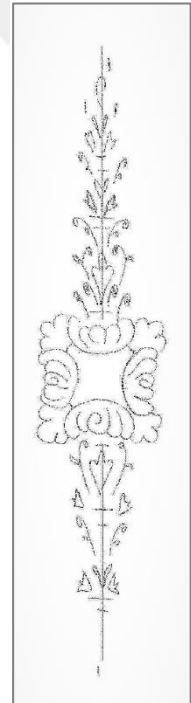
Resim 3.141. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.107. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

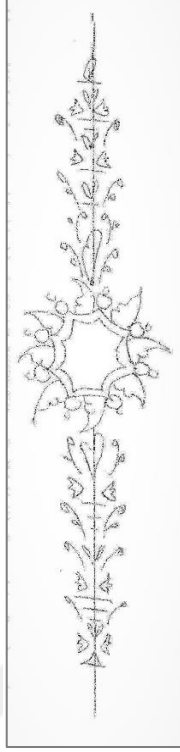
Resim 3.142. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.108. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

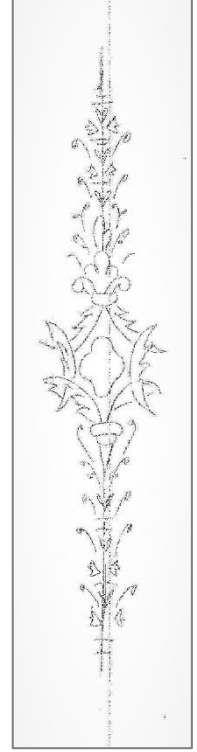
Resim 3.143. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.109. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

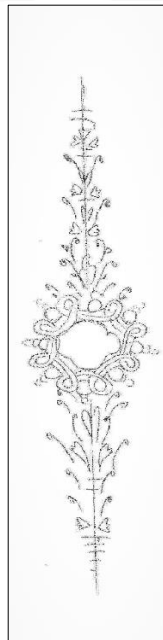
Resim 3.144. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.110. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

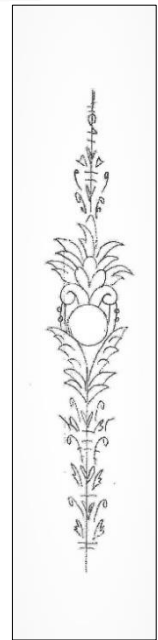
Resim 3.144. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.110. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

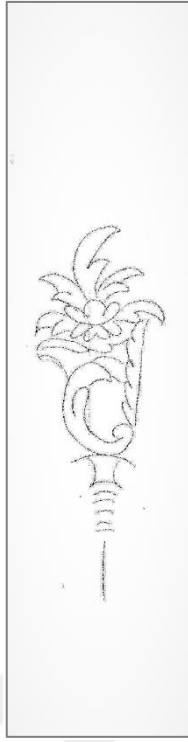
Resim 3.145. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.111. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

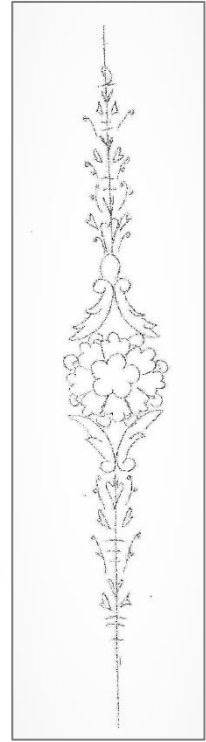
Resim 3.146. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.112. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Resim 3.147. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Çizim 3.113. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Gülü

Güller

Tercüman 1 numaralı eserde, 14 farklı gül bulunmaktadır. Güller barok üslupta olup renk olarak canlı renkler tercih edilmiştir. Pembe, açık yeşil, lacivert, beyaz, gülkurusu, turuncu renkler kullanılarak tonlamalar yapılmıştır.

Formları; oval, baklava dilimi, hatayi, C ve S kıvrımlı hançer yapraklar, penç ve yıldız şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Orta kısımlarında altın zeminli yazı alanları mevcuttur bu alanlarda üstübeç mürekkeple yazılmış yazılar bulunmaktadır.

Tığ olarak selvi biçiminde barok üslupta yapılmış birbirlerine benzer şekilde lacivert tığlar tercih edilmiştir.

Kuran-ı Kerim'in 4. Sayfasındaki gül barok üslupta yapılmıştır. Pembe, açık yeşil ve lacivertin kullanıldığı tezyinata orta kısımda daire şeklinde yazı alanı yer almaktadır. Bu alan altın zeminlidir. Hançer yapraklar, basit yapraklar ve C kıvrımlı akant dallardan desen oluşturulmuştur. Alt ve üst kısımdaki tığlarda lacivert renkte selvi şeklinde barok üslubunda yapılmıştır.

Eserin 5. Sayfasındaki gülde C ve S kıvrımlı akant dallar ve yapraklar ile her iki ucundaki iç içe geçmiş basit hançerlerden oluşturulmuştur. Orta kısımda yuvarlık yazı alanı yer almaktadır. Alt ve üst kısımda selvileşmiş tığlar lacivert renkte uygulanmıştır. Motiflerin her birine tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır.

Eserin 6. Sayfasında barok üslupta bir gül yapılmıştır. Pembe, lacivert, altın, yeşil renklerin tercih edildiği tezyinata orta kısımda altın zeminli yazı alanı bulunmaktadır. Lacivert zemin üzerine tek nokta uygulaması ile boşluklar doldurulmuştur. Motiflerin her birine tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Desen $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir.

Eserin 8. Sayfasındaki gülde ters simetrik biçimde yerleştirilmiş, C ve S kıvrımlı iki yaprak pembe renkte tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Orta kısımda yazı alanı yer almaktadır. Açık yeşil renkte detay yapılmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlar diğerleriyle aynıdır.

Eserin 9. sayfasında barok üslupla C ve S kıvrımlı akant dallar ve yapraklardan tezyinat oluşturulmuştur. Orta kısımda altın zemin bulunmaktadır. Selvi şeklinde tığlar diğerleriyle aynıdır.

Eserin 10. Sayfasındaki gülde $\frac{1}{2}$ oranında simetrik hatayi motifi ve içerisinde yazı alanı mevcuttur. İç kısımda altın zemin üzerine yazı yazılmış ve dış kısımda tonlama yapılmıştır. Beyaz renkli hatayiye kırmızı renkte tonlama yapılarak boyut kazandırılmıştır. Tığlar diğerleriyle aynıdır.

Eserin 12. sayfasındaki gülde 8 köşeli yıldız formunda ancak kırmızı renkteki dilimli yapraklardan desen oluşturulmuştur. Yapraklar beyaz zeminde olup kırmızı renkli detay atılmıştır. Orta kısımda zemin altın olup üstübeç mürekkeple yazı yazılmıştır. Yaprakların aralarına altın ve lacivert renkte tohumlar yapılmış, alt ve üst kısımdaki lacivert ve altın tığlar selvi biçiminde barok üslupta yapılmıştır.

Eserin 13. Sayfasındaki gül de barok üslupta yapılmış olup basit hançer yaprakları birbiri içerisine geçirilmiş şekilde oluşmaktadır. Yeşil ve kırmızı olarak uygulanmış yapraklarda tonlama yapılmış ve boyut kazandırılmıştır. Tığlar yine aynı mantıktadır.

Eserin 15. Sayfasında geçme biçiminde kurdelelerden bir form oluşturulmuştur. Madalyonu andıran bu formda kırmızı, altın, pembe ve lacivert renkler tercih edilmiştir. Orta kısımda yazı alanı bulunmaktadır. Tığlar diğerleriyle aynıdır.

Eserin 16. Sayfasındaki tığ da barok üslupta yapılmış olup $\frac{1}{2}$ oranında simetrik olarak uygulanmıştır. Yeşil ve pembe renklerin tercih edildiği tezyinatta alt ve üst kısımda altışar yapraklı basit motifler uygulanmıştır. Orta kısımda yazı alanı yer almaktadır.

Eserin 19. Sayfasındaki gülde barok üslupta yapılmış olup $\frac{1}{2}$ oranında simetrik olarak uygulanmıştır. Orta kısımda detaylı penç motifi yer almaktadır. Beyaz yapraklar içerisine motifte lacivert detaylar atılmıştır. Penç motifi yapraklarının arasındaki goncalara ise altın ve turuncu renkler tercih edilmiştir. Alt ve üst kısımdaki hançerlere de yine turuncu renkte tonlama yapılmış ve boyut kazandırılmıştır. Alt ve üst kısımdaki tığlar yine barok üsluptadır.

Resim 3.148. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı

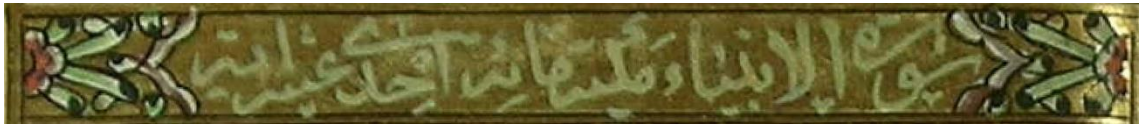
Resim 3.149. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı (Detay)

Çizim 3.114. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziniatı çizimi

Resim 3.150. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

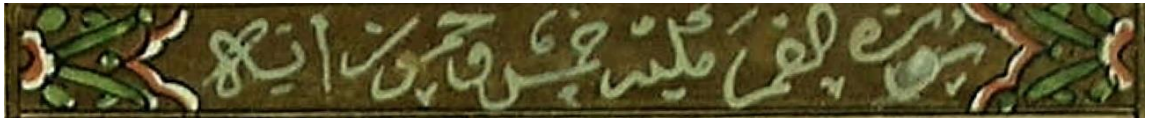
Resim 3.151. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.115. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı çizimi

Resim 3.154. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.155. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.117. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.157. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.158. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.118. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

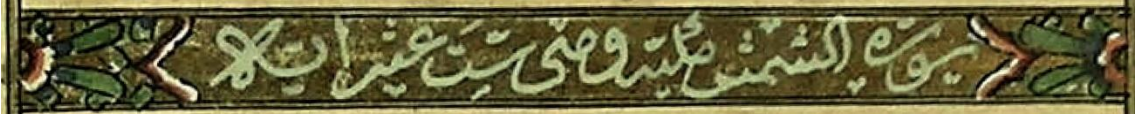
Resim 3.159. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziyatı

Resim 3.160. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziyatı (Detay)

Çizim 3.119. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Teziyatı

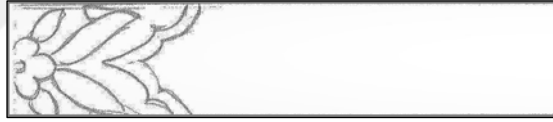
Resim 3.161. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.120. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.62. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.121. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

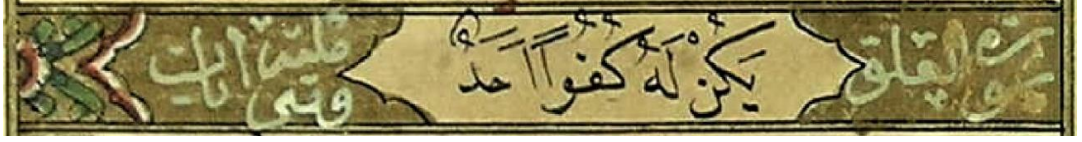
Resim 3.163. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.164. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.122. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.165. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.123. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.166. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

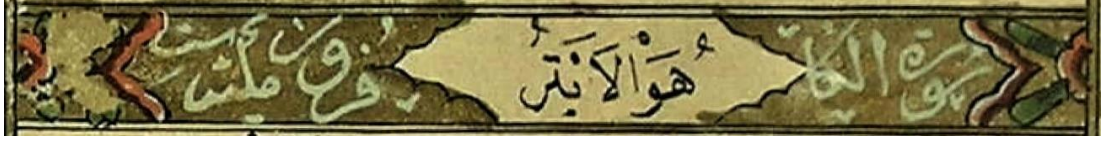
Çizim 3.124. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.167. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.125. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başı Tezyinatı

Resim 3.168. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.125. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı

Resim 3.169. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı (Detay)

Çizim 3.126. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı

Resim 3.170. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı (Detay)

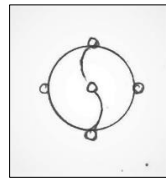
Çizim 3.127. 00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure Başlı Tezyinatı

Sure Başları

00001 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in Sure başları dönemin özelliğini yansıtır şekilde tasarlanmıştır. Parlak renkler tonlamalar tercih edilmiştir. Bu eserde sure başları çeşitlilik göstermemektedir. Genellikle birbirinin tekrarı benzer şekilde sure başları tercih edilmiştir.

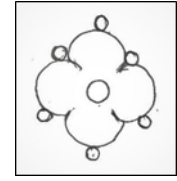
Resim 3.171. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Çizim 3.128. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

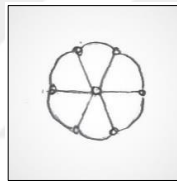
Resim 3.172. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Çizim 3.129. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

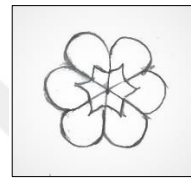
Resim 3.173. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

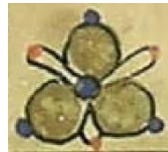
Çizim 3.130. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

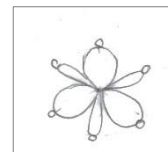
Resim 3.174. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Çizim 3.131. 00001
Envanter Numaralı
Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Resim 3.175. 00001 Envanter
Numaralı Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Çizim 3.132. 00001 Envanter
Numaralı Kur'an-ı Kerim'in
Durağı

Duraklar

00001 envanter numaralı eserde 5 farklı formda durak kullanılmıştır. Formları salyangoz ve dört, beş ve altı yapraklı penç şeklindedir. Dönemin özelliklerine yansıtan duraklar, sıvama şeklinde altın ile boyanmışlardır. Motiflere mavi ve kırmızı renkli noktalarla zenginlik kazandırılmıştır. Bu eserde duraklar birbirinin tekrarı şeklinde uygulanmıştır.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Medeniyetlerin değeri bıraktıkları izlerle anlaşılır. Bu izler tarihî ve sanatsal değeri olan eserler sayesinde toplumların kültür, medeniyet ve yaşam biçimlerini gösterir. Süsleme sanatı da insanlık tarihinin her dönem ve zemininde çeşitli şekillerde ve farklı anlayışlarla var olagelmıştır.

Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra girdikleri bu yeni medeniyet çevresinde her bakımdan ve bilhassa ilim ve sanat bakımından büyük katkıda bulunmuşlardır. Bunun nedeni ise sanat ve sanatçıya verdikleri destek; kitaba ve yazıya duydukları sevgidir. Türk sanatları içinde önemli yere sahip olan kitap sanatları Türklerin elinde kıymetini bulmuş değerini katlamıştır.

Türk kültüründe İslam dinine kutsal kitabına duyulan saygı ve değer kitap sanatlarının bu denli gelişip zengin eserler ortaya konmasına ve günümüze gelmesine vesile olmuştur.

Bu bağlamda Süleymaniye kütüphane koleksiyonlarından nuriarlasez 88, yazma başlıklar 03787 ve tercüman 00001 nolu eserleri yüzlerce eser arasından seçerek incelemeye değer gördük.

Nuriarlasez 88 envanter numaralı eserin cildi tamamen barok üslupta tezyin edilmiştir. Eserin serlevha tezyinatında yazı alanındaki koltuklar, başlık süslemesi ve taç kısmı klasik üslupta ve paftalara bölünerek süslenmiş de tek tip motif kullanımıyla barok dönemine ait olduğu il bakışta anlaşılmaktadır. Serlevhanın kenar süslemesi ise tamamen baroktur. Altın kullanımı oldukça fazladır. Tığlar yine kendi dönem özelliklerini yansıtmaktadır.

Yazma başlıklar 03787 envanter numaralı eserin cild süslemesindeki boşluk doldurmak için kullanılan nokta uygulaması barok döneminin özelliklerindedir. Serlevha tezyinatında zemin sıvama altındır. Yazı alanı beynes’sütur tekniğinde süslenmiştir. Yazının etrafı ve taç kısmı kullanılan renk, motif ve tasarım bakımından 19. Yüzyıl barok üslubunun güzel bir örneğidir.

Tercüman 00001 envanter numaralı eserin cildinde kullanılan saltanat güneşi motifi kendi döneminin özelliklerindedir. Motifin etrafı sadedir. Eserin serlevhası

tamamen barok üsluptadır. Barok döneminde kullanılan tığ motifleri burada kendini iyice göstermiştir. Eserde kullanılan güller yine aynı üslupta yapılmıştır.

İşçilik ve motif bakımından zayıf olan eserlerin tezyinatında renk zenginliği dikkat çekmektedir. Hemen hemen kullanılan bütün motiflere tonlama yoluyla boyut kazandırılmıştır. Renk zenginliğinin asıl sebebi ise motiflerdeki tonlamalardır.

19. yy ait bu üç eserde renkler parlak, tonlamalar yapılarak motiflere boyut kazandırılmıştır. Üç eserde de barok üslubun etkileri görülmektedir. 88 envanter numaralı eserde klasik üslup tercih edilmiş olsa da koltuk tezyinatında kullanılmış olan tek tip motifler eserin 19.yy la ait olduğunu göstermektedir. 03787 envanter numaralı eserde ise kurdeleler, dallar, çiçekler, yapraklar ve buketler kullanılmış tam olarak barok tarzını yansıtmaktadır. Bu eserde diğer eserlerden farklı olarak çok sayıda farklı ve zengin motiflerden oluşan duraklar kullanılmıştır ve tığlar yaprak ve penç ve goncalardan oluşmuştur, diğer iki eserde ise tığlar selvi biçimindedir. Ayrıca üç eserde bolca altın kullanılmış olması dönemin diğer bir özelliğidir.

Sonuç olarak kitap sanatları bakımından incelediğimiz bu üç eser renk, desen, motif ve üslup bakımından 19. Yüzyıl dönem özelliklerini tamamıyla bünyelerinde taşımaktadır. 19. yüzyılın parlak renkleri kıvrımlı dalları motiflere boyut verilmeye çalışılmış boyama üslubuyla dönemin özelliğini tam olarak yansıtmaktadırlar.

LÜGATÇE VE TERİMLER

Barok Üslûbu: Klasik Rönesans üslûbuna karşı XVII. asırda İtalya’da doğmuş, yuvarlak şekillerin hâkim olduğu, çok süslü mimari ve tezyînî bir üslûptur.

Başlık: Yazma eserlerde ilk sayfanın üst başına yapılan süslemeli kısma verilen isim.

Bezeme: Çoğunlukla yazma, bazen de basma kitaplarda görülen tezhip, minyatür vb.

Beyn – es – Suttur: Eski yazma kitapların satırları arasına yapılan yaldızlı tezyînat hakkında kullanılır tabirdirüsleme.

Bitkisel Motifler: Tezhip sanatında kullanılan motiflerdir. Bordur: Şerit bezeme.

Bulut: Tezhipteki süsleme unsurlarından biridir. Çin bulutu da denir. Çok fazla stilize edilmemiştir ve çizgiler bulut görünümü verir.

Cilbend: Yazma kitap ciltlerinin muhafazası için kullanılan kutu.

Dal: Tezhip sanatında bitkisel motifleri veya rûmî unsurları desen haline getiren, bir arada tutan; belli kurallar dâhilinde çizilen çizgilerdir.

Dendan: Farsça 'diş' demektir. Yazıda 'sin' dişlerine verilen addır. Tezhipte ise, tezhiplenmiş kısımları çevreleyen, desenden ayrı çizgilerden müteşekkil diş benzeyen şekillere denir.

Desen: Yalnız çizgilerle boyasız olarak yapılan resim.

Divân: Klasik Türk edebiyatında bir şairin bütün manzumelerini bir araya toplayıp sıraya koyduğu şiir kitabı.

Ferman: Buyruk, emir. Divân-ı Hümâyün veya Paşakapısı’ndakidivânlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirleri.

Girift: Motifleri içiçe olan süsleme. Kıvrım ve dallar, örgü gibi birbirinin içinden geçmektedir. Geometrik olanlarına geçme denir.

Gonca: Henüz açmamış çiçek.

Hak: Maden, taş, ahşap gibi malzemeler üzerine yazı, motif vs. oymak, kazımak.

Hatâyi: Muhtelif çiçeklerin dikine kesitinin, anatomik çizgilerinin üslûplaştırılmasıyla ortaya çıkan süsleme motifi.

Hilye-i Şerif: Süs anlamında Arapça bir kelimedir. Hazreti Peygamber'in vasıflarını anlatan eserlere de bu ad verilir.

Hurde-Rûmi: Rûmi veya başka bir motifi süslemek gayesiyle kullanılan, küçük boy, sade rûmî motifi.

İç Kapak: Dış kapaktan sonra gelen, bazen boş bazen de eserin adı ve vakıf mühürlerinin bulunduğu yaprak.

İğne Perdahı: Altın zemin üzerine, ucu kütleştirilmiş iğneyle hafif bastırmak suretiyle yapılan noktalara veya üçlü nokta gruplarına verilen isim.

İstif: Yazıda kompozisyon

Kıt'a: Parça, cüz, bölüm veya kısım. İstilah olarak; orta boyda bir kitap ebadındaki kâğıdın tek yüzüne bir veya birkaç nevi hatla yatık veya dik konumda yazılan, ekseriya dikdörtgen biçimindeki hat eserleri. Kıt'alar, genellikle murakka'aların parçalanarak ayrılmasından ortaya çıkmıştır.

Kitâbe: Âbidelerin, binaların, iç ve dış duvarlarına mermer, taş, ahşap, çini, maden vs. Maddeler üzerine oyma veya kabartma şeklinde işlenmiş manzûm veya mensûr ifadeler.

Kubur: İçerisine kalem, kalemtıraş ve makta konulan silindir biçimindeki kalemdân, kalemlik.

Levha: Hat istilâhı olarak; üzerine yazı yazılan ve çerçevenerek duvara asılan yazı.

Madalyon Süsleme: Tezhipte ve ciltçilikte kullanılan beyzi ve dilimli süsleme motifi

Mahfaza: Genelde yazma kitap, mücevher, kalem, silah gibi değerli eşyayı muhafaza etmek ve bozulmaktan korumak için kullanılan kutuya mahfaza veya çekmece denilirdi.

Murakka: Meşkler, kıt'alar ve kasidelerin yazılı olduğu sayfaların körük şeklinde ciltlenmesiyle oluşmuş yazmalardır. Yazıların etrafı cetvellenip, koltuk deseni veya kenar deseni de dahil edilerek süslenmiştir. Kıt'alann bir araya getirilmesiyle hazırlanan albümlere de murakka ismi verilir. Eski el yazmalarında, âhârlenmişkağıt yaprağının her iki tarafına da eser metni yazılır ve gereken tezyinât yapılır; nihâyet dışına kap geçirilerek, yani ciltlenerek kitap haline getirilmiş olurdu. Buna da murakka denir.

Musavvir: Tasvir, resim yapan; ressam.

Muşta: Baskı âleti.

Mücellithane: Cilt evi

Müellif: Kitabı yazan yazarın adıdır.

Müfessir: Tefsir ile uğraşan, (metni açıklayan) ilahiyatçılara verilen isimdir.

Mühre: Tezhipte altınla yapılan süslemelerin parlatılması için kullanılan akikten veya camdan yapılmış ucu sivri alet. Parlatma işine de “mühreleme” denir.

Mürekkep: Yazı yazmakta, desen çizmekte, baskı işlerinde kullanılan çeşitli renk ve kıvamdaki sıvı halindeki birleşik

Müselsel: Ardı ardına, peş peşe açılan, bir sıra teşkil eden, zincir gibi birbirine bağlı olan. İstilah olarak; hat sanatında, sülüs veya celî sülüsün, kelime veya harf gruplarının birbirinden ayrılmadan yazılan şekli.

Müstensih: Kitabı yazan kişidir

Nakışhâne: Saraylarda hattat ve nakkaşların çalıştığı yere nakışhâne veya nakkaşhâne denir.

Nakkaş: Resim ve nakış yapan

Negatif: Teyzini sanatlarda kullanılan motiflerin içlerinin mürekkeple doldurulması.

Nevregân: Mücellitlerin mukavva ve deri oymakta kullandıkları âletin adı. Eğri ve ağzı keskin olan bu bıçağın ucuyla katı’da yapılırdı.

Ortabağ: Simetrik iki motifi birbirine bağlayan motif.

Pafta: Kapalı form (alan).

Papirüs: Yaklaşık bin yıl süreyle Önasya ülkeleriyle eski Batı’da kültürel hayata hakim olan bir yazı malzemesi, kağıt. Ana vatanı Mısır idi.

Parşömen: Suya batırılmış kazınmış ve kurutulmuş hayvan derisinden yapılan bir yapı malzemesidir. Bu işlem sonucunda gergin, sert ve görece esneksiz bir tabaka elde edilir.

Penç: Tezhipte kullanılan ana motiflerden biridir. Muhtelif çiçeklerin kuş bakışı görünümünün üslûplaştırılmasıyla meydana getirilen motiftir. Genelde beş yapraklı olarak kullanıldığı için bu ismi almıştır.

Perdaht: Parlaklık verme, parlatma.

Pervaz: Kenar.

Rokoko: Fransa’da 17.yy dan sonra ortaya çıkmış bol kavisli mübâlağalı bir süsleme üslubu.

Ruganî: Yağlı. İstilah olarak; deri ciltlerle, kubur gibi sanat eserleri üzerine yapılan nakış ve resimlerin korunması ve parlak görülmesi için üzerine sürülen madde, yağ.

Sarıлма Rûmi: Üzerine sarılmış çıkmalarla süslü rûmî motifi.

Şikâf: Halkâri yapılan işlerin üzerine boya konmasına denilir. Boyalı halkâr demektir.

Şükûfe: Çiçek, tezhipte tabîi veya belli bir üslûba göre yapılan çiçek motiflerine dayalı süsleme tarzı.

Tahrir/Kontur: Tezhipteki süsleme unsurlarının boyadan veya altından sonra kenarlarına çizilen ince çizgilere verilen ad. Kaydetme, yazma anlamlarına da gelir.

Teber: Ucu sivri demir, Ciltçilikte altın yıldız üzerine tarama süs yapmakta kullanılır.

Temellük: Yazma eserin ait olduğu kişiyi veya kitaplığı bildiren yazı, kayıt. Genellikle zahriye sayfalarında bulunur.

Temme: Eskiden kitapların bittiği yere konulan ve “tamam oldu, bitti” manâsına gelen tabir. Temme işareti ikisi yukarda birisi onların altında olmak üzere üç mim harfidir. Bazen bu işaretler konulmadan sadece “temme” de yazılmıştır.

Tezyînat: Bir şeyin üzerine yapılan süslemeler.

Tirfil: Süsleme sanatlarında desende yer alan boşlukları doldurmak için serbest fırça hareketi ile yapılan çizgi veya noktalardan oluşan şekil.

Tomar: Parşömen, papirüs ve daha sonra kâğıt gibi yazı malzemesinden yapılmış belirli ölçüde varak.

Tuğra: Fermanlarda ve buyruklarda padişahın imzası demek olan grafik şaheseri, Tuğrada padişahın ve babasının adı ve başarısını dileyen bir ibare bulunur. Tuğra yazmaya tuğra çekmek, yazana da tuğrakeş denir.

Unvan Sayfası: Yazmalarda daha çok tek taraflı, metnin başlangıcında, üstte bulunan tezhipli kısım.

Üslûp: Bir sanatçının veya devrin kendine has anlatım biçimi, ifade yolu, stil.

Varak: Kâğıt parçası kâğıt yaprağı, iki sayfadan ibaret yaprak, pusula, yazılmış kâğıt. Kitap sanatlarıyla uğraşan sanatkârlar arasında, çekiçle dövülerek sigara kâğıdından daha ince bir yaprak haline getirilmiş altına varak veya altın varak denir.

Zemin Doldurma: Bir tezhibin şekli belli olup altınları sürülerek tahriri bitince araları münasip renklere boyanırsa buna zemin doldurma denilir.

Zer-efşân: Tezhip sanatında altın serpilerek yapılan bezeme. Varak altının elek üzerinden jelatinli su veya yumurta akı sürülmüş bir zemine serpiştirilmesidir.

Zer-ender-zer: Altın içinde altın, iki renk veya tek renk altının mat ve parlak şekillerinin kullanılarak işlenmesiyle ortaya çıkan klasik tezhip tekniği

Zerendûd: Ezilmiş varak altının zer mürekkep haline getirilerek beyaz veya renkli kâğıda fırçayla sürülmesiyle hazırlanmış hat veya tezyînat eseri.

Zırnık: Deri işçiliğinde ve levha süslemesinde kullanılan toprak boya. Aslı arsenik sülfür olan bu boya zehirlidir, mürekkep yapımında kullanılır.

KAYNAKÇA

- Acar Ş. (1996). “Hat Sanatı ve Hattatlık” *Antik Dekor Dergisi*, İstanbul : (S.36) -78
- Acar Ş. (1998). “Sanat Değeri Taşıyan El Yazması Kitaplar”, *Antik Dekor Dergisi*, İstanbul: (48)- 80.
- Arıtan, A. S.(2002). Anadolu Selçuklu Cilt San’atı”, *Türkler*, Ankara: (c. VII), Yeni Türkiye Yayınları.
- Arıtan A. S, (1993). “Ciltçilik”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aksu H. (2005). “Osmanlı Sonrası Türk El Sanatlarının Diriliş Serencamı”, *El Sanatları Dergisi*, s.1, 52.
- Akar A. ve Keskiner C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, İstanbul: 22. Tercüman Yayınları.
- Aksoylu H. (2005) “Tezyin Sanatı ve Tabiat, Müzehhip Karamemi ve Ekolü”, *El Sanatları Dergisi*, s.1, 150.
- Alparslan, A. (2015). “İslâm Yazıları”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, (Ed. Ali Rıza Özcan) TC. 34. Ankara: Kültür ve Turizm Bak. Yayınları.
- Alparslan, A. (1997). “Tezhip Sanatı”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: III, YEM Yayınları.
- Alparslan, A. (1999). *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Alparslan, A. (1992). *Türk Büyükleri Ünlü Türk Hattatları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Başbakanlık Basımevi.
- Alparslan A (1993). “İslam Yazı Sanatı” *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul: (c. XVI, s. 459-460). Çağ Yayınları.
- Alparslan A (1997) “El Yazması”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: (c.1), 508, YEM Yayınları.
- Arseven C. E. (1983). *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: , (c.1), 342, MEB Basımevi.

- Arseven C.E. (1950). “Minyatür”, *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: (s. III), 1422, Milli Eğitim Yayınları.
- Aslanapa O. (1993). Türk Sanatı El Kitabı, İstanbul: 195, İnkılap Kitabevi.
- Aşıcı S. (2012). “Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih”, *Hat ve Tezhip Sanatı*, , Ankara : , 310-313. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Barutcuğil H. (2007) “Ebru”, *Türklerin Ebru Sanatı*, (Ed. Hikmet Barutcuğil), I. Bsk, Ankara: 13, TC. Kültür ve Turizm Bak. Yayınları.
- Barutcuğil H. (1999). “Ebrû Sanatımız”, *Osmanlı Ansiklopedisi, Osmanlı Kültür ve Sanat*, Güler Eren (Ed.), Ankara: (s. XI), 197, Yeni Türkiye Yayınları.
- Bağcı S., Çağman F., Renda G. Ve Tanındı Z. (2006) , *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul: 13, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Berk S. (2006)*Hat San'atı Tarihçe, Malzeme ve Örnekler*, İstanbul: 18-19. İSMEK Yayınları.
- Balkanal Z. (2002) “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler*, Ankara, : (XII), 342. Yeni Türkiye Yayınları.
- Baltacıoğlu İ.H. (1958), *Türklerde Yazı Sanatı*, Ankara: 69, Mars Matbaası.
- Bayraktar N. (1970). ‘Yazma Eserlerin Değerlendirme Ölçüleri ve San 'at Değerleri’, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, (s.1), 321.
- Bektaşoğlu, M. (2009) *Anadolu'da Türk İslam Sanatı*, Ankara: DİB. Yayınları.
- Birol İ.A (2014) , *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul: 43, Kubbealtı Yayınları.
- Birol İ.A. (2012). “Tezhip” *DİA*, TDV, İstanbul: 61.
- Birol, İ. (2013). *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: , 44.
- Binark İ. (1978). “Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı”, *Vakıflar Dergisi*, Ankara: (s. 12), 274, Mars Matbaası.
- Binark İ. (1975), *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*, Ankara: 13, Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.

- Cansever M. (1996) , “Klasikten Rokoko’ya zengin Motifli Şemseleriyle Cilt Sanatı”, *Art Decor Dergisi*, s. 42, 194.
- Cunbur M. (1997). “Türklerde Tezhip Sanatı”, *Türk Dünyası El Kitabı II*, Ankara: 444 Türk Kültür Araştırma Enstitüsü.
- Cunbur M. (1992). “Türklerde Cilt San’atı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: 455. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çağman F. ve Tanındı Z. (1979). *İslam Minyatürleri*, İstanbul: 54. Sanat ve Kültür Yayınları.
- Çakırtaş A. (2015). “Kitaba İşlenen Medeniyet” *Türk Cilt Sanatı, İsmek El Sanatları Dergisi*, İstanbul: (s.7), 114. İsmek Yayınları.
- Çelebisi H. (2003). Hasan Çelebi, Altan Matbaacılık, İstanbul: 10, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.
- Çığ, K. (1971). *Türk Kitap Kapları*, Yapı ve Kredi Bankası, İstanbul: 8- 9, Doğan Kardeş Matbaacılık.
- Dere Ö. F. (2007) , Ebrû Sanatı, İsmek Yayınları, , 14.
- Derman Ç. (1979).“Osmanlı Asırlarında Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara: 112, Yeni Türkiye Yayınları.
- Derman Ç. “Osmanlı Asırlarında, Üslup ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, (s.XI). 116-117.
- Derman Ç. (1994). “Tezhip”, *DİA*, ., İstanbul: (s. XII), 65. TDV. Yayınları.
- Derman Ç. (2002). “Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara: (s.XII 298). Yeni Türkiye Yayınları.
- Derman Ç. *Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler ve Malzeme*, s.526 Derman U. (1997). “Hat” *İslam Ansiklopedisi*, , XVI, 429. Diyanet Vakfı Yayınları.
- Derman U. (2007).‘ ‘Nesih’’, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: (1), 313Diyanet Vakfı Yayınları.
- Derman U. (2012). Cilt ve Ebru Sanatı”, *İslâm Sanatları Tarihi*, (Ed. Muhiddin Serin), Eskişehir:157.

- Derman F.Ç. (1999). “Osmanlı Asırlarında, Üslûp ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, Ankara: (s.XI), 108, Yeni Türkiye Yayınları.
- Demiriz Y. (1982). ”Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, İstanbul*: 977.
- Didinal T. (1990). “Bir Süsleme Sanatı Osmanlı Tezhipleri”, *Kültür ve Sanat Dergisi*, Ankara: (8)- 35, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Duran G. (1999). “18.yüzyıl Müzehhip, Çiçek Resamı ve Lâke Üstadı Ali Üsküdarî”, *Osmanlı Ansiklopedisi, Osmanlı Kültür ve Sanat*, Güler Eren (Ed.), Ankara: (s.XI), 126-127, Yeni Türkiye Yayınları, Yayınları.
- Duran G. (2008). “*Ali Üsküdârî, Tezhip ve Ruganî Üstâdı, Çiçek Ressamı,*” Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 22.
- Duran G. (2015). “18 Yüzyıl Tezhip Sanatı”, Hat ve Tezhip Sanatı, Ankara: 397, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Dülger F. (2008). *Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları Cilt Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi, Konya: 23.
- Ertuğ Z. (1999) “Minyatürler ve Tarihi Belge Özellikleri”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, , XI, 180.
- Ersoy A. (1988) *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul: Akbank Yayınları.
- Gündüz H. (2003). “Yazı ve Tezhip Şaheseri Derviş Alinin Kuran-ı Kerimi” İSMEK El Sanatları Dergisi, İstanbul: (s.3), 36.
- Gündüz H. (2008). “ Hat, Tezhip ve Tasvir sanatının görkemli buluşması”, *Delail-ül Hayrat*, İSMEK El Sanatları Dergisi, İstanbul: (s.5), 134-138.
- Gündüz H. ve Taşkale F. (2001). *Rakseden Harfler*, Antik A.S. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İnal G. (1997). “Türk-İslâm Minyatürü”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, YEM, İstanbul: (s. II), 1263.
- Keskiner C. (2010). “Türk Minyatür Sanatı Üzerine Düşünceler”, Mehmet Turgut Doğan (Ed.), *Geleneksel Türk Kitap Sanatları Bugünün Ustaları*, , İstanbul: 61. Kültür Sanat Basımevi.

- Keskiner C. (1996). “Hatları Bezeyen Işıltılı Motifleriyle Türk Tezhip Sanatı”, *Art Decor Dergisi*, İstanbul: (s.39), 210.
- Keskiner C. (2004). *Minyatür Sanatında Doğa Çizim ve Boyama Teknikleri*, Ankara: 12-13.
- Küpeli G. (2012). “Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Bâyezid Dönemi”, Ali Rıza Özcan (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: 321. Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Kurfeyz N. (2003). *Emek Sabır Sevgi Tezhip*, İstanbul:7.
- Kut G. “Yazma Eserler ve Konuları”, *Antik-Dekor*, İstanbul: (s.2), 52, Antik A.Ş. Yayınları.
- Mahir B. (2005). “Minyatür”. *İslam Ansiklopedisi*, (s. XXX), 118, Diyanet Vakfı Yayınları.
- Mahir B. (1988). “Saz Yolu”, *Türkiyemiz*, Ankara: (s.54), 28.
- Mahir B. (1999). “Anadolu’da Türk Minyatürünün İlk Örnekleri”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara: (s. XI), 171, Yeni Türkiye Yayınları,
- Mesara G. “Kanunini Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, Özcan, A. R. (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı*, (s. 362-363). Ankara: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Mesera G. (1996) “18. ve 19.yüzyıl Osmanlı Fermanlarından Çiçekler”, *Kültür ve Sanat, Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, Ankara: (s.30), 21, Türkiye İş Bankası Yayınları
- Odabaş H. (2011). *Osmanlı Yazma Eserleri ve Türkiye’de Yazma Eser Kütüphaneciliği*, Bilig, Ankara: (s.56), 145.
- Okumuş A. (2016). *Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko*, Ankara: İlke Basım Yayım.
- Ovalıoğlu İ. (2007). *Osmanlı Belgelerinde Ebru ve Etiket, Arşivin Rengi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: s(XII).
- Öney G. (1992) *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*, Ankara: 175, Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Özen M.E. (1997). “Süheyl Ünver’in Lâke Eserleri, Art-Dekor, İstanbul: (s.52-53), 94 Hürriyet Matbaacılık.
- Özen M. E. (1998). *Türk Cilt Sanatı*, Ankara: 9, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özen M.E. (2003). *Türk Tezhip Sanatı*, İstanbul: 9-10, Gözen Kitap ve Yayın Evi,
- Özcan, A. R (1993). “*Osmanlılarda Kitap Sanatları, Osmanlılarda Cilt*”*Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Özcan A. R (Ed.). (2005), *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: 13, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özcan Y. (1990), *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi*, Ankara: 5, Kültür Bak Yayınları
- Özkeçeci İ. (1992).*Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler*, Erciyes Üniversitesi matbaası, Kayseri : s.13.
- Özkeçeci İ. (2007).*Yazma Eserler ve Düşündürdükleri*, İsmek El Sanatları Dergisi, İstanbul: S.4, s.78.
- Özkeçeci İ. (2002). “Kur’ân Tezhiplerinin Tarihi Gelişim İçinde Estetik Değerlendirilmesi”, 8. *El Sanatları Sempozyumu*, (344-370), İzmir: 353.
- Özkeçeci İ.(1992). *Gevher Nesibe Sultan Anısına Düzenlenen Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler Tebliğleri*, 8.
- Renda G. (1977). *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700–1850*, Ankara: (c.17), 15-17. *Hacettepe Üniversitesi Yayınları*.
- Sarıçam İ. ve Erşahin S. (2011). *İslâm Medeniyeti Tarihi*, Ankara: 195 Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sefercioğlu N. (1960). ‘Yazma ve Nadir Eserlerin Durumu’ *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Ankara:106.
- Serin M. (1999). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 57
- Serin M. (1999). “Osmanlı Hat Sanatı”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Osmanlı Kültür ve Sanat, Güler Eren (Ed.), Ankara: 11, 17, Yeni Türkiye Yayınları.
- Sönmez G. (2007). *Gelenekselden Günümüze Ebrû*, İstanbul: 13, İnkılap Yayınevi.
- Şubaşı M.H. (1997). *Geleneksel Türk El Sanatlarından Yazıya Giriş*, İstanbul:7-16

- Taşkale F. (2012). “20.yy. Tezhip sanatı” Ali Rıza Özcan (Ed.), *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: 418. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Taşkale F. (1997). “Tezhip Sanatı”, *Sky Life*, S.173, , 108.
- Taşkale F. (2010). “Geçmişten Günümüze Tezhip Sanatında Bir Yolculuk”, *Tezhip Buluşması*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul: 8-12, Kültür Sanat Basımevi
- Taşkale F. (2000). “Kur’an-ı Kerim’de açan Çiçekler” M. Uğur Derman 65 yaş Armağanı, Sabancı Üniversitesi, İstanbul: 6.
- Taşkale F. (2009). 18.Yuzyıl Klasığı Muhteşem Bir Kur’an-ı Kerim’i, *İSMEK El Sanatları Dergisi*, İstanbul: (s.7), 16.
- Türkmen K. (1999). Arap Yazısının Kaynağı ve Çeşitleri, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.8, 223
- Taşkın M., Öztekin V., Tansı Ü. ve Taşkapılıoğlu M. , *Tezhip Sanatında Tığ*, Ankara: 9-10, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Turan Ş. (1998). “II. Beyazıd”, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: (5)- 237.
- Tanıncı Z. (2009). “Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı” *Hat ve Tezhip Sanatı*, Ankara: 264, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tanıncı Z. (1997). “Cilt ”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, , İstanbul: (I)- 347. YEM Yayınları.
- Tanıncı Z. (2014). “Kitap ve Cildi”, *Osmanlı Uygarlığı 2*, Ankara: 862, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı,
- Tanıncı Z. (1999). “Osmanlı Sanatında Cilt”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, Ankara: 11- 107, Yeni Türkiye Yayınları.
- Ünver, A. S (1976). “Minyatür”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara: Diyanet Vakfı yayınları.
- Yağmurlu H. (1973) “Tezhip San’atı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları”, *Türk Etnografya Dergisi*, (s. XIII), İstanbul: 79.
- Yenişehirlioğlu F. (2002) “Klasik Dönem Osmanlı Sanatı”, *Genel Türk Tarihi*, Ankara: (s.VI), 667, Yeni Türkiye Yayınları.

Yılmaz A. K.(2004). “Şemse”, “*Türk Kitap Sanatları Tabir ve İstıahları*”, İstanbul: Damla Yayınevi.

Yılmaz, A. (2004). *Türk Kitap Sanatları Tabir ve İstıahları*. İstanbul: Damla Yayınları.
Çetindağ Y (2002.) “Türk Kültüründe Hayvan ve Bitki Motifinin Seyri”, *Türkler*, Ankara: 175, Yeni Türkiye Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Yıldız GENÇ
Doğum Yeri ve Tarihi	Çayeli/1979
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, El Sanatları Ana Bilim Dalı, Ç.Ö.D. Öğretmenliği
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Sergiler , Gelenekten Geleceğe-2 Mevlana Ve Hoşgörü, Geleneksel Türk El Sanatları Karma Sergisi Aralık 2016, Cumhuriyet Ve Demokrasi Sergisi Ekim 2016, Atakum Belediyesi Geleneksel El Sanatları Sergisi, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Lisans Üstü Öğrencileri Sergisi, Mayıs 2016, 6.Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Folkoru Ve Kongresi/Sanat Etkinlikleri, Yöresel El Sanatları Sergisi Mayıs 2016, 10.Çizgifilm Animasyon Festivali 1.Uluslar Arası Çizgifilm Animasyon Sempozyumu Mayıs 2016, Dünya Sanat Günü Geleneksel El Sanatları Karma Sergisi Nisan 2016, 6.Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Sempozyumu, Ebru Çalıştayı 2016
İş Deneyimi	
Görev Aldığı Faaliyetler	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Teknik Bilimler, Meslek Yüksek Okulu Örg. Gör. Bölüm Başkanlığı
Projeler	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	20.08.2019